

LIČKO SENJSKA ŽUPANIJA

GRAD NOVALJA

**Strategija ukupnog razvoja
2016. - 2020.**

Novalja , prosinac 2015. g.

Naziv projekta: Strategija ukupnog razvoja Grada NOVALJE

Datum: Prosinac, 2015. godine

Naručitelj: Grad NOVALJA

Organizator i koordinator : Dekleva consulting d.o.o Zagreb

Nositelj projekta: Adria Bonus d.o.o. Poreč

Suradnja: Sveučilište Josip Juraj Strossmayer u Osijeku

Voditelj projekta: prof.dr.sc. Zdenko Tomčić

Suradnici na projektu: Stevo Žufić, dipl.oecc.
dr.sc. Anita Ilak Peršurić
dr.sc. Mladen Rajko
dr.sc. Zoran Jeremić
doc. dr.sc. Linda Juraković
mr.sc. Nikolina Šergo-Chivalon
Krešimir Alihodžić, oecc.
Enko Malec, dipl.oecc
Miro Kasipović , dipl,oecc

Savjet projekta: dr.sc. Milan Oplanić
doc.dr.sc. Sandra Šokčević
Antonio Datković , dipl. oecc

Partnerski odbor : -----

Lektura: doc.dr.sc. Linda Juraković

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Sustav planiranja razvoja	1
1.2. Strategija ukupnog razvoja (SUR)	2
1.3. Sadržaj Strategije ukupnog razvoja	3
1.4. Financiranje razvoja.....	4
1.5. Implementacija aktivnosti	4
2. OPĆI PODACI.....	5
2.1. Geografski položaj Ličko-senjske županije i Grada Novalje	5
2.2. Opći podaci i položaj grada Novalje	9
3. PRIRODNI RESURSI	15
3.1. Reljef i zemljište.....	15
3.2. Klimatska obilježja	15
3.3. More, morska obala	16
3.4. Vegetacija	17
3.5. Poljoprivredne površine	18
3.6. Vodno bogatstvo	18
3.7. Zaštita prostora	18
3.8. Swot analiza - Prirodni resursi i prostor	20
4. INFRASTRUKTURA.....	21
4.1. Promet.....	21
4.2. Vodoopskrba	22
4.3. Elektroopskrba	24
4.4. Pošta i telekomunikacije.....	24

4.5. Swot analiza - Infrastruktura	25
5. KOMUNALNA DJELATNOST	26
5.1. Komunalna djelatnost Grada Novalje.....	26
5.2. Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda	27
5.3. Odlaganje čvrstog otpada.....	28
5.4. Swot analiza komunalne djelatnosti	30
6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI.....	31
6.1. Sustav društvenih djelatnosti.....	31
6.2. Obrazovanje.....	32
6.3. Kultura i prirodna baština.....	34
6.4. Kulturno društvene djelatnosti	37
6.5. Zdravstvo	38
6.6. Socijalna skrb.....	39
6.7. Sport	39
6.8. Udruge.....	40
6.9. Lag „ MENTORIDES“	41
6.10. Swot analiza- Društvene djelatnost.....	41
7. GOSPODARSTVO.....	43
7.1. Poljoprivreda	43
7.2. Ribarstvo.....	46
7.3. Turizam.....	46
7.4. Građevinarstvo	48
7.5. Trgovina.....	48
7.6. Swot analiza- Gospodarstvo	48

8. RAZVOJNE POLITIKE I DOKUMENTI SVIH STRUKTURA	50
8.1. Regionalna politika Republike Hrvatske	50
8.2. Prostorni plan Ličko – senjske županije kao osnovni prostorno-planski dokument županije	51
8.3. Prostorni plan Grada Novalje	56
8.4. Županijska razvojna strategija	62
8.6. Master plan razvoja turizma Grada Novalje.....	67
9. STRATEGIJA RAZVOJA.....	71
9.1. Ekonomski potencijal i kočnice razvoja Grada	71
9.2. Vizija razvoja Grada Novalje i najvažniji ciljevi	72
9.3. Strategija SUR-a.....	77
9.4. SUR u budućnosti	82
10. PLAN PROVEDBE SUR-a	83
10.1. Institucije i mehanizmi provedbe	83
10.2. Financiranje javnih potreba.....	86
10.3. Praćenje (monitoring) i evaluacija.....	89
10.4. Pregled projekata Grada Novalje sa mogućim izvorima financiranja	95
10. 5. SLIJEDEĆI KORACI: PROVEDBA SUR-A.....	104
11. IZVORI	105

1. UVOD

1.1. Sustav planiranja razvoja

Planiranjem se postavlja jasna vizija i ciljevi, koji će predstavljati smjernice u načinu djelovanja. Ukoliko se razvoj nebi planirao, odvijao bi se stihijski te kao takav za posljedicu mogao bi imati različite negativne efekte.

Strategijom ukupnog razvoja donosi se vizija razvoja jedinica lokalne samouprave koja odražava najbolju moguću budućnost koja se može predvidjeti, što želi postići i kako će grad ili općina izgledati kada postigne svoj cilj. Nakon provedbe svakog plana, on mora biti ponovno procijenjen kako bi se proces mogao ponovno započeti. Dakle, strateško planiranje je proces koji se ponavlja periodički da bi se strateški razvoj mogao planski i usmjerenom voditi ka zacrtanim ciljevima.

U sustavnom pristupu planiranju razvoja nužno je poštivati i piramidu strategija, odnosno planova na području Republike Hrvatske koja se sastoji od tri razine djelovanja: *državne, regionalne i lokalne razine*. Država izrađuje strategiju razvoja, dokumente koji daju okvire u kojem smjeru treba graditi svoju budućnost, koje su glavne grane gospodarstva te područja od nacionalnog interesa. Sukladno tome, planiranje razvoja se spušta na niže razine: regija i jedinica lokalne samouprave.

U Hrvatskoj sustav planiranja ima slijedeće elemente: Strategiju Republike Hrvatske koju donosi Vlada i Sabor Republike Hrvatske, Strategiju ukupnog razvoja kojeg donosi Županija, a koja mora biti sukladna s prije spomenutim strategijama, te Strategija ukupnog razvoja (SUR), dokument kojeg donose općine i gradovi u Republici Hrvatskoj.

Važnost lokalnog razvoja je institucionalna sposobnost za promicanje društveno – ekonomskog razvoja i upravljanje tim razvojem na razini lokalne uprave. Vlada Republike Hrvatske obvezala se da će promicati *regionalni razvoj*. S tim u cilju, a sukladno načelu supsidijarnosti, jedan broj nadležnosti i administrativnih funkcija središnje države decentraliziran na županije.

Prije svega, sposobnost za učinkovito i djelotvorno promicanje i upravljanje razvojem na razini lokalne uprave od bitne je važnosti, budući da je Hrvatska članica Europske unije. Do 01.7.2013. g. Hrvatska je koristila predpristupne fondove kojih se veći dio daje na regionalnoj razini i preko lokalne uprave. Ulaskom u Europsku uniju, osigurani su strukturni i kohezijski fondovi EU. Ta se sredstva koriste za financijsko podupiranje projekata strateške naravi u područjima država članica radi povećanja konkurentnosti u tim područjima te radi društveno – ekonomskog blagostanja građana. Strukturni fondovi EU formiraju se na regionalnoj razini. Stoga je od bitne važnosti da lokalna uprava, koja djeluje na regionalnoj razini bude sposobna za djelotvorno i učinkovito korištenje tih sredstava.

1.2. Strategija ukupnog razvoja (SUR)

Zbog neravnomjernog razvoja pojedinih regija, Republika Hrvatska je prepoznala potrebu da se definira regionalnu politiku, koja ima utjecaj na uravnotežen održiv razvoj ali i na konkurentnost zemlje na europskom tržištu. Ovakva politika provodi se na razini zemalja Europske unije (EU), kako bi se smanjile socijalne i gospodarske razlike između pojedinih regija, ali i omogućila lakša implementacija u globalne procese koji se odvijaju na tržištu. Na taj način EU odobrava i potiče prijenos sredstava iz bogatijih zemalja članica u one manje razvijene zemlje/regije. Ovakav pristup omogućuje i povezivanje regija različitih država (koje imaju iste ili slične interese) te njihov zajednički nastup i razvoj na tržištu. Takvom politikom unutar Unije može se prenijeti i više od 35% proračuna EU-a. Zahvaljujući strukturnim i kohezijskim fondovima utječe se na povećanje konkurentnosti regije i pridonosi boljem standardu njenih građana.

Poseban značaj za održivi razvoj zemlje i njenu konkurentnost na europskom tržištu sačinjava upravo regionalna politika. Na taj način izjednačava se gospodarska razvijenost pojedinih regija unutar države, te lakša implementacija u globalne procese koji se odvijaju na tržištu. U prilog tome govori i praksa Europske unije u kojoj regije unutar država razvijaju politiku svojeg razvoja, i često se (regije različitih država koje imaju iste ili slične interese) povezuju, te zajednički nastupaju i razvijaju na tržištu.

Kao što je potrebno da strategija i poticanje na inicijativu dolazi od strane viših instanci, potrebno je da različite razvojne projekte planiraju i provode lokalne vlasti. To dolazi iz činjenice da se svi projekti međusobno razlikuju, bilo u većoj ili manjoj mjeri. Na taj način programi kreirani na nacionalnoj razini često ne mogu polučiti priželjkivane rezultate, barem ne u onoj mjeri u kojoj je to moguće postići kada se sama lokalna zajednica aktivno uključi u razvoj područja na kojem djeluje. Svako područje, regija, općina ili grad ima svoje specifičnosti i kao takve najbolje ih poznaju upravo lokalne vlasti. Stoga je lokalne vlasti potrebno educirati o načinu planiranja razvoja i njegovu provođenju kako bi mogli biti nosioci razvoja jedinice lokalne samouprave.

Zbog svega navedenog logičnim se nameće potreba da i Grad Novalja kao jedna od jedinica lokalne samouprave unutar Ličko – senjske županije izradi Strategiju ukupnog razvoja. Budući da je Ličko – senjska županija već izradila Strategiju razvoja, tim je potreba i mogućnost za izradu SUR-a još više bila izražena.

Strategija ukupnog razvoja omogućit će da Grad Novalja odgovori na pitanje u kojem smjeru razvoj treba ići, na koji ga način ostvariti, te tako dati realnu sliku o potrebama svih subjekata i skupina u društvu. SUR je dokument po kojem će Gradsko vijeće moći planirati aktivnosti, najznačajnije i najučinkovitije projekte za Grad Novalju. Ujedno takav plan je i podloga za izradu proračuna i raspodjele novca unutar Grada.

Također specifična namjena SUR-a je odrediti gdje Grad Novalja želi i može biti u ekonomskom, gospodarskom i kulturnom pogledu u odnosu na regiju i državu u cjelini te odrediti optimalan put za postizanje tog cilja. Strategija ukupnog razvoja utvrđuje strateške prioritete razvoja i pomaže usmjeriti resurse kako bi se oni što efikasnije upotrijebili.

SUR može pomoći pri rješavanju problema s kojima se jedinica lokalne samouprave susreće, a koji se mogu odnositi na: zapošljavanje, prihode, privlačenje investicija, pristup kapitalu, komunalne usluge prometnu infrastrukturu, te na sve ostale segmente koji su izravno povezani s održivim gospodarskim rastom i napretkom.

Izuzetno je bitno da se takva strategija razvoja usredotoči na one projekte i zadatke koji će imati pozitivnih učinaka na jedinice lokalne samouprave i koje je moguće ostvariti. Prema tome, Strategija ukupnog razvoja Grada Novalje treba razumjeti kao strateško-planski programski dokument i sredstvo za učinkovitije i uspješnije upravljanje razvojem svih područja unutar grada.

1.3. Sadržaj Strategije ukupnog razvoja

Strategija ukupnog razvoja Grada Novalje rađen je na bazi metodologije izrade županijskih razvojnih strategija, odnosno prema odredbama Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija.

Dokumentacija, podaci, te stavovi mještana i drugih struktura sakupljeni su kroz radionice, razgovore, okrugle stolove, ankete i delfi metodu.

Izvođački tim je sastavljen od stručnjaka tvrtke nosioca posla, te od stručnjaka Instituta za poljoprivredu i turizam Poreč i profesora Visoke poslovne škole za turistički menadžment iz Višnjana.

Svoj doprinos pri koncipiranju strateških postavki dao je Savjet projekta u čijem sastavu su bili predstavnici Grada Novalje i pojedinci Izvođačkog tima.

Sadržajno je Strategija ukupnog razvoja koncipiran tako da najbolje odgovori na pitanja i dpruži ocjenu dosadašnjeg razvoja i stanja, što je poslužilo između ostalog za koncipiranje budućeg razvoja. U tom kontekstu je tretirano :

- Opći podaci s ciljem sagledavanja položaja Grada i jedan dio demografskih podataka.
- Prirodni resursi, klima, vegetacija, zemljišna površina, vodno bogatstvo, zaštita prostora.
- Infrastruktura, kao kočnica razvoja ili poticaj.
- Komunalna djelatnost kao značajka u tekućem funkcioniranju lokalne zajednice.
- Društvene djelatnosti kao pretpostavke razvoju.
- Stanje razvijenosti gospodarstva, kao najznačajniji dio, jer daje mogućnost razvoju, i zapravo jedino se tu stvara novostvorena vrijednost kao podloga razvoja.
- Financiranje javnih potreba kao najčešće kočnica razvoja ne samo ovog dijela već i ukupnog razvoja.
- Razvojne politike države, županije, grada koje odlučujuće djeluju na razvoj.
- Društvena kretanja (uže i šire) i tržišni trendovi koji određuju razvoj lokalne zajednice.
- Strategija razvoja koja mora sublimirati sve sagledano i sva znanja s ciljem određivanja strateških ciljeva, pojedini projekti kroz koje se realiziraju strateške postavke.
- Praćenje provedbe zacrtane strategije po dinamici, zaduženjima i odgovornosti kao važnom dijelu Strategije ukupnog razvoja.

1.4. *Financiranje razvoja*

Nadležnost i odgovornost za razvoj infrastrukture na području lokalne uprave i samouprave snose gradovi i općine. Tako da projekti poput lokalnih prometnica, objekata za rekreaciju, vodovodne i kanalizacijske infrastrukture, ali i svi drugi projekti, njihova izgradnja i održavanje, predstavljaju izniman financijski trošak. Zbog pritiska, lokalne samouprave su prisiljene potražiti alternativne mehanizme financiranja i upravljanja za poslove vezane uz infrastrukturu, svjesne da će učinkovito pružanje usluga biti ključno u premošćivanju budućih nedostataka financiranja infrastrukture.

Postoji mogućnost financiranja takvih projekta i putem kreditiranja lokalnih samouprava. Stanjem tržišta koje je rezultat globalne recesije smanjeni su plasmani komercijalnih kredita, a kapitalno financiranje sve je manje dostupno iz državnih i međunarodnih financijskih institucija u visokim iznosima. Danas vodstvo lokalne samouprave ima mogućnosti za financiranje kroz :

- Kredite poslovnih banaka
- Izdavanje obveznica (moguće samo za određene jedinice lokalne samouprave koji zadovolje postavljene uvjete)
- Kredite i potpore državnih financijskih institucija (HBOR, Fond za regionalni razvoj, Fond za razvoj i zapošljavanje, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Hrvatske vode i Ministarstva Vlade RH)
- Kredite i potpore međunarodnih financijskih institucija (Svjetska banka, Europska banka za obnovu i razvoj, Europska investicijska banka, Programi financiranja EU-fondovi, Veleposlanstva stranih zemalja i strane udruge).

1.5. *Implementacija aktivnosti*

Kako bi se postigla adekvatna efikasnost SUR-a, potrebno je što prije započeti s njegovom provedbom, odnosno s provođenjem aktivnosti koje su predložene Programom. U trenutku kada se Strategija ukupnog razvoja izradi, treba ga usvojiti Gradsko vijeće. Njegova provedba treba započeti što je prije moguće kako ne bi došlo do razilaženja .

Realizacija Programa zahtjeva strogo vezivanje planiranja projekta s godišnjim ili višegodišnjim proračunskim planiranjem u lokalnoj zajednici.

Proračun lokalnih zajednica mora biti zasnovan na operativnom planu koji proizlazi iz Strategije ukupnog razvoja. Kako bi se srednjoročni operativni plan, koji pokriva razdoblje od nekoliko godina proveo, plan aktivnosti treba podijeliti na godišnje planove aktivnosti, koji sadrže projekte ili specifične korake u slijedećoj godini.

Proračun za slijedeću fiskalnu godinu mora biti povezan s izradom godišnjih planova aktivnosti. Povezanost između Strategije ukupnog razvoja i proračuna je ključan preduvjet kako bi se počelo upravljati razvojem neke općine ili grada na kvalitetan način.

2. OPĆI PODACI

U ovom poglavlju obrađeno je: geografski položaj, najznačajniji podaci Grada Novalje, stanovništvo, stambene jedinice, svojstva krajolika i razvojne značajke resursa. Na ovaj način je naznačena globalna pozicija Grada Novalje u Republici Hrvatskoj i Županiji, demografski i po resursima

2.1. Geografski položaj Ličko-senjske županije i Grada Novalje

Ličko-senjska županija smještena je između Primorsko-goranske županije na sjeverozapadu, Karlovačke županije na sjeveru, Zadarske županije na jugu i jugoistoku, te Bosne i Hercegovine na istoku. Zauzima središnji geografski položaj i ima važno spajno značenje unutar prostora Republike Hrvatske.

Izvor: Ličko-senjska županija , <http://www.ličko-senjska.hr/index.php/o-zupaniji/opci-podatci>

Po površini teritorija među županijama u Republici Hrvatskoj, najveća je županija sa 5.350,50 km² i obuhvaća 9,46% državnog teritorija. Prostire se isključivo u većem dijelu ličkog zaleđa, te obuhvaća veći dio planine Velebit, njegovo Senjsko-karlobaško priobalje i sjeverozapadni dio najbližeg otoka Paga. Županiji pripada i dio teritorijalnog mora (596,63 km² ili 1,9% hrvatskog morskog akvatorija), što ne povećava samo njegovu površinu, nego i značenje, te sa 2,29 km² površine otoka čini 0,07% površine svih otoka Hrvatske (Izvor: www.ličko-senjska.hr).

Izvor: Ličko-senjska županija, <http://www.licko-senjska.hr/index.php/o-zupaniji/opci-podatci>

Prema popisu stanovništva 2011. godine Županija ima 50.927 stanovnika, što je u odnosu na 2001. g. kada je imala 53.677 stanovnika značajan pad od 5,12 %. Gustoća naseljenosti je pala sa 10,03 st/km² na 9,52 st/km², što je znatno ispod prosjeka Republike Hrvatske (75,16 st/km²), i čime je najrjeđe naseljena županija.

Ličko - senjska županija obuhvaća 4 grada (Gospić, Novalja, Otočac i Senj) i 8 općina (Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička jezera (sjedište Korenica), Udbina i Vrhovine). Sjedište Županije je Grad Gospić.

Važnost Županije u hrvatskom prostoru i izvan njega prvenstveno je određena funkcijom geoprometnog križišta između tri vodeća polarizacijska žarišta u državi - Zagreba, Rijeke i Splita. Zatim, pripadnošću njezina kontinentnog područja geostrateškoj i ekološkoj jezgri Hrvatske te autohtonim gospodarskim potencijalima sadržanim u poljodjelskim površinama, šumskom i vodnom bogatstvu, turistički vrijednim područjima (priobalje), prostorima nacionalnih parkova, parkova prirode, porječjima krških rijeka.

Izvor: Ličko-senjska županija, <http://www.licko-senjska.hr/index.php/o-zupaniji/opci-podatci>

Posebno mjesto pripada Velebitu, najdužoj i najistaknutijoj hrvatskoj planini, koja razdvaja prostor Županije na dva pročelja: primorsko i kontinentalno. Velebit je ujedno Park prirode i svjetski rezervat biosfere unutar kojega su dva nacionalna parka (Nacionalni park „Paklenica“ i Nacionalni park „Sjeverni Velebit“). Tu je i lička gorsko-krška zavala orografskim obodom Plješivice i Kapele, koja zbog svoje geološko-geomorfološke predispozicije, predstavlja najveći prirodni spremnik kvalitetne pitke vode u Hrvatskoj, te izuzetno atraktivne rijeke Gacka, Lika, Una i Korana.

Prema broju i raznovrsnosti zaštićenih prirodnih objekata i lokaliteta, Županiji pripada jedno od vodećih, a po njihovu udjelu u ukupnoj površini apsolutno vodeće mjesto među hrvatskim županijama (2.368 km² ili 58% površine svih nacionalnih parkova i parkova prirode u Hrvatskoj). Među njima središnje mjesto imaju Nacionalni park „Plitvička jezera“, Nacionalni park „Paklenica“ i Nacionalni park „Sjeverni Velebit“ „Park prirode Velebit“.

Izvor: Ličko-senjska županija, <http://www.licko-senjska.hr/index.php/o-zupaniji/opci-podatci>

Prirodnu baštinu ove županije upotpunjuje bogatstvo raznolikosti drugih zaštićenih objekata prirode, kao što su novi parkovi prirode, strogi prirodni rezervati, posebni rezervati (floristički, šumske vegetacije i park šume), zaštićeni krajolici, zaštićene biljne i životinjske vrste i njihova staništa, hidrološki, geomorfološki i paleontološki spomenici prirode, spomenici parkovne arhitekture. Položaj Županije između južnog - jadranskog i sjevernog - podunavskog područja hrvatske države daje joj posebno značenje. Prema fizionomijsko-homogenim obilježjima. Županija se sastoji od dvije veće i bitno različite prostorne cjeline: kontinentske ličko - gorske i primorske podgorsko - otočne cjeline. Ličko-senjska županija dijelom pripada području jadranskih županija Republike Hrvatske.

Dužina kopnene obalne crte u Gradu Senju i Općini Karlobag iznosi oko 110 km, a u Gradu Novalji, koja obuhvaća sjeverozapadni dio otoka Paga i pripadajuće otoke i otočiće Škrda, Veli Dolfin, Mali Dolfin, Veli školj (Tonar), ukupna dužina obalne crte je oko 90 km. Dakle, dužina cjelokupne obalne linije Ličko-senjske županije iznosi oko 200 km. Ličko-senjskoj županiji pripada 596,6 km² površine hrvatskoga jadranskog teritorijalnog mora. Privlačno more i u znatnoj mjeri sačuvane izvorne vrijednosti, razvedena obala u velebitskom priobalju, na Otoku Pagu i na drugim manjim pripadajućim otocima i otočićima, s brojnim uvalama, plažama (tome se može dodati šumovit i gol planinski masiv Velebita, te prekrasni i raznoliki, atraktivni, specifični, privlačni prirodni i kulturni krajolici), koje treba više od svega čuvati i primjereno može ustvrditi da Velebitski (Podgorski) kanal i planinski masiv Velebita kao park prirode i svjetski rezervat biosfere, a u vršnom području i kao Nacionalni park Sjeverni Velebit, te na krajnjem jugu dio Nacionalnog parka Paklenica, otvaraju taj dio turističkim, rekreacijskim i edukativnim mogućnostima iskorištavanja. Pripadajuće dijelove obale Otoka Paga omeđuju Paški kanal i Kvarnerić. Podmorje Ličko-senjske županije sastavni je dio njezina prostora. Iako je vrlo slabo istraženo i vrednovano te ne postoje odgovarajuće karte i mjerodavni podaci.

2.2. Opći podaci i položaj grada Novalje

Otok Pag je jedini hrvatski otok koji je podijeljen između dvije županije. Sjeverni dio otoka (Grad Novalja) nalazi se u Ličko-senjskoj, a južni (Grad Pag, Općina Kolan i Općina Poveljana) u Zadarskoj županiji.

Uspostavom županija 1992. godine, cijeli je otok pripao Ličko-senjskoj županiji što je izazvalo otpor na južnom dijelu otoka. Prije osamostaljenja Hrvatske, otok je gravitirao Rijeci i Zadru s time da su automobili na čitavom otoku imali riječke registarske oznake.

Novim zakonom o područjima županija iz 1997. godine, otok je podijeljen između dvije županije te je veći, južni dio s Gradom Pagom i Općinom Poveljana pripao Zadarskoj županiji. Općina Kolan nastala je 2003. godine izdvajanjem iz područja Grada Paga

Novim teritorijalnim ustrojstvom Republike Hrvatske formirana je u okvirima granica bivše Općine Pag nova jedinica lokalne samouprave – Grad Novalja (kao jedna od četiri jedinice lokalne samouprave unutar područja Otoka Paga i bivše Općine Pag). Prema postojećoj teritorijalnoj podjeli, Grad Novalja predstavlja dio IX. Ličko-senjske županije, dok po prostornom položaju unutar Županije čini njezin jedini otočni dio.

Svojim jugoistočnim rubnim dijelom Grad Novalja ostvaruje kopnenu granicu s drugim županijama, odnosno jedinicama lokalne samouprave i to sa Zadarskom županijom i Općinom Kolan. Prostorna-zemljopisna rubna i odvojena (otočna) lokacija područja Novalje, nalazi se relativno udaljeno od županijskog središta – Grada Gospića, te se može konstatirati da je u odnosu na neke druge jedinice lokalne samouprave u okviru Ličko-senjske županije, njegov položaj radi prostorne i prometne odvojenosti nešto nepovoljniji.

Izvor: Otok Pag-autorute

Grad **NOVALJA** se nalazi u Ličko - senjskoj županiji, smješten na uzvisini, odnosno na dodiru vapnenačkog kamenjara i plodnog polja. Proteže se na 93,36 kvadratnih kilometara. Novalja je smještena na sjeverozapadnoj obali otoka, te predstavlja mjesto najveće koncentracije stanovništva, turističkih kapaciteta i sadržaja u sklopu čitavog Grada. Centralno naselje smješteno je u dnu uvala, dok se na njegovim rubnim dijelovima uz obalu razvijaju turističke zone - postojeća zona Straško, te planirana zona Babe-Mihovilje. U blizini Straška izgrađeno je i turističko naselje Gajac te ovi kapaciteti predstavljaju osnovu za smještaj posjetitelja popularne party destinacije Zrće. U neposrednoj blizini naselja nalazi se i poslovna zona Čiponjac s planiranom zonom proširenja gdje su danas smješteni veći trgovački objekti. U zaleđu, na pješačkoj udaljenosti od središta Novalje, nalazi se zona Novaljskog polja s potencijalom razvoja agroturizma. Pješačka i biciklistička povezanost naselja s okolnim interesnim točkama postoji, ali nije adekvatno uređena niti signalizirana.

Grad Novalja tradicijski je vrlo ruralno područje s naglaskom na maslinarstvo i ovčarstvo. Svoj intenzivni razvoj Novalja doživljava posljednjih 40-ak godina zahvaljujući turizmu koji je u potpunosti izmijenio dotadašnji način života i otvorio široke razvojne mogućnosti. Na žalost, intenzitet razvoja turizma nije u dovoljnoj mjeri popraćen razvojem infrastrukture, raznovrsnošću turističke ponude i kvalitetom smještaja.

Razvojem infrastrukture i komunalnog sustava, osiguravaju se dodatni uvjeti razvoja što pridonosi povećanju ukupne kvalitete življenja na području grada. Turistički kapaciteti mahom se sastoje od privatnog smještaja, a prati ga intenzivni razvoj trgovine bez pozitivnog utjecaja na ostale gospodarske djelatnosti.

U turističkom smislu, Novalja koristi sve prednosti svoga geografskog i prometnog položaja te atraktivne prirodne resurse. Potencijali koji zasad nisu iskorišteni od izrazito su tradicionalne i arheološke vrijednosti, kojima bi se mogla proširiti kulturna i gastronomska ponuda Grada.

Stanovništvo

Prema popisu stanovništva 2011.godine u odnosu na prethodni popis iz 2001. godine zabilježen je porast broja stanovnika na prostoru Grada Novalje. U tom desetogodišnjem periodu (2001.-2011.godina) zabilježen je porast od 328 stanovnika, odnosno konstatira se ukupni broj od 3663 stanovnika.

Općina- Grad NOVALJA	Površina km ²	Broj naselja	Broj kućanstava	Broj stanovnika	Gustoća stanovnika na km ²
NOVALJA	93.36	10	897	2358	
Caska			10	25	
Gajac			30	84	
Kustići			49	139	
Lun			136	307	
Metajna			96	236	
Potočnica			12	11	
Stara Novalja			118	286	
Vidalići			14	22	
Zubovići			87	195	
Ukupno			1459	3663	25

Izvor: popis stanovništva 2011 god., DSZ, 2014.

Središte lokalne samouprave Grada Novalje je istoimeno naselje Novalja s glavninom stalnog stanovništva, te urbanim funkcijama i sadržajima javne namjene. Ono što je važno primijetiti je odnos stalnog i povremenog stanovništva koji iznosi otprilike 1:1,65. Od ukupnog broja stanova izgrađenih 2001. godine samo 38,7% bilo je namijenjeno stalnom stanovanju. U naseljima Stara Novalja, Gajac, Vidalići i Potočnica, dominantan je udio povremenog stanovništva, što se manifestira izgradnjom više stambenih građevina za povremeno stanovanje, odnosno apartmanizacijom. Pored navedenih naselja (10) u naravi su evidentirana još dva, Varsan i Jakišnica.

JAKIŠNICA -Malo ribarsko mjesto, okruženo zelenilom, šumom i stoljetnim maslinicima, ima prekrasnu luku sa mogućnošću vezanja čamaca, mini market, više restorana i caffè barova, pizzerija, hotel, katoličku crkvu, ambulantu, pješčane i kamene plaže. U mjestu se nalazi prekrasna pješčana plaža, a za one koji žele više privatnosti skrivene uvale biti će i više

nego dovoljne za idealan odmor. Drevnom stazom kroz šumu crnike, udaljena oko 800 m nalazi se uvala Slatina s plažom i ljekovitim blatom. U Jakišnici se nalazi Hotel Luna ****, tik uz plažu. Hotel raspolaže sa 96 soba, sportski i rekreacijski sadržaji , wellness itd.

Prema popisu, Grad Novalja s naseljima je imala ukupno 1.459 kućanstava, što pokazuje da je veliki broj kućanstava u vlasništvu osoba koje žive na tom području.

Tabela br. 1 .

STAMBENE JEDINICE PREMA BROJU KUĆANSTAVA I ČLANOVA KUĆANSTAVA, POPIS 2011.												
	Ukupno stambene jedinice			Nastanjeni stanovi			Ostale stambene jedinice			Kolektivni stanovi ²⁾		
	broj stambenih jedinica	broj kućanstava	broj članova kućanstava	ukupan broj	broj kućanstava	broj članova kućanstava	ukupan broj	broj kućanstava	broj članova kućanstava	ukupan broj	broj institucionalnih i privatnih kućanstava	broj članova kućanstava
Ličko-senjska županija	19.464	19.626	50.927	19.434	19.596	50.222	21	21	32	9	9	673
Gradovi												
Gospić	4.649	4.675	12.745	4.645	4.671	12.387	2	2	2	2	2	356
Novalja	1.440	1.459	3.663	1.439	1.458	3.659	-	-	-	1	1	4
Otočac	3.501	3.511	9.778	3.497	3.507	9.561	2	2	4	2	2	213
Senj	2.882	2.904	7.182	2.878	2.900	7.175	4	4	7	-	-	-
Općine												
Brinje	1.150	1.167	3.256	1.149	1.166	3.236	-	-	-	1	1	20
Donji Lapac	868	895	2.113	859	886	2.091	7	7	12	2	2	10

Karlobag	451	451	917	451	451	917	-	-	-	-	-	-
Lovinac	449	450	1.007	448	449	1.006	1	1	1	-	-	-
Perušić	1.138	1.139	2.638	1.137	1.138	2.636	1	1	2	-	-	-
Plitvička Jezera	1.631	1.667	4.373	1.630	1.666	4.372	1	1	1	-	-	-
Udbina	775	778	1.874	772	775	1.802	2	2	2	1	1	70
Vrhovine	530	530	1.381	529	529	1.380	1	1	1	-	-	-

Izvor; Popis stanovništva, 2011. god.

Naime, ne treba zanemariti da je Novalja područje na kojem iz godine u godinu rastu nova vikend-naselja. Apartmani za prodaju u Novalji postali su gotovo trend. Trenutačno Novalja broji oko 20.000 „ vikendaša“ (www.lika online 2.1.2015), odnosno vlasnika apartmana ili kuća za odmor.

STANOVNIŠTVO PREMA GLAVNIM IZVORIMA SREDSTAVA ZA ŽIVOT I SPOLU

Tabela br. 2.

	Spol	Ukupno	Prihodi od stalnog rada	Prihodi od povremenog rada	Prihodi od poljoprivrede	Starosna mirovina	Ostale mirovine	Prihodi od imovine	Socijalne naknade	Ostali prihodi	Povremena potpora drugih	Bez prihoda	Nepoznato
Republika Hrvatska	sv.	4.284.889	1.397.825	103.913	79.288	611.187	485.408	24.456	178.860	95.410	66.940	1.377.746	2.808
	m	2.066.335	757.420	59.808	51.586	281.208	206.089	12.518	75.995	44.188	32.733	619.910	1.505
	ž	2.218.554	640.405	44.105	27.702	329.979	279.319	11.938	102.865	51.222	34.207	757.836	1.303
Novalja	sv.	3.663	1.011	181	150	740	247	486	116	72	38	1.126	-
	m	1.857	619	124	101	380	105	250	48	40	20	469	-
	ž	1.806	392	57	49	360	142	236	68	32	18	657	-

Izvor :Popis stanovništva 2011

Što se zaposlenosti tiče , na području Grada Novalje, prema podacima iz 2011.g. zaposleno je ukupno 1.011 stanovnika s prihodima od stalnih izvora sredstava, od čega 619 muškaraca i 392 žena. Ukupno zaposlenih stanovnika s povremenim izvorom sredstava ima 181. Individualnih poljoprivrednika ima ukupno 101.

Radno nezaposlenih po podacima popisa stanovništva iz 2011, tj bez prihoda ima 1.126 osoba, 469 muških i 657 žena

3. PRIRODNI RESURSI

Prirodni resursi, i njihove karakteristike značajno opredjeljuju gospodarsku djelatnost, a istovremeno determiniraju kvalitetu života stanovništva. U ovom dijelu SUR-a dat je prikaz reljefa, vegetacije, opis tla, te je dan jedan naglasak na zaštitu prostora. SWOT analiza oslikava pogled na karakteristike i mogućnost razvoja.

3.1. Reljef i zemljište

Tlo otoka Paga se s obzirom na genezu, mogu se podijeliti na:

- Tlo kamenjara;
- Suho tlo polja;
- Vlažno tlo polja;
- Tlo blata.

Tlo kamenjara obuhvaća 86% površine Otoka, a može služiti jedinositnoj stoci za ispašu (ovce).

Suho tlo polja su iluvijalno-eluvijalne tvorevine podložne ispiranju pod utjecajem oborinske vode.

Vlažno tlo polja nalaze se pod snažnim utjecajem morske vode, bilo poplavljanjem u plimno doba dana bilo kontaktom s donjim horizontima tla. Bogata su solima lako topivim u vodi i svrstavamo ih u skupinu alkalijsko-kalcijskih solončaka.

Tlo blata prolazi kroz dva glavna procesa razvoja: proces zabarivanja i proces salinizacije.

Područje tzv. Mjesečevog krajolika prostire se čitavom sjeveroistočnom stranom otoka, a njegov specifičan izgled uvjetovan je krškom podlogom te utjecajem bure i posolice. Područje je siromašno vegetacijom te zbog toga izgleda neobično i mistično. Velik dio Mjesečevog krajolika predložen je za zaštitu u vidu značajnog krajobraza;

-zona Paških stijena Velebitskog kanala

-zona oko uvala Svetojanj

-jugoistočna zona uz rt Krištofor.

Obala Velebitskog kanala razvedena je, strma i teško pristupačna, izuzev nekoliko duboko uvučenih uvala kao što su uvale Svetojanj. Razvijeni krški krajolik posebno je zanimljiv na zapadnoj strani Barbata gdje se nalazi nekoliko rasjeda i ostalih zanimljivih krških oblika. Područje obiluje i podzemnim tokovima, izvorima i lokvama koji su nedovoljno zaštićeni i održavani. Špilje, polušpilje i jame koje su dokumentirane i postoje na ovom području, ne koriste se u svrhu turističke prezentacije. Slična je situacija i s nekoliko lokaliteta arheološke baštine evidentiranih na predmetnom području.

3.2. Klimatska obilježja

Jedna od specifičnosti Ličko-senjske županije je što se tu, na nepunih 25 kilometara zračne udaljenosti izmjenjuju čak četiri osnovna tipa klime. Sredozemna klima s vrućim ljetom ili prava mediteranska klima značajka je Otoka Paga i najnižeg dijela velebitske primorske padine. U srednjem i višem dijelu padine prelazi u sredozemnu klimu sa svježim ljetom,

odnosno submediteransku klimu koja još prevladava i na jugozapadnoj prisojnoj padini ličkog sredogorja.

Sredozemna klima s vrućim ljetom ili prava mediteranska klima značajka je Otoka Paga i najnižeg dijela velebitske primorske padine. U srednjem i višem dijelu padine prelazi u sredozemnu klimu sa svježim ljetom, odnosno submediteransku klimu koja još prevladava i na jugozapadnoj prisojnoj padini ličkog sredogorja.

Klima na području Grada Novalje je mediteranska s toplim suhim ljetima i blagim zimama. Mikroklime sjeverozapadne i jugoistočne strane otoka se znatno razlikuju. Dok je sjeveroistočna strana izložena jakoj buri, jugozapadna strana je pod jakim utjecajem djelovanja mora. Paški zaljev štiti djelomično od jake bure uzdignuta konfiguracija reljefa. Najveću jačinu vjetra ima sjeveroistočni vjetar, dok se najčešće pojavljuje jugoistočni vjetar. U stanici Lun - Gager zabilježene su najveće jačine vjetra kod sjeveroistočnjaka, kod čistog istočnjaka i kod južnog vjetra. Najčešće se pojavljuju južni i istočni vjetar. Najveći broj dana s vjetrom jačim od 8 Beauforta bio je u godini 1954. i to 19 dana. Najviše sati insolacije ostvaruje se u VII mjesecu i to 340 - 360, a najmanje u XII, I, II mjesecu.

Najveće srednje temperature zraka izmjerene su u VII i VIII mjesecu i to 24,4 i 24,30°C.

Srednja mjesečna maksimalna temperatura zraka je 27,80°C u VII i 27,30 u VIII mjesecu, dok je najmanja srednja mjesečna minimalna temperatura 3,10° C u I. mjesecu.

Najveći prosjek padavina izmjeren je u Novalji u XI. mjesecu s 160 mm, a u mjernoj stanici Lun-Gager u X mjesecu 142 mm. Prosječna količina godišnjih oborina iznosi 815 mm od čega u vegetacijskom periodu od 1.4. - 30.9 u prosjeku padne 325 mm.

Najbogatiji mjeseci s oborinama su X, XI, i IV mjesec, a najoskudniji VII i VIII mjesec. U mjesecima s najjačim oborinama događa se da u jednom danu padne do 200 mm oborina, što je vrlo nepovoljno radi erozije i poplavlivanja kraških polja.

3.3. More, morska obala

Akvatorij Grada Novalje nalazi se u istočnom dijelu Kvarnera, a obuhvaća dijelove Kvarnerića, Velebitskog kanala, Paškog kanala i Paškog zaljeva.

Kvarnerić se nalazi između otočnog niza Cres-Lošinj na zapadu i otočnog niza Krk-Rab- Pag na istoku. Na sjeveru Srednja Vrata spajaju se s Riječkim zaljevom, dok je na jugu otvoren prolazima između Premude, Silbe i Oliba, te Škrde i Paga. Dio Kvarnerića s jugoistočne strane otoka Paga, karakteriziraju plitka područja oko Novalje, te otoka Dolfin i Laganj, dok na ostalom dijelu dubina doseže 50 m na udaljenosti od 500 m od obalne crte.

Velebitski kanal je morski prolaz između Velebita i otočnog niza Krk-Prvić-Goli-Rab- Pag-sjeveroistočna obala Ravnih kotara, a na sjeverozapadu se neprimjetno spaja s Vinodolskim kanalom. Dubina se povećava prema jugoistoku od 60 m na 100 m.

Ljeti je površinska slanost uglavnom veća od 36‰, čak i od 37.5‰ kod iznimnih suša. U drugim sezonama vrijednosti variraju između 35 i 38‰, a na pojedinim lokacijama utjecaj slatkih voda može povremeno biti iznimno jak, te smanjiti slanost ispod 30‰.

Zbog prodora hladnog zraka, temperatura mora u Velebitskom kanalu znatno je niža nego u srednjem Jadranu. U prosjeku je najniža u ožujku u cijelom vodenom stupcu (oko 11 °C) a najviša na površini u kolovozu (oko 23 °C). U ovom je mjesecu voda pri dnu još uvijek hladna (oko 13 °C), a tek se u jesen miješanjem u vodenom stupcu, ali usporedo s hlađenjem mora, postigne 15 °C.

Paški kanal je najdublji dio sjevernog Jadrana s maksimalnom dubinom od 110 m. Nastavlja se na uvalu Stara Novalja, a završava na rtu Lun, krajnjoj točki otoka Paga. Satelitskim

pretraživanjima uočeno je snažno prodiranje mora iz Kvarnerica u Velebitski kanal kroz Paški kanal.

Paški zaljev uvučen je 11,7 km duboko u kopno i okružen s 27 km šljunčanih plaža (koje su dijelom smještene i na području Općine Kolan i Grada Paga). Izgledom podsjeća na jezero. Dijelovi obale, u naseljima, u određenoj su mjeri devastirani, iako je u cjelini prostor Zaljeva očuvan. Između istočnog i zapadnog dijela Otoka postoje vrlo velike razlike, prema kopnu je otok nerazveden, najčešće i vrlo strm, surova izgleda i načičkan grebenima. Taj dio prekidaju uvala Stare Novalje i dugi Paški zaljev, koji su zapravo potopljeni dijelovi Paško-dinjiške sinklinalne udoline.

Mjesečev pejzaž na sjevernom dijelu Grada Novalje, obuhvaća vrhove Tusto Čelo, s lokalitetom 'Paški trokut', zatim vrh Panos, lokalitet Stogaj, poluotoke Zaglava i Furnaža koji predstavljaju izuzetnu reljefnu strukturu te jedinstven stjenovit krajolik oblikovan vjetrom i posolicom. Prostor je visoko očuvan.

Obalno područje Grada Novalje sastoji se od mnoštva uvala, rtova, otočića i hridi. Jugozapadna obala je niska, a sjeveroistočna strma i visoka. Sa sjeveroistočne strane otoka nalazi se prostrana uvala Stare Novalje i Paški zaljev, a na jugozapadnoj obali uvala Novalja, Gajac- Braničevica, Straško i Babe-Mihovilje. Paški zaljev okružuje 27 km pješčanih plaža, a izgledom podsjeća na jezero. Zona Caske obuhvaća sjeverozapadni dio zaljeva s naročito lijepim pješčanim plažama.

3.4. Vegetacija

Na otocima i obali prevladava zimzelena sredozemna vegetacija unutar pripadajuće klima zajednice hrasta crnike koja daje temeljnu sliku tamošnjim geobotaničkim prilikama. Floristički, područje Ličko-senjske županije izuzetno je bogato, budući da na popisu ima više od 1000 različitih vrsta biljaka, od kojih je više od 80 endemičnih, poput hrvatskog zvončića, kitajbelovog pakujca, malijevog devesilja, lanilista, šušlavice i velebitske degenije koja predstavlja jedan od zaštitnih znakova monetarnog sustava Republike Hrvatske, npr. okrugolisna pljeskarica može se naći samo u kanjonima Velike i Male Paklenice i nigdje više nasvijetu. Šumski prostori koji dominiraju krškim prostorima Južnog Velebita, jedan su od glavnih razloga zašto je ovo područje proglašeno nacionalnim parkom i parkom prirode. U sastavu flore Otoka Paga prepoznato je i kartirano 646 vrsta i podvrsta autohtonog bilja (izvor: kartiranje flore Dalmacije lipanj 2009 str 8). Sa fitogeografskog odnosno historijsko-genetskog gledišta, ovo se bilje može razvrstati u četiri grupe: biljke mediteranskog flornog elementa, južnoeuropskog flornog elementa, istočno europsko-pontske biljke te biljke široke rasprostranjenosti. Na velebitskoj strani otoka razvila se vegetacija primorskih vapnenačkih točila i ogoljelih kamenjara. U središnjem i južnom dijelu otoka nalazimo šume i šikare bijeloga i crnoga graba, crnog i alepskog bora, istočno jadranske submediteranske kamenjarske pašnjake. Kvalitetnije šumske površine nalaze se na jugozapadnim padinama Luna između Tovarnele i rta Sakarata, kod uvale Dubac, (Straška) te na području Zrče. Kultivirane površine nalaze se pretežno na Novaljskom, Vlašićkom, Kolanskom, Dinjiškom i Poveljanskom polju. Posebno treba naglasiti samoniklo jestivo ljekovito bilje po kojem je Otok Pag poznat, a ima veliku važnost za lokalne stočare i pčelare. U prvom redu misli se na kadulju, koromač, ružmarin, pelin i šipak.

3.5. Poljoprivredne površine

Na Pagu se poljoprivredne površine najviše koriste u funkciji pašnjaka, tako da od 5.102 ha poljoprivrednog zemljišta, čak 4.525 ha otpada na pašnjake, dok su ostale površine bitno manje zastupljene. Na vinogradarstvo otpada tek 87 ha sa 635.000 trsova, a na voćnjake 80 ha (pretežno smokava kojih ima evidentirano 1 650 stabala).

Maslinarstvo ukupno 19 394 stabala, ima dugu tradiciju na Otoku Pagu, a uglavnom je locirano u okolici mjesta Lun. Ostale kulture uzgajaju se uglavnom za vlastite potrebe i to u vrlo malim količinama. Zanimljivo je da i pored presudnog udjela kamenjara u površini otoka, poljoprivreda stoljećima ima veliki utjecaj na život otočana, zahvaljujući prvom redu plodnoj zemlji pjeskulji koja se nalazi na ono malo polja što ih nalazimo na otoku. Nedostatak plodnih površina uvelike je utjecao na gospodarski razvoj cijelog otoka zbog čega se stanovništvo kroz povijest uglavnom orijentiralo na ribarstvo i stočarstvo, a u novije vrijeme i na turizam.

Na području Grada Novalje evidentirano je ukupno 148,46 ha poljoprivrednih površina u vlasništvu države prema katastru. Prema strukturi i katastarskim kulturama najveći dio čine pašnjaci i to 87,58 ha ili 58,99%, oranice, vrtovi, voćnjaci, vinogradi, maslinici 36,51 ha ili 24,59% i neplodno zemljište 24,37 ha ili 16,42% od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske. Prevladavajući dio agrarne strukture čine obiteljska poljoprivredna gospodarstva s predznakom mješovite proizvodnje. Specifičnost poljoprivredne proizvodnje ogleda se i u tome da se vrlo često pojavljuje kao sekundarna djelatnost i kao dodatni izvor prihoda onih koji imaju radni odnos negdje drugdje, te se pojavljuje dvojnost u strukturi zaposlenosti i dohotka.

3.6. Vodno bogatstvo

Hidrografske prilike na otoku uglavnom su podvrgnute principima krške hidrografije, što znači da se glavna cirkulacija vode ne vrši površinskom već podzemnom hidrografskom mrežom. Voda koja se infiltrira u podzemlje drenira se dijelom prema moru, a dijelom prema poljima, ili paralelno sa strukturama prema moru. Otok je siromašan vodnim resursima, a jedini prirodni ulaz slatke vode na otok jest iz atmosfere.

3.7. Zaštita prostora

Temeljne ekološke svojstvenosti kraja

Radi svoje veličine i radi činjenice da je Grad Novalja sa naseljima naseljen samo sa 25 st/km² čini taj prostor razmjerno malo „ugroženim“ i naseljenim. Svejedno, potrebno je provoditi i mjere za poboljšanje i unapređivanje prirodnoga, kultiviranoga i kulturnog krajobraza, kao i mjere za sprječavanje nepovoljnog utjecaja na okoliš:

Mjere za poboljšanje okoliša

Za provođenje ovih mjera treba:

- a) Izgraditi sustav kanalizacije s uređajima za pročišćavanje, osobito u radnim zonama i na svim mjestima gdje se javljaju veći onečišćivači;
- b) Spriječiti mogućnost aero zagađivanja;
- c) Redovito čistiti naselje od krutog i krupnog otpada i sprječavati „divlja“ odlagališta otpadaka po poljodjelskim i šumskim površinama, a otpad odlagati na propisanom deponiju; riješiti problem kućnog i industrijskog otpada;

d) Smanjiti uporabu agrotehničkih sredstava koja onečišćuju tlo (pesticide, umjetno gnojivo i sl.) te primjenjivati biološka sredstva u provođenju zaštite poljodjelskih kultura, naročito u dolinama vodotoka.

Mjere za očuvanje okoliša

U sklopu ovih mjera treba:

- a) Na djelotvorni način štititi kulturne, prirodne i krajobrazne vrijednosti.
- b) Čuvati prirodna bogatstva i prirodne izvore (šume, poljoprivredne površine, izvore vode, vodotoke i dr.).
- c) Uključiti lokalne vlasti u aktivno očuvanje okoliša, zaštitu zaštićenih građevina i područja kroz novčanu potporu i općinske odluke.

Mjere za unapređenje okoliša

Ove mjere podrazumijevaju:

- a) Stvaranje javnoga mnijenja u korist zaštite krajolika, zaštite kulturne i prirodne baštine, smanjenje onečišćenja, te gradnju stambenih zgrada na ostacima tradicijskog graditeljstva;
- b) U svaki urbanistički i arhitektonski projekt ili studiju, bilo koje vrste, ugraditi elemente zaštite okoliša i krajobraznog oblikovanja.

Na građevinskom području nesmiju se graditi građevine koje bi svojim postojanjem, ili upotrebom neposredno, ili potencijalno ugrožavale život, zdravlje i rad ljudi u naselju, ili vrijednost okoliša. Niti se smije zemljište uređivati ili koristiti na način koji bi izazvao takve posljedice.

Važno je navesti sljedeće:

- a) Planom je određeno da će konačna lokacija za odlaganje krutog otpadnog materijala biti određena Prostornim planom uređenja Županije.
- b) Ako se na dijelu građevnog područja izgradi javna kanalizaciona mreža i ako postoje za to tehnički uvjeti, postojeće stambene i ostale građevine se moraju priključiti na nju.
- c) Ako na dijelu građevnog područja na kojem će se graditi građevina postoji javna kanalizaciona mreža, stambene i druge građevine se moraju priključiti na nju.
- d) Otpadne vode iz domaćinstva bez kanalizacije moraju se prije ispuštanja u okoliš pročišćavati metodom autopurifikacije u septičnim jamama.
- e) Otpadne vode iz gospodarskih zgrada u domaćinstvu s izvorom zagađenja i gospodarskih postrojenja moraju se prije upuštanja u recipijent pročistiti do stupnja na kojem se nalazi recipijent, odnosno do stupnja i na način predviđen posebnom odlukom Gradskog vijeća.

3.8. Swot analiza - Prirodni resursi i prostor

Tablica br 3.

SWOT ANALIZA
Prirodni resursi i prostor

<p>➤ <u>SNAGE</u></p> <ul style="list-style-type: none">➤ Relativno dobar geoprometni položaj➤ Donekle povoljno reljefno i klimatsko obilježje prostora (razvedena obala)➤ Očuvan i nezagađen prirodni okoliš➤ Doneseni prostorni planovi (nisu planovi nižeg reda)➤ Tradicionalno radišno i poslovno stanovništvo➤ Objekti lokalnog identiteta➤ Angažman lokalne zajednice na zaštiti prirodne baštine <p>➤ <u>MOGUĆNOSTI</u></p> <ul style="list-style-type: none">➤ Uravnotežen i održiv razvoj, planski vođen te dinamičnije, moguće je ostvariti viši standard stanovništva➤ Više korištenje sredstva EU fondova u razvoju➤ Sustavna edukacija stanovništva➤ Obnovljivi izvori energije	<p>➤ <u>SLABOSTI</u></p> <ul style="list-style-type: none">➤ Nedovoljna valorizacija prirodnih resursa i prostora (prirodne ljepote, krajobraz, podmorje)➤ Nedostatno cijeloživotno obrazovanje➤ Nedovoljna osviještenost stanovništva o potrebi zaštite okoliša➤ Narušen krajobraz (manji obim)➤ Prenapučenost nekih prostora (stanovništvo i turizam) i pritisak na obalni prostor <p>➤ <u>PRIJETNJE</u></p> <ul style="list-style-type: none">➤ Devastacija prostora➤ Nelegalna odlagališta➤ Odljev obrazovane radne snage➤ Neprikladna zakonska regulativa➤ Pomanjkanje sredstava za zaštitu okoliša
---	---

Izvor: Vlastita obrada, 2014.

4. INFRASTRUKTURA

Kad se govori o razvoju svakog kraja, infrastruktura je preteča razvoja (mora biti osigurana) S tog aspekta prikazana je prometna infrastruktura, vodoopskrba, elektroopskrba, PTT, a u SWOT analizi je dana ocjena mogućnosti razvoja i nedostaci.

Strategija prometa

Značaj položaja Grada Novalje unutar Ličko-senjske županije proizlazi iz njegove lokacije na turistički atraktivnom prostoru (obala, more, prirodne i klimatske pogodnosti) uključujući i važne prometne i infrastrukturne pravce državnog i županijskog značaja.

Njegovim središnjim područjem prolaze državne ceste D-106 i D-107, te županijska cesta Ž-5151 uz koje se manje-više paralelno pružaju glavni magistralni infrastrukturni sustavi telekomunikacija, elektroopskrbe i vodoopskrbe. Preostala prometna infrastruktura ima prvenstveno županijski značaj, a sastoji se od pomorskih (trajektnih veza) koje Grad Novalju povezuju s preostalim dijelovima područja Ličko-senjske županije te omogućavaju pristup do drugih dijelova magistralne prometne mreže države i županije na kopnu. Između Grada Raba i naselja Lun postoji brodska veza koju održava Rapska plovidba.

4.1. *Promet*

Cestovna infrastruktura.

Odlukom o razvrstavanju javnih cesta prometnica od trajektnog pristaništa Žigljani - Novalja - Pag - Ražanac - Posedarje (priključak na A-1) uvrštena je u državne ceste, identifikacijski broj D-106 u ukupnoj dužini 73,4 km, a od toga na prostoru grada Novalja u dužini od cca 9,0 km. Istom odlukom u kategoriju državnih cesta uključen je priključak na potezu D-106, Stara Novalja čiji je identifikacijski broj D-107 u ukupnoj dužini 1,6 km. Kategoriju županijske ceste dobila je cesta Lun - Novalja D-106 čiji je identifikacijski broj 5151 u ukupnoj dužini 20,1 km.

Osim državnih cesta na prostoru Grada Novalje, ostale su prometnice koje su nastale kao rezultat trenutnih potreba okolnih naselja i zona izgradnje, bez planskih podloga. Ove ceste glede kvalitete su u lošem građevinskom stanju. Isto se odnosi i na prometno- tehničke elemente, koji ne zadovoljavaju potrebe suvremenog cestovnog prometa. Ova primjedba se posebno odnosi na županijsku cestu Lun - Novalja br. 5150. Područje na potezu Caska - Metajna uključeno je u prometni sustav Grada putem lokalne ceste L 59077 loših prometnotehničkih karakteristika i nedovoljnog profila za promet koji se ostvaruje tijekom turističke sezone.

Pomorski promet

Otok Pag kao i Grad Novalja je do izgradnje mosta Otok Pag – kopno, bio povezan s kopnom i ostalim otocima isključivo trajektima i pomorskim putima. Broj stanovnika i razvoj gospodarstva (posebno ugostiteljsko-turističke djelatnosti) uvjetovali su razinu i opremljenost luka. Pomorski promet odvijati će se preko slijedećih luka otvorenih za javni promet: luke od županijskog značaja: Žigljani, Novalja i Drljanda Luk, te lokalnog značaja: Stara Novalja, Tovarnele, Gajac - dio, Zubovici, Jakišnica i Metajna.

Prostornim planom Grada Novalje naprijed navedene lokacije tretiraju se i opremaju kao dio pomorskog prometnog sustava, pri čemu se kroz luke lokalnog značaja treba ostvariti i

pojačani lokalni pomorski promet, te povezati naselja Grada Novalje i ukupno područje Otoka Paga, okolnih otoka i kopna.

U dosadašnjim planovima nautički turizam kao svojevrsni oblik pomorskog prometa nije zastupljen. Otok Pag kao i Grad Novalja nalaze se na nautičkoj ruti između nautičkih središta gornjojadranskih, istarskih i primorskih, te srednjodalmatinskih nautičkih središta, tako da danas često u luke Grada Novalje svraćaju nautičari. Za prihvat gostiju nautičara planirane su luke nautičkog turizma na lokacijama Tovarnele i Stara Novalja kapaciteta 50 vezova u moru, te suha marina kapaciteta 400 vezova u Novalji. Privezi plovila pomorske privrede - ribarskih brodova planirani su u Novalji, Staroj Novalji i Metajni. Komunalni vezovi, vezovi plovila i čamaca domaćeg stanovništva, koji se koriste za sport i rekreaciju planirana su u priobalnim mjestima s ugostiteljskim sadržajima i objektima čiji će se kapaciteti, kao i razina zaštite utvrditi na razini urbanističkih planova uređenja svake lokacije, a u skladu s važećim zakonima, te prostornim planovima višeg nivoa.

Održavanje, servis i opskrba čamaca gorivom i plovila stalno smještenih na prostoru Grada Novalje, planirani su za potrebe plovila domaćeg stanovništva u domicilnim lučicama, za potrebe nautičara u matičnim marinama. Servis većih čamaca i plovila čije dimenzije i složenost servisa zahtijevaju veće zahvate, treba usmjeriti u brodogradilišta izvan prostora Grada Novalje. Unutar planom obuhvaćenog prostora, opskrba gorivom čamaca i plovila stalnog ili povremenog karaktera planirana je u luci Novalja. Opskrba gorivom i servisi trajekata i sličnih plovila vršit će se neovisno prema vlastitom programu.

Osim preko trajektne veze, povezanost s kopnenim dijelom Županije i ostalim državnim cestama postiže se i zaobilazno putem državne ceste D-106 preko Paškog mosta. Uz navedene prometnice veza sa Rijekom uspostavljena je i katamaranskom vezom Novalja – Rab – Rijeka. Kad je 1969. godine nad Ljubačkim vratima izgrađen most, otok Pag je zapravo postao poluotok. Dugačak 301 metar Paški most spaja otok s kopnom, odnosno autocestom Zagreb-Split. Zato do otoka nije teško doći, jer most omogućava siguran dolazak automobilom ili autobusom. Ujedno je Otok Pag važan alternativni prometni pravac od kontinentalnog dijela Hrvatske prema Dalmaciji, i obrnuto. Osim preko mosta, do Paga se lako dolazi i trajektnom vezom Žigljen - Prizna. Od otočne luke Žigljen do kontinentalne luke Prizna trajekti prometuju tek petnaestak minuta. Postoji i redovita brodska veza Novalja - Rijeka, kao i redovne autobusne veze Pag, Novalja, Kolana i Povljane s Rijekom, Zadrom, Splitom i Zagrebom. Pag je na južnoj strani povezan s kopnom preko paškog mosta. Taj pravac dolaska na otok koristi se za vezu s autoputom ZAGREB – SPLIT, popularno nazvanim DALMATINA. Na istom pravcu, uz autoput, udaljen svega 70 km od Novalje, nalazi se aerodrom ZADAR.

4.2. Vodoopskrba

Komunalna tvrtka "KOMUNALIJE" d.o.o. reorganizira se 1993. godine kao društvo s ograničenom odgovornošću u vlasništvu Grada Novalje, kao jedinog osnivača.

Vodoopskrbnim sustavom sjevernog dijela Otoka Paga koji je teritorijalno pod Ličko-senjskom županijom upravlja javno poduzeće "Komunalije" iz Novalje. Za vodoopskrbu se koristi voda s kopna 180 l/s iz vodovoda Hrvatskog primorja - južnog ogranka. Lokalna izvorišta, premda nedostatna za potpunu vodoopskrbu predstavljaju dragocjenu i sigurnosnu rezervu za eventualne posebne situacije u slučaju prekida dovoda vode s kopna. Proširenjem

sustava Hrmatine na Velebitu i izgradnjom druge cijevi podmorskog dovoda do Otoka Paga osigurale bi se dovoljne količine pitke vode za stanovništvo Grada Novalje i naselja sjevernog dijela Otoka Paga, kao i potrebe povećane potrošnje pitke vode u turističkoj sezoni.

Infrastruktura vodoopskrbe uglavnom zadovoljava postojeće potrebe u vansezonskom i sezonskom opterećenju. Budući razvitak priobalnog turističkog područja tražit će dopunu postojećih cjevovoda i rezervoara kao i poboljšanje pojedinih dionica regionalnog cjevovoda na kopnu, kako bi se na područjima svih naselja u budućnosti tijekom perioda vršnog opterećenja (turistička sezona) osigurala konstantna i kvalitetna vodoopskrba. Pri tome je neophodno realizirati projekt povećanja dotoka iz Regionalnog vodovoda Senj je povezivanje na Zadarski regionalni vodovod, preko teritorija Općine Kolan, Grada Paga, i Općine Poveljana i Grada Novalje. Time će se ostvariti vodoopskrbni prsten. Ispitivanje zdravstvene ispravnosti vode za piće na vodovodnoj mreži obavlja se prema Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće NN 182/04. Ispitivanja obavlja Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije uzimajući uzorke tijekom cijele godine sa svih područja Otoka Paga, a Zavod za javno zdravstvo Ličko-senjske županije za Novalju .

Razvojni projekti

Međutim, aglomeracija Novalja se prostire na području dvije jedinice lokalne samouprave: Gradu Novalja i Općini Kolan (naselje Kolanski Gajac) i na području dvije jedinice područne (regionalne) samouprave: Ličko-senjskoj županiji i Zadarskoj županiji. U ovom slučaju, prema čl. 67. st. 5. Zakona o vodama: „ U slučaju da se aglomeracija prostire na području više jedinica područne (regionalne) samouprave odluku o odvodnji otpadnih voda donose sporazumno predstavnička tijela jedinica područne (regionalne) samouprave, na prijedlog jedinica lokalne samouprave“. Prema čl. 67. st.4. Zakona o vodama ova odluka se donosi uz prethodno mišljenje Hrvatskih voda. Područje aglomeracije Grada Novalje obuhvaća Grad Novalju te pripadajuća naselja: Stara Novalja, Gajac, Caska, Vidalići, Kustići i Zubovići, a nalazi se na području Ličko-senjske županije. Aglomeraciji Novalja pripada i naselje Kolanjski Gajac koji administrativno pripada Općini Kolan, a nalazi se na području Zadarske županije.

Područje aglomeracije Lun obuhvaća naselja: Lun, Jakišnica, Dudići-Mulobedan, Dubac, Varsan, Šankovi stani, Škuncini stani, Vidasovi stani, Dabovi stani, Šonjevi stani. Područje aglomeracije Potočnica obuhvaća naselje Potočnica. Područje aglomeracije Metajna obuhvaća naselje Metajna.

Djelatnost javne odvodnje na području Grada Novalje i na dijelu Općine Kolan (Kolanjski Gajac) obavlja javni isporučitelj vodne usluge Komunalije d.o.o. sa sjedištem u Novalji

Dovod vode iz pravca Zadra – na taj način povećala bi se opskrba vodom s dvije podmorske cijevi na 210 l/sek . Rekonstrukcija prekidne komore Vrčići od 60 na 500 m³. Rekonstrukcija je potrebna kako zbog prihvata vode iz Zadra i snabdijevanja Poveljane, tako i zbog samih korisnika iz Vrčića i Stare vase. Vodovod Kolan – Košljun – radi novih građevinskih područja označenih na tom području potrebna je i izgradnja nove vodospreme.

Na ovoj dionici bitno je dovršiti vodovodnu mrežu prema naselju Preboj. Vodosprema Gorica na području Gorice - do sada nije bila izgrađena ni jedna vodosprema pa je samim time izgradnja ove vodospreme neophodna. Glavna cirkulacija vode na otoku odvija se podzemnom hidrografskom mrežom. Reljefno uzdignuti dijelovi koji prate središnji dio Luna i potez Zaglava - Barbat pružaju se paralelno s planinskim lancem Velebita i tektonskom strukturom susjednih otoka. Ove uzvisine pružaju se longitudinalno od jugoistoka prema sjeverozapadu, paralelno jedna s drugom, a među njima nalaze se udoline s ravnicama,

poljima i morskim uvalama. Na području Novalje nalaze se dva izvora pitke vode koji su izvan eksploatacije i obuhvaćaju:

- Kapaža “Škopalj” u novaljskom polju s kapacitetom od cca 5,0 l/sec.
- Kapaža u naselju Metajna, vrlo malog kapaciteta

Ovi izvori nisu u funkciji vodoopskrbe, a njihovo aktiviranje zahtijevalo bi značajna financijska sredstva. Radi toga se štite samo kao potencijalni (rezervni) vodoopskrbni resursi. Postojeća mreža vodotoka vrlo je ograničena i prvenstveno obuhvaća bujične potoke koji prolaze unutar razvedene konfiguracije terena (udoline), te su uglavnom suhi. Značajniji bujični vodotok predstavlja bujica Vandikandija (područje Luna), dok jedan od aktivnih vodotoka čini potok kroz Novaljsko Polje vezan uz izvorište Škopalj odnosno močvarni dio polja. Navedeni vodotoci nemaju utjecaja na korištenje prostora.

4.3. Elektroopskrba

Elektroenergetika

Pokrivenost električnom energijom je 99% a broj priključaka na području premašuje broj stalno nastanjenih kućanstava i što ukazuje na velik broj kuća za odmor. Područje otoka napaja se električnom energijom dalekovodom 110 KV na trasi Nin-Pag- Novalja-Rab-Krk-Omišalj-Melina i poprečnom vezom Novalja-Karlobag-Lički Osik. U Novalji je instalirana Trafostanica Novalja snage 110/10 (20). Lokalnu distribuciju pokriva 10(20) kV mreža. U svim naseljima na području Otoka Paga distribucijska mreža je podzemna.

Električnu energiju osigurava HEP d.o.o. Zagreb. Postojeći elektroenergetski sustav sa dalekovodima 110 kV i trafostanicom 110/20 kV predstavlja dio regionalnog sustava šireg županijskog značaja.

Neizostavan dio Paga i njegove klime je i bura, hladan i suh, sjeveroistočni vjetar koji puše s kopna na more. Kad bura zapuše svom svojom silinom nerijetko je zatvoren Paški most za promet. Naleti bure mogu dosegnuti brzinu i do 200 km/h. Posljednjih nekoliko godina ta golema snaga vjetra iskorištava se za proizvodnju električne energije. Na predjelu Ravne, nedaleko Grada Paga nalazi se sedam vjetroelektrana. Unatoč početnoj bojazni da će one vizualno devastirati jedinstven paški krajolik, savršeno su se sjedinili i svojim izgledom pridonose doživljaju Paga kao otoka gdje se susreće vještina ljudskih ruku i uma sa surovim i ostrim prirodnim silama.

4.4. Pošta i telekomunikacije

Područje je potpuno pokriveno fiksnim telefonskim linijama i mobilnom telefonijom, čime je omogućeno i spajanje računala na brzu internetsku mrežu što je važno za razvoj gospodarstva, posebno turizma, ali i kvalitete života stanovnika. Kako je internetska mreža je dostupna na većem području, nedovoljne je kvalitete i brzine. Važno je istaknuti kao je potreba za razvojem brzog i bežičnog internet preduvjet razvoja ovog kraja. Razvitak telekomunikacijskog sustava razmatranog područja, koji je već danas na vrlo visokom stupnju razvoja, omogućuje uključivanje Grada Novalje u opće nacionalne, europske i svjetske

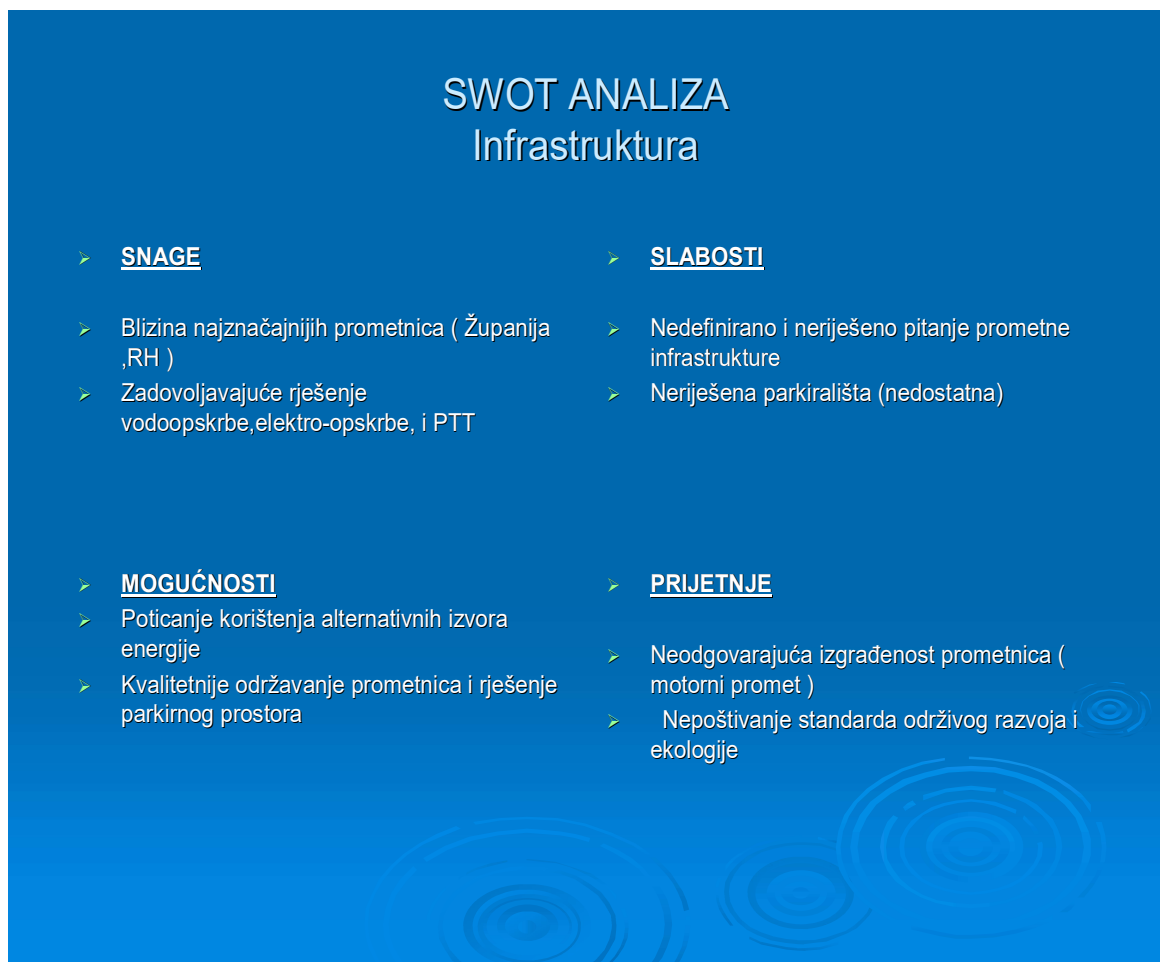
razvojne tokove. Razvijena i kvalitetna telekomunikacijska mreža i sustav Grada Novalje osnovana je na digitalnoj komutaciji uz primjenu udaljenih pretplatničkih stupnjeva (UPS) kao dijelova digitalne centrale AXE 10 instalirane u Gradu Novalji s vrlo visokim postotkom broja instaliranih telefona (70/100 stanovnika).

Izgradnjom nove digitalne AXE mjesne centrale u Gradu Novalji, uključivo i udaljene pretplatničke stupnjeve, te polaganjem svjetlovodnog kabelskog sustava prijenosa duž cijelog otoka - koji je u međuvremenu položen na trasi Punta Deda-Stara Novalja-Novalja - (odvojak Lun, Gajac)-Bošana-Pag- (odvojak:Kolan, Mandre, Šimuni) - (odvojak Košljun)- Gorica-Vrčići-Stara Vas- (odvojak Dinjiška, Miškovići) - (odvojak Vlašići) - Poveljana-poluotok Prutna/uvala Babe; kvalitetno se poboljšava transmisijska podloga otoka i Grada Novalje. Time je stvorena bitno povećana informacijska propusnost telekomunikacijske mreže na razmatranom području Grada Novalja.

Telekomunikacijski kapacitet kontinuirano je povećavan te sada iznosi 73 instalirana modula, ukupnog kapaciteta od 9.404 pojedinačnih veza od kojih se koristi samo 1.500 spojnih veza.

4.5. Swot analiza - Infrastruktura

Tablica br 4.

The slide features a blue background with white text and decorative circular patterns at the bottom. The title 'SWOT ANALIZA Infrastruktura' is centered at the top. Below the title, four categories are listed in a 2x2 grid: SNAGE, SLABOSTI, MOGUĆNOSTI, and PRIJETNJE. Each category is followed by a list of bullet points.

SWOT ANALIZA Infrastruktura

- **SNAGE**
 - Blizina najznačajnijih prometnica (Županija ,RH)
 - Zadovoljavajuće rješenje vodoopskrbe, elektro-opskrbe, i PTT
- **SLABOSTI**
 - Nedefinirano i neriješeno pitanje prometne infrastrukture
 - Neriješena parkirališta (nedostatna)
- **MOGUĆNOSTI**
 - Poticanje korištenja alternativnih izvora energije
 - Kvalitetnije održavanje prometnica i rješenje parkirnog prostora
- **PRIJETNJE**
 - Neodgovarajuća izgrađenost prometnica (motorni promet)
 - Nepoštivanje standarda održivog razvoja i ekologije

Izvor: Vlastita obrada. 2014.

5. KOMUNALNA DJELATNOST

Pod komunalnim gospodarstvom podrazumijeva se obavljanje komunalnih djelatnosti, čiju organizaciju donša svaka jedinica lokalne samouprave. Naročito pružanje komunalnih usluga od interesa za fizičke i pravne osobe, te financiranje građenja i održavanje objekata i uređenja komunalne infrastrukture kao cjelovitog sustava na području jedinica lokalne samouprave.

5.1. Komunalna djelatnost Grada Novalje

Obavljanje komunalnih djelatnosti najčešće uključuje sljedeće vrste poslova:

- Izgradnja novih i rekonstrukcija postojećih dijelova kanalizacijskog sustava
- Prikupljanje i deponiranje komunalnog otpada
- Održavanje okoliša
- Izgradnja grobnica i održavanje groblja, pogrebne usluge.

Na području Grada Novalje obavljaju se sljedeće komunalne djelatnosti:

1. opskrba pitkom vodom,
2. odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda i odvodnja atmosferskih voda,
3. prijevoz putnika javnim prometom,
4. održavanje čistoće,
5. odlaganje komunalnog otpada,
6. održavanje i čišćenje javnih površina,
7. održavanje nerazvrstanih cesta,
8. održavanje tržnice na malo,
9. održavanje groblja i krematorija i obavljanje pogrebnih poslova,
10. obavljanje dimnjačarskih poslova,
11. javna rasvjeta,
12. održavanje zelenih površina,
13. održavanje i upravljanje parkirališnim prostorom,
14. obavljanje poslova deratizacije, dezinfekcije i dezinfekcije

Komunalne djelatnosti na području Grada Novalje obavljaju:

Trgovačko društvo »Komunalije« d.o.o., i trgovačko društvo „Arburoža“ d.o.o.,

Trgovačko društvo »Komunalije« d.o.o. Novalja obavlja sljedeće komunalne djelatnosti:

- opskrba pitkom vodom,
- odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda,
- održavanje sustava odvodnje atmosferskih voda.

Trgovačko društvo „Arburoža“ d.o.o. Novalja obavlja sljedeće komunalne djelatnosti:

- održavanje zelenih površina,
- održavanje čistoće,

- odlaganje komunalnog otpada,
- održavanje i čišćenje javnih površina (uključujući gradski stadion, dječja igrališta, fontane i čekaonice na autobusnim stajalištima),
- održavanje groblja i krematorija te obavljanje pogrebnih poslova,
- održavanje i upravljanje parkirališnim prostorom,
- održavanje tržnice na malo.

5.2. Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda

Organiziranu odvodnju otpadnih voda (skupljanje-mreža, kondicioniranje-uređaj, deponiranje-podmorski ispust efluenta i zbrinjavanje mulja) na području Grada Novalje imaju riješeno samo naselje Novalja, Gajac i Stara Novalja. Prikupljanje otpadnih voda s područja naselja Gajac riješeno je u potpunosti. To je izgrađeni sustav odvodnje s uređajem za pročišćavanje i važan je županijski objekt u funkciji očuvanja okoliša. Kod drugih naselja puštaju se vode direktno u more ili u podzemlje, što u konačnici opet odlazi u more.

Odvodnja u cjelini ne prati vodoopskrbu, pa su prisutne neželjene posljedice koje utječu na kvalitetu obalnog mora. Posebno u zatvorenim zaljevima sa sporom izmjenom morske vode (Paški zaljev, Uvala Stara Novalja i dr.). Organiziranu odvodnju otpadnih voda, što podrazumijeva sakupljanje (mreža), kondicioniranje (uređaj), deponiranje efluenta (podmorski ispust) i zbrinjavanje mulja na području Grada Novalje djelomično imaju riješeno samo naselja Novalja, Gajac i Stara Novalja-dio.

Kod drugih naselja, puštaju se vode direktno u more ili u podzemlje što onda s više ili manje autopurifikacije opet ulazi u more. Ako je okosnica budućeg gospodarstva ovog područja turizam, praćen potrebnom poljoprivredom (stočarstvo, vinogradarstvo) i marikulturom uključivo određene kompatibilne i ekološki prihvatljive gospodarske djelatnosti, onda je zaštita mora i priobalnog područja te očuvanje njihove kvalitete prioritetni zadatak.

Odvodnja otpadnih voda obavlja se putem sustava odvodnje otpadnih voda koji se dijele na:

- Sustav javne odvodnje;
- Sustav interne odvodnje;
- Sustav oborinske odvodnje.

Grad Novalja ima riješen kanalizacijski sustav samo za veći dio Novalje, naselje Gajac, plažu Zrće, Staru Novalju – dio, i autokamp Straško. Sustav je spojen na mehanički pročišćivač s podmorskim ispustom. Ostalo područje grada nema kvalitetno riješenu odvodnju otpadnih voda, pa su još potrebna znatna ulaganja za dogradnju sustava i njegovu modernizaciju. Važno je napomenuti da na ovom području količina otpadnih voda u ljetnom razdoblju petnaest (15) puta je veća od količine u zimskom periodu zbog povećanog broja korisnika u turističkoj sezoni. Otpadne vode područja naselja Novalje sakupljaju se obalnim kolektorom i putem četiri crpne stanice prebacuju u glavni gravitacijski kolektor prema uređaju Vrtić. Sekundarna mreža razvijena je u širem centru Novalje, većim mjesnim ulicama (Lunjski put, Slatinska ulica, Primorska ulica, Škopaljska ulica), te u većem dijelu ulica koje se naslanjaju na njih. Postotak priključenosti naselja iznosi oko 80 %. Sekundarna mreža nije izvedena u dijelovima Novalje Burin bok, Brneštre, Lokunje te dijelu Gaja. Otpadne vode naselja Gajac prebacuju se putem tlačno-gravitacijskih kolektora (dvije crpne stanice u naselju Gajac) u

Novalju, te se s otpadnim vodama naselja Novalje odvođe na uređaj Vrtić. U ovom naselju svi objekti su priključeni na kanalizaciju.

Za odvođenje otpadnih voda autokampa Straško na uređaj Vrtić, izgrađena je jedna crpna stanica, i tlačno-gravitacijski kolektor do spoja na kolektor, koji vodi od naselja Gajac do Novalje. Otpadne vode iz Stare Novalje prebacuju se u Novalju, za sada, preko dvije crpne stanice (u konačnici bit će ih sedam).

Otpadne vode područja plaže Zrće odvođe se putem jedne crpne stanice i tlačno-gravitacijskog kolektora do spoja na gravitacijski kolektor koji vodi od naselja Gajac do Novalje. Na kanalizacijski sustav spojeni su svi objekti na ovoj plaži. Uređaj za pročišćavanje otpadnih voda na rtu Vrtić izgrađen je 1989., a djelomično rekonstruiran 1999. Sastoji se od stanice za prihvāt sadržaja septičkih jama, grube rešetke, aeriranog pjeskolova-mastolova, kompresorske stanice, taložnice za zimsko opterećenje i mjerača protoka. Na uređaju je izveden mimoilazni vod koji spaja dovodno okno i okno taložnika kojim se nepročišćena otpadna voda može direktno ispuštati u podmorski ispušt.

Mjere za poboljšanje okoliša:

Zbog prirodne i kulturne baštine te razmjerno velikih površina pod zaštitom krajolika, potrebno je neprekidno i sustavno provoditi mjere za poboljšanje i unapređivanje prirodnoga i kultiviranoga krajolika kao mjere za sprječavanje nepovoljnog utjecaja na okoliš.

U cilju poboljšanja okoliša propisuju se sljedeće mjere:

- a) Do kraja izgraditi sustav kanalizacije s uređajima za pročišćavanje, osobito za površine gospodarske namjene na svim mjestima gdje se javljaju znatniji onečišćivači;
- b) Smanjiti uporabu agrotehničkih sredstava koja onečišćuju tlo (pesticide, umjetno gnojivo i sl.)
- c) Spriječavati korištenje i izgradnju sustava koji proizvode buku i u tome smislu primjenjivati mjere zaštite od buke;
- d) Svi planirani turistički kapaciteti moraju biti priključeni na sustav odvodnje otpadnih voda ili moraju izgraditi vlastiti sustav odvodnje s bio pročištačem koji će otpadne vode pročistiti do propisane razine u skladu sa zakonom, uredbama, pravilnicima i standardima.
- e) Potrebno je provesti mjere sanacije tla oštećenog erozijom biološkom sanacijom koja podrazumijeva vraćanje tla u prvobitno stanje, u prvom redu, sadnjom autohtonih biljnih vrsta (stabala i grmlja) kako bi se spriječila daljnja erozija, stabiliziralo tlo i omogućilo otjecanje površinskih voda.

5.3. Odlaganje čvrstog otpada

Gospodarenje otpadom

Plan gospodarenja otpadom Grada Novalje je izrađen u svrhu definiranja okvira za održivo gospodarenje otpadom, što obuhvata skup aktivnosti i mjera usmjerenih na sprječavanje nastanka otpada, smanjivanje količine otpada, provedbu sakupljanja, prijevoza, uporabe i zbrinjavanja otpada te nadzor nad tim aktivnostima i mjerama.

Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske posebna pažnja posvećuje se razvoju i uređenju priobalnih prostora i jadranskih otoka, vezano uz zaštitu i maksimalno očuvanje prirodnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti. Kod toga, posebnu pažnju treba posvetiti zbrinjavanju otpada. Odlagališta otpada trebalo bi u pravilu izbjegavati kao pojedinačna rješenja za manje jedinice lokalne samouprave te težiti prema organizaciji županijskih ili područnih odlagališta komunalnog otpada. Posebno treba izbjegavati osnivanje odlagališta na otocima i u zaštitnom obalnom području.

Temeljem Zakona o otpadu (NN 178/04) jedinice lokalne samouprave trebaju svojim dokumentom prostornog uređenja predložiti lokacije za gradnju građevina za zbrinjavanje otpada. Više jedinica lokalne samouprave i uprave mogu sporazumno osigurati provođenje mjera za postupanje s komunalnim otpadom, jer je komunalni otpad, u pravilu inertni otpad, koji sadrži malo tvari koje podliježu fizikalnoj, kemijskoj i biološkoj razgradnji pa ne ugrožava okoliš.

Kada je u pitanju tehnološki otpad, utvrđivanje lokacije u nadležnosti je županijske uprave, kroz izradu i usvajanje Prostornog plana županije. Kada je u pitanju "opasni otpad" isti je u nadležnosti Vlade Republike Hrvatske, a utvrđuje se Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske, kroz definiranje kriterija i smjernica za određivanje građevina za skladištenje, obrađivanje ili odlaganje opasnog odnosno posebnog otpada. Lokacija za zbrinjavanje opasnog otpada nije predviđena na području Grada Novalje.

Zbrinjavanje kućnog, komunalnog i drugog otpada na području Grada Novalja rješava se putem odlagališta smještenog na lokalitetu „Caska“. Postojeće komunalno odlagalište je neuređeno te nema karakter sanitarnog odlagališta. Naime, isto ne ispunjava čitav niz uvjeta utvrđenih važećim propisima koje građevina za zbrinjavanje otpada treba ispunjavati. Obzirom na svoj privremeni karakter i nivo uređenja prostora postojeće odlagalište predstavlja stalnu opasnost za okolno područje i nalazi se u fazi izrade dokumentacije za sanaciju kao odlagalište građevinskog otpada.

Upravo iz razloga da veći broj novih jedinica lokalne samouprave danas koristi vlastito zasebno odlagalište za kućni i komunalni otpad, čime se na čitavom području javlja niz neuređenih i ekološki opasnih prostora, analizirana je mogućnost izgradnje centra za gospodarenje otpadom s odlagalištem otpada na jednoj centralnoj lokaciji za čitavu Ličko-senjsku županiju. Organizirano skupljeni otpad, komunalni i proizvodni otpad sličnih svojstava komunalnom otpadu, građevinski i glomazni otpad s područja Grada Novalje odlaže se na odlagalištu Caska od 1970. godine. Odlagalište je smješteno 3 km od naselja Novalje, uz lokalnu cestu Novalja- Metajna, na udaljenosti od mora od oko 350 m i 400 m od najbližeg izgrađenog područja. Odlagalište otpada smješteno je izvan slivova sadašnjih izvorišta vodoopskrbe na području Otoka Paga, bunara Velo Blato i bunara u Povljani. Ukupna površina odlagališta iznosi 13.6 ha, a komunalni otpad i proizvodni otpad sličnih svojstava odlaže se na neuređenoj površini ca 1.1 ha. Ovaj otpad se nabija i povremeno prekriva inertnim materijalom (zemlja, kamen). Sakupljanje komunalnog otpada s područja Grada Novalje, obavlja poduzete Arburoža d.o.o. Novalja, koje se nalazi u 100% vlasništvu Grada Novalje.

Prema prethodno utvrđenom rasporedu, odnosno po potrebi, djelatnici poduzeta Arburoža d.o.o. Novalja, prazne sadržaj kontejnera te ga odvoze na lokaciju poduzeta Arburoža d.o.o. Novalja, u poduzetničku zonu Čiponjac jug, gdje se, unutar zatvorene hale, sadržaj kontejnera vizualno kontrolira te balira radi lakšeg skladištenja i transporta ovlaštenicima na daljnju uporabu.

U Novalji postoji skladište otpada. Skladište otpada je locirano u poduzetničkoj zoni Čiponjac, unutar zatvorene hale površine oko 770 m², koja osim kao skladište, služi i kao servisno – garažni objekt za smještaj vozila poduzeta Arburoža d.o.o. Novalja. Reciklažno dvorište U Novalji je u

tijeku izrada projektne dokumentacije i izgradnja reciklažnog dvorišta, na lokaciji uz skladište otpada, u poduzetničkoj zoni Čiponjac. Izgradnjom reciklažnog dvorišta, Grad Novalja de ispuniti obvezu koja proizlazi iz članka 35. Zakona o održivom gospodarenju otpadom (NN 94/13), prema kojem je svaka jedinica lokalne samouprave s više od 1.500 stanovnika, a manje od 25.000 stanovnika, dužna osigurati funkcioniranje najmanje jednog reciklažnog dvorišta, a sve u funkciji povedanja količina odvojeno sakupljenog otpada.

Odvojeno sakupljanje sastavnica komunalnog otpada u Gradu Novalji se provodi putem kontejnera postavljenih na javno – prometne površine (tzv. „zelenih otoka“), u koje fizičke osobe dobrovoljno odlažu pojedine sastavnice otpada. Na području Grada Novalje se nalaze dva tzv. „zeleni otoka“ s namjenskim kontejnerima, što se za vrijeme ljetne turističke sezone, proširuje za četiri nova „zeleni otoka“ koja su locirana na turistički frekventna područja

5.4. Swot analiza komunalne djelatnosti

Tablica br 5.

SWOT ANALIZA

Komunalna djelatnost

<p>➤ <u>SNAGE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Dobar sustav prikupljanja otpada ➤ Dobro organizirana komunalna djelatnost (društva) ➤ Pročistač otpadnih voda 	<p>➤ <u>SLABOSTI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedovršen sustav pročišćavanja otpadnih voda ➤ Nedefinirano odlagalište otpada (sustav) ➤ Nedefinirano hortikulturno uređenje
<p>➤ <u>MOGUĆNOSTI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Dovršenje i razvoj kanalizacijskog sustava ➤ Uređenje odlagališta građevinskog i krupnog otpada ➤ Dom umirovljenika 	<p>➤ <u>PRIJETNJE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zbrinjavanje otpadnih voda ➤ Neosvijestjenost stanovništva za ekologiju ➤ Dotrajalost dijela vodoopskrbne mreže ➤ Nedovoljno sredstava

Izvor: Vlastita obrada, 2014.

6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Društvene djelatnosti predstavljaju jedan od glavnih pokazatelja razvijenosti pojedinog urbanog područja unutar prostora jedinice lokalne samouprave. Kako bi se čitavom prostoru Grada Novalje osigurala ravnomjerna distribucija i funkcija društvene infrastrukture, potrebno je da pojedina naselja, ovisno o stupnju svoje razvijenosti, preuzmu ulogu lokalnog „distributera“ na svom i okolnom području. U okviru mreže središnjih naselja glavnu ulogu ima gradski centar - naselje Novalja. Navedeno urbano područje predstavlja tradicionalno središte sjeverozapadnog dijela Otoka, te su radi toga na njegovu području već od ranije koncentrirane brojne funkcije i sadržaji društvenih djelatnosti. Temeljem iznesenog, može se konstatirati da je u odnosu na sva naselja unutar jedinice lokalne samouprave gotovo čitav spektar sadržaja društvene infrastrukture lociran je na području Grada Novalje. Unutar tog područja locirani su slijedeći sadržaji značajni za funkciju urbanog područja:

- sadržaji državne, županijske i lokalne (Gradske) uprave i samouprave,
- sadržaj školstva i kulture
- objekti zdravstva
- objekti socijalne skrbi
- objekti sporta i rekreacije.

6.1. Sustav društvenih djelatnosti

Sustav društvenih djelatnosti uključuje slijedeće:

- Sustav obrazovanja
- Sustav kulturne i prirodne baštine
- Sustav zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
- Sportsko – rekreativni sustav
- Sustav za razvoj neprofitnih udruga

Obzirom na dosadašnji i budući razvitak urbanog područja glavnog središnjeg naselja sa znatno povećanim (pretežito sezonskim) brojem korisnika društvene infrastrukture, očekuje se potreba njihovog proširenja (cjelogodišnja i sezonska funkcija).

Preostala naselja će potrebe za „dnevni“ sadržajima riješiti u svojim okvirima, dok će važnije sadržaje društvene infrastrukture realizirati na području Grada Novalje ili manjih lokalnih središta.

Osnovne društvene djelatnosti koje obuhvaćaju upravne službe, sudstvo, društveno-političke i profesionalne organizacije i udruge, te javna i komunalna poduzeća, locirani su na području Grada Novalje i u potpunosti pokrivaju potrebe jedinice lokalne samouprave. Unutar pojedinih naselja djeluju mjesni odbori kao dio lokalne samouprave, te manji dio sadržaja pretežito vezanih uz dnevne potrebe stanovništva. Veliki značaj u okviru društvene infrastrukture imaju sadržaji iz prosvjete i kulture, znanosti, umjetničkog djelovanja i fizičke kulture. Veći dio tih sadržaja lociran je na području Grada Novalje te ih obzirom na njihov relativno veliki gravitacijski radijus mogu koristiti i stanovnici preostalih naselja.

Posebna karakteristika središta jedinice lokalne samouprave je vrlo bogata struktura usluga s vrlo širokim spektrom trgovina, ugostiteljstva i turizma, financijskih, uslužnih i prometnih

djelatnosti, te obrta i raznih usluga. Osim trgovine i ugostiteljstva koji su dijelom distribuirani po drugim manjim naseljima, sve ostale funkcije uglavnom su koncentrirane na području Grada Novalje.

Vrlo kvalitetna postojeća struktura društvene infrastrukture kao i njihova relativno dobra dimenzioniranost, neće zahtijevati značajniju novu izgradnju (osim kod dijela naselja u funkciji manjeg lokalnog središta), već prvenstveno dogradnju postojećih sadržaja u cilju podizanja njihove sadržajnosti i kvalitete. Osim dogradnje postojeće strukture građevina društvenih djelatnosti unutar naselja, predviđaju i realizacija jedne nove građevine na području naselja Metajna u zoni izvan naselja tj. sakralna građevina na površini od 0,38 ha. Posve je jasno da će ukupni spektar sadržaja u okviru društvene infrastrukture ovisiti o budućoj funkciji pojedinog naselja. Grad Novalja će i dalje obavljati funkciju glavnog središta s proširenim gravitacijskim područjem, dok će naselja Lun, Stara Novalja i Zubovići preuzeti ulogu manjeg lokalnog središta na svom području.

6.2. Obrazovanje

U osnovnom obrazovanju razvoj djelatnosti treba nastaviti i kontinuirano unapređivati uspostavom optimalne mreže osnovnih škola na području Ličko-senjske županije uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta (mreža škola obuhvaća utvrđivanje sjedišta osnovnih škola, statutarna obilježja, nazive mjesta u kojima se izvode programi, utvrđivanje upisnih područja, ovisno o demografskom stanju).

Odgoj i obrazovanje organizirani su kroz nekoliko ustanova.

1955. godine prvi put se uvodi osmogodišnja škola, koja je 1973. preseljena u današnju zgradu. Te godine u Novalju počinju dolaziti i djeca iz okolnih mjesta: Kolana, Mandri, Stare Novalje i sela Barbata. Osnovnoškolsko obrazovanje odvija se u Osnovnoj školi A. G. Matoša u Novalji s područnim školama u Lunu, Jakišnici, Metajni, Zubovićima i Kolanu. U Novalji djeluje i Osnovna glazbena škola „Mirković“.

U gradu Novalji djeluje Dječji vrtić CARIĆ. 3. prosinca 2010. godine svečano je otvorena dogradnja dječjeg vrtića „Carić“ u Novalji. Dogradnja dječjeg vrtića „Carić“ je investicija Grada Novalje, time vrtić dobiva još 289,90 m² korisne površine u dvije vrtićke jedinice. Ovom dogradnjom Dječji vrtić „Carić“ ima ukupno 766,10 m² korisne površine. Proširenjem ovog objekta, Grad Novalja osigurava uvjete za smještaj djece i jasliske dobi što značajno utječe na kvalitetu življenja u gradu. Dječji vrtić svoj rad organizira u 5 odgojnih skupina a zaposleno je 15 djelatnika. Kreiranjem programa za djecu i stvaranja preduvjeta za njihov zdrav razvoj stvaramo i zdravije društvo.

STANOVNIŠTVO STARO 15 I VIŠE GODINA PREMA NAJVIŠOJ ZAVRŠENOJ ŠKOLI, STAROSTI I SPOLU, POPIS 2011

	Starost	Spol	Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda osnovne škole	a nove škole	Osnovna škola	Srednja škola ¹⁾	Visoko obrazovanje				Nepoznato
									Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij ²⁾	Doktorat znanosti	
Grad	Ukup	sv.	3.123	20	33	33	613	1.758	367	110	254	3	1

	Starost	Spol	Ukupno	Bez škole	1-3 razreda osnovne škole	a nove škole	Osnovna škola	Srednja škola ¹⁾	Visoko obrazovanje				Nepoznato
									Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij ²⁾	Doktorat znanosti	
Nova lja	no					1							
		m	1.585	6	8	117	273	1.007	173	53	119	1	1
		ž	1.538	14	25	214	340	751	194	57	135	2	-
	15-19	sv.	195	-	-	1	138	56	-	-	-	-	-
		m	114	-	-	1	78	35	-	-	-	-	-
		ž	81	-	-	-	60	21	-	-	-	-	-
	20-24	sv.	199	1	-	-	8	174	16	2	14	-	-
		m	106	-	-	-	7	93	6	2	4	-	-
		ž	93	1	-	-	1	81	10	-	10	-	-
	25-29	sv.	213	-	-	-	11	158	44	8	36	-	-
		m	107	-	-	-	6	81	20	2	18	-	-
		ž	106	-	-	-	5	77	24	6	18	-	-
	30-34	sv.	212	1	-	-	10	171	30	8	22	-	-
		m	112	-	-	-	5	100	7	2	5	-	-
		ž	100	1	-	-	5	71	23	6	17	-	-
	35-39	sv.	228	1	-	-	18	172	36	12	23	1	1
		m	120	-	-	-	12	95	12	4	8	-	1
		ž	108	1	-	-	6	77	24	8	15	1	-
	40-44	sv.	245	1	-	-	10	201	33	6	27	-	-
		m	130	1	-	-	5	114	10	4	6	-	-
		ž	115	-	-	-	5	87	23	2	21	-	-
	45-49	sv.	229	-	-	1	31	163	34	12	22	-	-
		m	121	-	-	-	14	90	17	6	11	-	-
		ž	108	-	-	1	17	73	17	6	11	-	-

	Starost	Spol	Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda osnovne škole	a nove škole	Osnovna škola	Srednja škola ¹⁾	Visoko obrazovanje				Nepoznato
									Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij ²⁾	Doktorat znanosti	
	50-54	sv.	228	3	-	-	30	158	37	13	24	-	-
		m	122	3	-	-	17	82	20	9	11	-	-
		ž	106	-	-	-	13	76	17	4	13	-	-
	55-59	sv.	282	-	1	10	75	163	33	9	23	1	-
		m	147	-	-	4	29	93	21	5	15	1	-
		ž	135	-	1	6	46	70	12	4	8	-	-
	60-64	sv.	273	-	-	27	84	126	36	13	22	1	-
		m	143	-	-	11	33	81	18	7	11	-	-
		ž	130	-	-	16	51	45	18	6	11	1	-
	65-69	sv.	248	-	-	32	91	94	31	16	15	-	-
		m	116	-	-	12	29	58	17	7	10	-	-
		ž	132	-	-	20	62	36	14	9	5	-	-
	70-74	sv.	215	2	8	83	46	55	21	6	15	-	-
		m	97	1	3	25	19	34	15	3	12	-	-
		ž	118	1	5	58	27	21	6	3	3	-	-
	75 i više	sv.	356	11	24	177	61	67	16	5	11	-	-
		m	150	1	5	64	19	51	10	2	8	-	-
		ž	206	10	19	113	42	16	6	3	3	-	-

Izvor: Popis stanovništva, 2011.

6.3. Kultura i prirodna baština

Prema prostornom planu, budući razvoj područja Grada Novalje zasnovat će se prvenstveno na visokoj kvaliteti i atraktivnosti prirodnog prostora. U skladu s time planirana je zaštita čitave sjeverno-istočne obale, odnosno zone Paških stijena Velebitskog kanala, u vidu značajnog krajobraza. Na isti način planirana je i zaštita sjeverno-zapadnog dijela Luskog poluotoka, kao zone samoniklih tisućljetnih maslina i maslinarsko-ovčarske tradicije. Dodatna razina zaštite je i kategorija posebnih šuma koje su na ovom području rijetke te predstavljaju

iznimnu ambijentalnu i ekološku vrijednost, poput šume Straško i šume u zaleđu uvale Zrće. Ono što se u planu ne spominje, a od izrazite je ekološke vrijednosti, izvori su pitke vode i karakteristične krške lokve koje je potrebno evidentirati, valorizirati i održavati.

Brojni arheološki nalazi svjedoče o burnoj prošlosti mjesta. Najveću vrijednost predstavlja antički vodovod iz 1. stoljeća isklesan iz živog kamena. Ljepota Novalje skrivena je i u slikovitim mjestima koja ju okružuju. U njima možete pronaći mir u ugodnom ambijentu slikovitih uvala i netaknute prirode uz ljubazne domaćine.

Botanički rezervat divlje masline u Lunu jedinstven je prirodni rezervat takve vrste na Jadranu. Na području Grada Novalje, na samome sjeveru otoka, nalaze se lunjski maslinici koji već stoljećima predstavljaju netaknuti, najegzotičniji kutak u regiji. Prirodne samonikle masline, koje se tu nalaze više od tisućljeća, pokazuju čovjeku jačinu opstanka ovoga karakterističnog krajobraza. Očuvana tradicija maslinarstva zadužila je Grad Novalju i ostale institucije na području Grada da ovo područje kulturne i prirodne baštinu dovedu na razinu koju već godinama zaslužuje. Lunjski maslinici protežu se na oko 24 ha i broje više od 80.000 stabala sorti oblice cijepljene na divlju podlogu masline *Olea oleaster linea*. Ističe se oko 1.500 stabala oblice visokih od pet do osam metara, čija se prosječna starost procjenjuje na 1.200 godina, dok je najstarija maslina u Lunu stara 1.600 godina. Posebna vrijednost ovog maslinskog vrta je starost pojedinih stabala maslina..

Novalis – Novalja i Cissa – Caska, dva su antička grada sa ostacima u Novalji i obližnjoj uvali Caskoj, gdje se antički nalazi prostiru i u podmorju. Važnost ovih dvaju naselja u rimskom vremenu daje naslutiti i otkriće rimskog potopljenog broda u uvali Vlaška mala, koji je transportirao amfore iz nekih dalekih krajeva carstva. U Caskoj je nedavno pronađeno i nekoliko ranoslavenskih grobova s bogatim nakitom, a na brdu Košljne iznad Novljanskog polja smješten je još jedan antički lokalitet.

Rimski vodovod

Najznačajniji antički spomenik Novalje zasigurno je rimski vodovod iz 1. stoljeća po. kr., danas poznat kao Talijanova buža – riječ je o 1042 m dugačkom tunelu isklesanom u stijeni, koji je služio za dopremanje vode iz novljanskog polja u centar antičkog grada. Još jedan antički vodovod navodno je spajao *Cissu* i Kolan, po kojem je ovo mjesto i dobilo ime (*canalis, conalis*). Na ulazu u Talijanovu bužu smjestio se Gradski Muzej Novalje (Ul. kralja Zvonimira 27) i ona je njegova najveća atrakcija. U muzeju postoje, osim arheoloških nalaza iz Caske i istraživanja Male crikve, zanimljiv etnografski postav posvećen tradiciji ovog dijela Paga te bogata zbirka umjetnina.

Stomorica

U kasnoantičkim stoljećima (4. - 6. stoljeće) u Novalji se grade brojne ranokršćanske bazilike, koje su bogato ukrašavane mozaicima i kamenim skulpturama. Mozaike jedne od njih, Bazilike urbane, danas je moguće pogledati u samom centru grada, u gotičkoj crkvi Majke Božje od Ružarija. U zbirci Stomorica postoji prapovijesni nakit novaljskih pražitelja, Liburna, ali s nizom vrijednih primjeraka ranokršćanske i srednjovjekovne pleterne skulpture koji potječu iz Novalje.

Jedna od najstarijih maslina – ponos Luna

Maslina je od pamtivijeka prisutna na Zemlji. Prva su stabla kultivirana i posađena prije 5-6 tisuća godina na području Mezopotamije, Sirije i Palestine, odakle se maslina proširila Mediteranom. Tu je, kao jedna od najstarijih i najvažnijih biljnih kultura, snažno obilježila život ljudi i postala simbolom toga područja. Maslinovo ulje postaje temelj prehrane, njime se trgovalo i plaćalo, liječilo i uljepšavalo. Maslini su se pridavala mnoga simbolička značenja, te je, između ostalog, postala simbolom mira, života, obilja, vječnosti, zdravlja, učenosti i mudrosti. Maslina je posebno, čudotvorno drvo. Ona je dugovječna, pa njena stabla mogu doživjeti i više tisuća godina. Maslina raste na škrtom tlu, gotovo bez vode, ali uz obilje sunca. Postoji stablo masline staro više od 1.600 godina na ovoj lokaciji.

Velika gradska bazilika

U središtu današnje Novalje, na području Male crkve ili crkve Majke Božje, trga ispred i zgrada koje se nalaze jugoistočno, pronađeni su ostatci velike starokršćanske bazilike, neki vjeruje i dvojnih bazilika, te možda dviju predromaničkih crkava podignutih na njezinim ruševinama. To je značajno arheološko nalazište prvi put zapelo za oko stručnjaka još početkom 20. st. kada je Mihovil Abramić 1904. godine posjetio Novalju te zabilježio podatke o predromaničkom pleteru ciborija iz 9. st. koji se od 1949. nalazi uzidan u pročelje kuće obitelji Vidas.

Karakterističan grm samonikle masline „Lunjski bonsai“

Na čitavom području lunjskog maslinika nalaze se samonikli grmovi masline koji su oblikovale ovce koje su bile na slobodnoj ispaši u masliniku. Različitog su oblika: npr. grm u preciznom obliku pseće glave kao da ga je ljudska ruka oblikovala. Ova prirodna skulptura jedinstvena i po tome što ovca koja gricka mlado lišće i tako stvaraju različite oblike grmova, koji izgledaju kao da ih je oblikovala ruka umjetnika.

Mediteranski vrt „Svetog Andrije“

Projekt izgradnje „Mediteranskog vrta“, planiran je prostornim planom Grada Novalje i namijenjen je kao dodatan vid atraktivne turističke ponude. Na površini od ca 31.600m² planiraju se realizirati sadržaji za privlačenje turista a obuhvaćat će:

- područje parka
- edukativni labirint
- prezentacijski centar antičke Novalje
- dječja igrališta
- plažu
- arheološku zonu
- serevisne objekte
- zelene površine

Dolnja lokva

Dolnja lokva je bunar specifičnog izgleda, izgrađen na tri etaže za sakupljanje kišnice. Nekad, dok nije bilo opskrbe pitkom vodom, ova akumulacija je služila kao izvor pitke vode za

lokalno stanovništvo i životinje (ovce, volove, magarce...). Uz lokvu raste grm domaćenog naziva komokljika ili konopljika, a u botaničkim krugovima je poznat kao Fratarski papar. Područje lunjske maslinade obiluje ovim autohtonim grmljem.

Lunjski suhozidi

Dio kulturnog i povijesnog bogatstva Otoka Paga svakako je suhozidna arhitektura - prezide, suhozidi, i torovi sastavni su dio paškog pejzaža, a ključni su u poljoprivredi i stočarstvu ovog samo naizgled golog i neplodnog otoka.

Suhozidi na Lunu nastali su kao rezultat krčenja a da bi se dobila obradiva plodna zemlja. Kamenom koji je ostao kao posljedica krčenja zidali su se suhozidi koji su zbog velikih količina kamena dobili impozantne forme danas vidljive. Lunjski suhozidi su najimpozantniji od svih izgrađenih na Otoku Pagu. Zbog ovaca koje su bile slobodne i često preskakale suhozide, ljudi su se dosjetili i izmislili ozubu – kameni vijenac na gornjem rubu koji je stršio prema van, pa bi ovca u pokušaju da preskoči zid padala unatrag. Ozube su građene uglavnom s vanjske strane zida.

Podmorsko nalazište u uvali Caska

U uvali Caska pronađen je veliki broj vrijednih predmeta i ostataka građevina. Međutim, nisu pronađeni tragovi koji bi upućivali na postojanje golemog blaga o kojem govori legenda o potonulom gradu Kissi. To ne obeshrabruje one koji vjeruju u legendu. Neke činjenice im možda idu u prilog. Legenda o Kissi, antičkom gradu koji je potonuo prije 1600 godina i o golemom blagu koje je potonulo zajedno s gradom i danas izaziva znatiželju i potiče maštu. Ostaci Kisse nalaze se na dnu mora u uvali Caska na zapadnom dijelu Paške uvale, a mnogi se povjesničari slažu kako je to bio velik i značajan grad, na što upućuju dokazi o postojanju pogona u kojem se od školjaka proizvodila boja za tkanine koja se prevozila u Rim. Dokazi postoje i o proizvodnji maslinovog ulja i vina, kao i dokazi o postojanju brojnih građevina, luke, i razvijenoj trgovini.

Jedan od nadgrobni spomenika, pronađen tijekom arheoloških istraživanja, ima grčki natpis što upućuje na zaključak kako je Kissa imala pomorske veze sa starom Grčkom. Znanstvenici nemaju jedinstven stav o tome što se dogodilo s Kissom. Prema nekim je razorena i napuštena i s vremenom su je prekrilo more. U rimsko vrijeme Novalja je bila poznata po pristaništima i nalazila se na starom pomorskom pravcu, od Grčke prema sjevernoj Italiji do srednje Europe. Upravo su u Novalji brodovi čekali povoljan vjetar i zbog toga se razvilo naselje koje je imalo uslužne djelatnosti. Danas se ispod čitavog područja kriju brojni ostaci rimske arhitekture, kao što su vodovodi, dobro opremljene bazilike, grobovi. Na dnu uvale nalazi se potopljen rimski grad Kissa čiji se ostaci istražuju, a otkriće šivanog antičkog broda rezultat je zajedničkog rada dvadesetak hrvatskih i francuskih arheologa .

(Izvor:strategija gospodarskog razvoja Novalje 2010-2020)

6.4. Kulturno društvene djelatnosti

Kulturna i društvena djelatnost nastavlja se kroz manifestacije koje su doživjele

svoju potpunu afirmaciju:

- Fešta od maja
- Uskrсни doručak
- Festival Pisme na kanat,
- Novaljski fuštan,
- Izložba paške ovce i paškog sira,
- Lunjska maslinada.

Kulturni centar Gozdenica: bavi se očuvanjem, promocijom i prezentacijom kulturnih vrijednosti što je značajna zadaća koju treba prepoznati ukazivati na bogatstvo kulturne baštine (pisma na kanat, tanac naški, čakavski izričaj) Grad Novalja sudjeluje u razvoju Gozdenice – izgradnje kulturnog centra kao polivalentnog prostora za izložbe, koncerte, kino, skupove, knjižnica, radio, te kao sjedište za kulturna zbivanja društava.

6.5. Zdravstvo

Zdravstvena je djelatnost organizirana na tri razine. Zdravstvena djelatnost na primarnoj razini obuhvaća djelatnost opće medicine, školsku medicinu, higijensko-epidemiološku zaštitu, zubo - zdravstvenu zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, medicinu rada, primarnu zaštitu žena i djece, patronažnu i ljekarničku djelatnost. Obavlja se u zdravstvenim ustanovama bez obzira na vrstu vlasništva: domovima zdravlja, ustanovama za hitnu medicinsku pomoć, ustanovama za zdravstvenu njegu u kući, ljekarnama te ordinacijama privatne prakse. Zdravstvena djelatnost na sekundarnoj razini obuhvaća specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu te bolničku zdravstvenu zaštitu koja se provodi u općim i specijalnim bolnicama i lječilištima. Zdravstvena djelatnost na tercijarnoj razini obuhvaća obavljanje najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz specijalističkih djelatnosti u kliničkim ustanovama i državnim zdravstvenim zavodima.

U cilju razvoja i postizanja optimalne razine zdravstvenog sustava i skrbi u Ličko-senjskoj županiji djeluje:

1. Opća bolnica Gospić
2. Dom zdravlja Gospić
3. Dom zdravlja Otočac
4. Dom zdravlja Senj
5. Dom zdravlja Korenica
6. Dom zdravlja Novalja
7. Zavod za javno zdravstvo Ličko-senjske županije

U lipnju 2011. godine otvorena je novoizgrađena zgrada Dom zdravlja Novalja koji je uz sve dosadašnje sadržaje omogućio bolji način rada i organizaciju hitne medicinske pomoći. Dom zdravlja Novalja ima dvije ambulante obiteljske medicine, prijem hitne medicinske pomoć, jednu ambulantu za potrebe ginekologije, oftalmologije, javnog zdravstva, psihijatra, dvije polivalentne stomatološke ordinacije, jedan područni laboratorij za vađenje krvi, prostor za fizikalnu terapiju, privatnu ordinaciju obiteljske medicine. Grad Novalja je glavno središte hitne medicinske pomoći, ali se tijekom ljetne sezone suočava s određenim problemima zbog velikog broja turista.

6.6. Socijalna skrb

Sustav socijalne skrbi definiran je Zakonom o socijalnoj skrbi kao temeljnim zakonom kojim se uređuje način obavljanja i financiranja djelatnosti socijalne skrbi, korisnici prava, postupak za ostvarivanje tih prava, te druga pitanja od značenja za obavljanje ove djelatnosti. Socijalna skrb je djelatnost kojom se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba. Pritom je riječ o potrebama koje ove osobe, zbog nepovoljnih osobnih, gospodarskih, socijalnih i drugih razloga, ne mogu zadovoljiti same, niti uz pomoć članova obitelji. Radi sprečavanja, ublažavanja i otklanjanja uzroka i stanja socijalne ugroženosti socijalnom skrbi pruža se potpora obitelji, posebice djeci i drugim osobama koje ne mogu brinuti same o sebi.

Socijalna skrb prema Prostornom planu Ličko-senjske županije vodit će se u ustanovama u Gospiću koji treba postati glavno središte, dok ostala središta trebaju imati neke od institucija socijalne skrbi, prvenstveno za stare i nemoćne. Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi korisnik socijalne skrbi je samac ili obitelj koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom ili prihodom od imovine ili drugih izvora, tjelesno ili mentalno oštećeno ili psihički bolesno dijete/odrasla osoba, dijete žrtava obiteljskog nasilja te druge osobe koje su u nevolji zbog poremećenog odnosa u obitelji, ovisnosti o alkoholu, drogama i sl.

Okosnicu rada u djelatnosti socijalne skrbi na području Ličko-senjske županije čine sljedeći centri za socijalnu skrb sa svojim podružnicama:

1. Centar za socijalnu skrb Gospić,
2. Centar za socijalnu skrb Gospić s podružnicom Korenica,
3. Centar za socijalnu skrb Senj,
4. Centar za socijalnu skrb Senj s podružnicom Otočac.

Na području Grada Novalje postoji Dom za starije i nemoćne osobe „ LANTERNA „ a u planu je izgradnja još jednog doma.

1. Skrb o starijim osobama

Prednost se daje programima i projektima kojima je cilj jačanje i poticanje:

- poboljšanje kvalitete života osoba starije životne dobi, a posebno razvoja izvaninstitucionalnih oblika skrbi za starije,
- kvalitetno provođenje slobodnog vremena, te aktivno sudjelovanje u životu zajednice osoba starije životne dobi,
- uključivanje osoba starije životne dobi u sportske i rekreativne aktivnosti u zajednici,

6.7. Sport

Sportske aktivnosti su također vrlo razvijene. Sport i rekreacija zauzimaju sve značajnije mjesto u turističkoj ponudi Grada Novalje zahvaljujući razvitku sporta i postojanju sportsko-rekreativnih objekata i sadržaja u gradu. Kvalitetan smještaj, blaga mediteranska klima i odlična prometna povezanost s kopnom zadovoljavajući su uvjeti za pripreme sportaša te snažniji razvoj sportskog turizma čemu Novalja sve više teži, a koji može značajno

doprinijeti produženju turističke sezone. Od sportskih objekata i sadržaja Novalja ima nogometni stadion na kojem nastupa lokalni nogometni klub, višenamjensku sportsku dvoranu, teniske terene, fitness dvorane, saune, hotel s otvorenim i zatvorenim bazenom i dr. Nakon inicijative građana i teniskog klupa, ove godine Novalja je dobila i 4 teniska terena, opremljenih i reflektorima za noćno igranje.

Zaleđe Novalje - Novaljsko polje, ispresijecano je višekilometarskim biciklističkim stazama koje prolaze između brojnih vinograda.

Novalja ima i suvremeno uređeni fitness centar «Kastelo».

U Gradu Novalji od sportskih klubova djeluju

- Sportsko ribolovno društvo 'Lun' Novalja
- Nogometni klub 'Novalja'
- Sportsko društvo 'Metajna'
- Sportsko društvo 'Vilinjak'
- Sportsko ribolovno društvo 'Tararajka'
- Klub tajlandskog boksa 'Nevera' Novalja
- Klub odbojke na pijesku 'Zrće' Novalja
- Plivački klub 'Portić' Novalja
- Teakwan-do klub 'Novalja'
- Ronilački klub 'Amfora' St.Novalja
- Sportsko društvo 'Kustići'
- Sportsko društvo 'Mornar'
- Kickboxing klub 'Nevera'
- Paintball klub NV
- Klub odbojke 'Novalja'
- Sportsko društvo 'Stara Novalja'
- Ronilački klub 'Dupin' Novalja
- Teniski klub Novalja

6.8. Udruge

Na području Grada Novalje djeluje i veći broj civilnih udruga:

- Udruga vlasnika apartmana i poslovnih prostora turističko-stambenog naselja Gajac
- Udruga povremenih prebivaljaca i vlasnika nekretnina Potočnica
- Udruga iznajmljivača Grada Novalje
- Dobrovoljno vatrogasno društvo Novalja
- Klub prijatelja Novalje
- Dobrovoljno vatrogasno društvo 'Lun'
- Udruga umirovljenika grada Novalje
- Udruga malih dioničara 'Turist' d.d. Novalja
- Vatrogasna zajednica grada Novalje
- Lovačko društvo 'Jarebica' Novalja
- Kulturno umjetničko društvo 'Novalja'
- Ogranak Matice hrvatske Novalja

- Ekološka udruga 'Maslina' Lun
- Klub Škuncini stani margari
- Lovačka udruga 'Ris-barrett' Novalja
- Udruga ovčara i proizvođača pašskog sira Grada Novalje 'Zaglava'
- Udruga lunjskih maslinara
- Udruga građana Stara Novalja
- Udruga navijača Hajduk 'Torcida Novalja'

6.9. Lag „ MENTORIDES“

Lokalna akcijska grupa LAG „ OTOK PAG „obuhvatom Grada Paga; Grada Novalje; Općine Kolan i Općine Povljana osnovan (4.8.2014 god.) s ciljem pripreme jedinica lokalne samouprave Otoka Paga na primjenu LEADER procedura za ruralni razvoj, ali i sveopćeg održivog ruralnog razvoja. Osnovan je kao organizacija civilnog društva, čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave, lokalne javne ustanove i poduzeća, predstavnici lokalnog poslovnog sektora te udruge građana. Na skupštini 20.2.2015 nakon osnivanja u sastav LAG-a pristupili su i Grad Rab i Općina Lopar pri čemu je LAG 14.5.2015 promijenio ime u LAG „Mentorides“ ,površinom od 379.04 km²,sa 18.387 stanovnika, te gustoćom od 48.50 st./km² sa sjedištem u Gradu Pagu. Lokalna razvojna strategija LAG-a (u nastavku: LRS). LRS je izrađena sukladno metodologiji LEADER programa, odnosno primjenom „*bottom up*“ načela, koji podrazumijeva uključivanje svih dionika, iz sva tri razvojna sektora, u pripremu ovakvog strateškog dokumenta. Tijekom procesa izrade strategije, sudionici su se vodili načelima LEADER pristupa:

- Održivi ruralni razvoj
- Pristup temeljen na osobitostima.
- Pristup odozdo prema gore
- Uspostavljanje lokalnih partnerstva
- Inovativnost
- Integralan i višesektorski pristup razvoja
- Umrežavanje
- Suradnja

6.10. Swot analiza- Društvene djelatnost

Tablica br.6.

SWOT ANALIZA

Društvene djelatnosti

➤ SNAGE

- Dobar sustav predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja
- Zadovoljavajuća primarna zdravstvena zaštita
- Bogata povijest prostora
- Tradicionalni osjećaj identiteta
- Razvijena sportska aktivnost

➤ MOGUĆNOSTI

- Organizirani pristup valorizaciji bogate povijesti prostora te kulturnih i tradicijskih vrijednosti (turistička ponuda)
- Ulaganje u obrazovanje (ukupno) i jači poticaj
- Podizanje kvalitete zdravstvenih usluga
- Izgradnju sadržaja za turističku ponudu i građanstva
- Mogućnost korištenja EU fondova

➤ SLABOSTI

- Neriješena skrb za starije i nemoćne osobe
- Nedovoljna valorizacija kulturnih i tradicionalnih vrijednosti
- Nedovoljno razvijen "društveni život"
- Puno stanova za povremeni boravak (sociološki problem)
- Demografska kretanja (osim Novalja)
- Radno intenzivne djelatnosti (turizam)

➤ PRIJETNJE

- Neodgovarajuća i nesustavna valorizacija kulturnih i tradicijskih vrijednosti (moguća devastacija)
- Suvremena turistička kretanja mogu narušiti elemente identiteta i tradicijskih vrednota (negativan utjecaj turizma)
- Dugoročna strategija razvoja društvenih djelatnosti (ne postoji)
- Pretjerana izgradnja ruralnog prostora
- Nedostatno financiranje

Izvor: Vlastita obrada, 2014.

7. GOSPODARSTVO

Gospodarski razvoj Novalje temelji se na razvoju onih djelatnosti koje se oslanjaju na prirodne, demografske, povijesne potencijale. U ovom dijelu su obrađene najznačajnije djelatnosti i grane u smislu stanja i planskih opredjeljenja

7.1. Poljoprivreda

Poljoprivreda sa stočarstvom uz skromnije ribarstvo bila je u prijašnjim razdobljima glavna djelatnost stanovnika Grada Novalje. Međutim, danas, zbog razvoja trgovine i turizma, poljoprivreda zapošljava manje od 5% stanovništva. Ona je u cjelini dosta zapuštena, a glavni razlozi su : male poljoprivredne površine, usitnjenost i rascjepkanost parcela, neorganizirana proizvodnja i plasman proizvoda, lakša mogućnost zarade u trgovini i turizmu i drugo. Grad Novalja je radi afirmacije poljoprivrede i stočarstva na svom području, te senzibiliziranju javnosti i ulagača, utemeljio manifestacije „ Izložba paške ovce i paškog sira „ i „ Lunjske maslinade“.

Također, Grad Novalja zajedno s Ličko-senjskom županijom pristupio je izradi projekta Sustav navodnjavanja Novljanskih polja, a također je u završnoj fazi donošenja i Programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske na području Grada Novalje. U svrhu razvoja poljoprivrede možemo navesti i projekt nove geodetske izmjere koji je u fazi upisa parcela u zemljišne knjige. Prema podacima Državne geodetske uprave, Područnog ureda za katastar Gospić, Ispostava Novalja, grad ima 9749 ha ukupno plodnog i neplodnog zemljišta od čega oko 65% obradivih poljoprivrednih površina. Glavnina poljoprivrednih površina je u privatnom vlasništvu (88%) nešto manje od polovice šuma i oko četvrtinu ostalog neplodnog zemljišta

Prema podacima službe za gospodarstvo Grada Novalje, površine Grada raspoređene su na način kako je prikazano u tablici br. 6.

1. POLJOPRIVREDNA KUĆANSTVA PREMA UKUPNO RASPOLOŽIVOM ZEMLJIŠTU, POVRŠINA UKUPNO RASPOLOŽIVOGA ZEMLJIŠTA, KORIŠTENOGA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA, OSTALOG ZEMLJIŠTA I BROJ PARCELA KORIŠTENOGA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA (1. lipnja 2003.)

Tablica br. 6 .

Skupine poljoprivrednih kućanstava prema ukupno raspoloživom zemljištu	Broj kućanstava	Ukupno raspoloživa površina zemljišta, ha (3+7)	Korišteno poljoprivredno zemljište, ha				Ostalo zemljište, ha	Broj parcela korištenoga poljoprivrednog zemljišta
			ukupno korišteno (4+5-6)	u vlasništvu	uzeto zakup	u dano zakup		
	1	2	3	4	5	6	7	8
Ličko-senjska županija	8.514	35.222,77	24.144,44	22.166,35	2.348,18	370,09	11.078,33	55.080
Novalja	374	1.289,79	1.177,10	1.019,14	158,39	0,43	112,69	2.085

Izvor; Popis poljoprivrede 2003 .

Površine Grada Novalje prema namjeni zemljišta

Tablica br. 7.

- u ha

Površine po namjeni	Površine grada Novalje						Ukupno
	Novalja	%	Barbati	%	Lun	%	
Poljoprivredne površine	4393	72,7	877	35,4	1075	87,2	6345
Od toga							
oranice	292		69		27		388
voćnjak	13		0		0		13
maslinik	8		0		144		152
vinograd	87		22		9		118
livada	2		0		0		2
pašnjak	3806		755		650		5211
šume	177		30		242		449
trstik	5		0		0		5
Neploдно zemljište	1644	27,3	1600	64,6	157	12,3	3401
Ukupno	6038	100	2478	100	1233	100	9749

Izvor: Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Gospić, Ispostava Novalja

Najvrednije poljoprivredno područje je Novljansko polje, površine 167 ha. Ostale se poljoprivredne površine nalaze u plodnim ravninama oko Caske, Kustića i Metajne. Glavne poljoprivredne grane su maslinarstvo, zatim povrtlarstvo i vinogradarstvo te ovčarstvo. Međutim, najveći dio poljoprivrednih površina (čak 88.5 %) zauzimaju pašnjaci.

U voćnjacima se pretežno uzgajaju smokve i bademi, a na širem području Grada masline. Najjače kulture maslina su na području Tovarnela preko Luna Gagera do Novalje i Stare Novalje, te oko Gajca i Škuncinih stanova. Maslinarstvo ima vrlo povoljne prirodne uvjete za uzgoj, ali je tek zadnjih godina zabilježeno veće obnavljanje zapuštenih maslinika te sadnja novih stabala. Revitalizacija maslinarstva izaziva sve veći interes stanovništva zbog visoke cijene maslinovog ulja, te zasigurno predstavlja značajni razvojni potencijal Grada Novalje. Međutim, da bi efekti uzgoja maslina bili optimalni, potrebno je osmisliti kompletnu strategiju njegova razvitka koja bi uključivala čitav reprodukcijski proces: od edukacije maslinara za ostvarivanje većih prinosa, organizirane berbe i prerade maslina, pa do stvaranja brenda maslinovog ulja i proizvoda od maslina. Vinogradarstvo je veoma skromno, a vino se proizvodi uglavnom za vlastitu potrošnju. Iako se u posljednje vrijeme susreću primjeri proizvodnje vina nešto bolje kvalitete, potencijali nisu ni djelomično iskorišteni. Razvoj vinogradarstva također, zahtjeva osmišljene aktivnosti kako samih proizvođača, tako i lokalnih vlasti. Velike površine pašnjaka omogućuju razvoj ovčarstva tako da se ovce tijekom čitave godine ostavljaju na otvorenom, zimi na mjestima slabe ispaše, a u jesen na mjestima osrednje ispaše, dok u proljeće i ljeti na mjestima najbolje ispaše. Broj ovaca prema Upravnom odjelu za poslove lokalne samouprave i uprave iznosi 7350. Razvoj ovčarstva je potrebno nastaviti ne samo radi povećanja prihoda ovčara i njihovih obitelji, već i radi nuđenja zdrave hrane, jer se ovce hrane u prirodi, a ujedno obavljaju čišćenje i gnojenje pašnjaka i maslinika čime održavaju prirodnu, biološku ravnotežu. I u području ovčarstva postoje značajni potencijali za razvoj, ne samo kvalitetnog već i poznatog ovčjeg sira i janjetine, kao i uvjeti za razvoj seoskog turizma, prodajom raznih suvenira, iskorištavanja

ovčje vune i sl. Ostali prostori otoka su krševiti, a stjenovita sjeveroistočna obala je bez ikakve vegetacije.

Ti su se prostori koristili uglavnom za ispašu ovaca. Šumarija Novalja provodi njegu, čišćenja, prorjeđivanja i zaštitu šuma. Bavi se i poslovima protupožarne zaštite kroz izgradnju i održavanje protupožarnih prosjeka s elementima cesta i u ljetnim mjesecima s protupožarnim motrenjem i organizacijom ophodarsko-dojavne službe. Privatne šume se ne siječu i ne čiste, što značajno povećava rizik za nastanak požara.

Područje Grada Novalje obiluje i samoniklim, ljekovitim biljem (lavanda, sikavica, koromač i drugo) koje nije dovoljno prepoznato kao gospodarski resurs. Tako se primjerice, u specijaliziranim prodavaonicama u Novalji nalaze proizvodi od ljekovitog bilja porijeklom iz drugih područja Hrvatske, ali ne i s područja Grada (ili otoka). S obzirom na mnogostruku primjenu (zdravstvenu, prehrambenu, estetsku) kao i sve značajniju potražnju, berba, proizvodnja i prodaja ljekovitog bilja i njihovih proizvoda, još je jedna značajna mogućnost budućeg gospodarskog razvitka.

7.2. Ribarstvo

Mogli bismo zaključiti da djelatnost ribarstva na području Grada Novalje nije dovoljno razvijena. Ovakvo stanje ribarstva s jedne strane predstavlja ograničenje u turističkoj ponudi, a s druge strane neiskorišteni razvojni potencijal. Zbog toga ribarstvo u novim promišljanjima gospodarskog i turističkog razvoja može, uz osiguranje adekvatnih preduvjeta, postati važna djelatnost koja bi nudila kako ribu za konzumiranje, tako i za preradu. Ovdje možemo istaknuti da Lučka uprava Novalja ima u svom programu izradu privezišta za oko petnaestak ribarica koliko se procjenjuje da ih ima na području Grada Novalje.

Također, unutar morskog akvatorija, Planom su utvrđena područja mogućeg razvoja marikulture (uzgoj bijele ribe i školjkaša) na pet potencijalnih lokacija - područje otoka Dolfin i Skrda te na potezu sjeveroistočne obale Luna veličine 30 ha.

7.3. Turizam

Turistička ponuda na području Grada Novalje temelji se na prirodnim atraktivnostima među kojima su prostrane plaže u neposrednoj blizini Novalje te u svim manjim naseljima. Turističkom ponudom dominira ponuda sunca i mora, te u zadnje vrijeme kulturna baština, arheologija i gastronomija s izvornom ponudom u funkciji održivog razvoja. Izgradnjom sportskih objekata (nogometno igralište, dvorana) stvorene su pretpostavke za razvoj sportskog vida turizma.

Struktura smještajnih kapaciteta je nepovoljna iz razloga što je udio stalnih postelja u osnovnim kapacitetima vrlo mali. Za otočne lokalitete poželjno je da najmanje $\frac{1}{4}$ kapaciteta bude u osnovnim smještajnim kapacitetima. Ipak, u posljednje vrijeme ima pozitivnih pomaka, jer su nakon 2003. izgrađena 2 nova hotela s 4 zvjezdice i ukupno 250 postelja, te jedan mali obiteljski hotel s ukupno 28 ležaja. Isto tako, izgrađeno je i nekoliko pansiona visoke kvalitete preko 100 postelja, a izmjenama i dopunama prostornog plana uređenja Grada Novalje iz 2010. godine omogućena je izgradnja novih visokokvalitetnih smještajnih jedinica (pansiona i malih obiteljskih hotela) kroz program turizam u naselju ukupnih kapaciteta do 80 ležajeva. Prema projekcijama ovakav vid turizma bi u bližoj budućnosti mogao ponuditi novih 600–800 visokokvalitetnih stalnih postelja.

Kapaciteti u kampovima već dulje vrijeme ostaju nepromijenjeni. Razlozi leže u podizanju kategorije najvećeg novaljskog kampa – Straško (dobivanja više kategorije „četiri“ zvjezdice-ranije je bio dvije zvjezdice), koji da bi zadovoljio stroge uvjete kategorizacije nepovisuje smještajni kapacitet, iako za to ima mogućnosti. Kapaciteti u privatnom smještaju stalno rastu. Može se zaključiti da se 41% noćenja ostvaruje u mjesecu Kolovozu, 38% u mjesecu

srpnju, dok mjesec lipanj i rujan imaju ukupno 21% noćenja. Dakle, većina gostiju dolazi u „špici“ sezone, odnosno u mjesecu srpnju i kolovozu, što je karakteristično i za druga turistička mjesta Republike Hrvatske. Ukupni statistički registrirani smještajni kapaciteti Grada Novalje u 2013. godini dostigli su oko 5,4 tisuće smještajnih jedinica, odnosno oko 18,3 tisuća stalnih ležajeva. Broj raspoloživih smještajnih jedinica izrazito se dinamično povećava, te je u 2013. godini povećan za oko 25% u odnosu na 2005., odnosno za oko 9% u odnosu na 2010.

Komercijalni i smještajni kapaciteti grada Novalje

Tablica br. 8.

	Sobe, apartmani, kamp mjesta			Ležajevi		
	2005.	2010.	2013.	2005.	2010.	2013.
Hoteli	178	294	292	402	704	722
Kampovi	1.343	1.600	1.628	5.030	4.800	4.884
Apartmenti	105	157		435	650	
Hosteli, pansioni	0	52	95	0	140	297
Obiteljski smještaj	2.629	2.820	2.750	8.452	9.348	10.371
Ostalo	74	58	661	237	203	2.039
Ukupno	4.329	4.981	5.426	14.556	15.845	18.313

Izvor; Baza podataka Instituta za turizam prema podacima DZS, 2013.

Turistički promet na području TZ grada Novalje po vrstama smještaja u sezoni 2014. i usporedba sa sezonom 2013. godine

Tablica br. 9.

	POSJETITELJI			NOĆENJA		
	2013.	2014.	Index 14/13	2013.	2014.	Index 14/13
<u>Vrsta smještaja</u>						
a) HOTELI	15 409	15 648	102	65 756	60 049	91
b) KAMPOVI	55 683	58 775	106	434 519	464 362	107
c) PRIVATNI SMJEŠTAJ	91 361	100 818	110	582 414	639 877	110
- Turističke agencije	21 038	23 488	112	145 076	163 209	113
-TZ grada Novalje	70 323	77 330	110	437 338	476 668	109
d) HOSTELI	3 282	4 668	142	8 814	17 127	194
U K U P N O:	165 735	179 909	109	1 091 503	1 181 415	108

Izvor: TZ Grada Novalje, 2014.

Grad Novalja pristupila je izradi Master plana razvoja luke i marine. Ovim se planom predlaže znatno manja intervencija u lučki prostor nego što je to predviđao prethodni, znatno veći projekt s dvije etaže. Ovim projektom predviđeno je oko 320 vezova u marini za brodove prosječne duljine, te komunalni i ribarski vezovi, ukupno nešto više od 500 vezova. Također, predviđa se i izgradnja sportske lučice za jedriličarski klub, podzemne garaže, recepcije, restorana i caffè-bara, plaža, bazena te uređenje šetnice i zelenog pojasa.

7.4. Građevinarstvo

Na području Grada Novalje djelatnost građevinarstva sudjeluje s manje od 10% u zaposlenosti. Prije nastanka krize u građevinarstvu, investiranje u brojne stambene objekte, ekspanzija građevinskih djelatnosti je već duži niz godina bila izrazito velika. Potražnja za građevinskim poslovima ima za posljedicu da su osim lokalnih tvrtki i obrta, na području grada prisutni i mnogi investitori iz drugih krajeva Hrvatske. U posljednje vrijeme stanje je nepovoljno pa su time i trendovi negativni.

7.5. Trgovina

Analiza strukture gospodarstva pokazala je da je trgovina dominantna djelatnost. Njezin je udio u ostvarenim ukupnim prihodima 66%, BDP-u 62%, u zaposlenosti 21%. U trgovini djeluje ukupno 25 tvrtki i 58 obrta. Trgovina koja djeluje na prostorima Grada Novalje pokriva veliki dio potreba stanovništva, turista i gospodarstva, dok se jedan dio realizira kod trgovačkih lanaca u drugim općinama i gradovima. Daljnji se razvoj trgovine treba usmjeriti na širenje mreža modernih oblika prodaje, obogaćivanje asortimana posebno više kvalitete, kao i modernizaciju osnovnih sredstava i tehničke opreme.

7.6. Swot analiza- Gospodarstvo

Tablica br. 10.

SWOT ANALIZA

Gospodarstvo

➤ **SNAGE**

- Mogućnost razvoja turizma i selektivnih vidova turizma (strategija razvoja)
- Razvoj poljoprivrednih proizvoda i ribarstvo (vino, ulje, povrće)
- Stanovništvo sa iskustvom i tradicijom poljoprivredne proizvodnje i ribarstva
- Interes stanovništva za razvoj proizvodnje za preradu poljoprivrednih proizvoda
- Institucionalna potpora razvoju gospodarstva
- Luka nautičkog turizma

➤ **MOGUĆNOSTI**

- Mogućnost razvoja turizma, poljoprivrede i ribarstva
- Mogućnost razvoja malog i srednjeg poduzetništva
- Povezivanje poljoprivrednika (posebno marketing)
- Povezivanje turizma, poljoprivrede i ribarstva (plasman proizvoda i kvaliteta)
- Korištenje poticaja (EU fondovi i ostalo)
- Sustavni pristup edukaciji (cijeloživotno)
- Produženje korištenja ugost-turističkih kapaciteta
- Privatno-javna partnerstva
- Poticati ambicioznije i veće razvojne projekte
- Izgradnja manjih pogona
- Navodnjavanje
- Turistička potražnja
- Bolje korištenje prirodnih resursa (vinogradi, maslinici, valorizacija blata)
- Poduzetničke zone

➤ **SLABOSTI**

- Turistička djelatnost sezonskih karakteristika (koncepcija)
- Usitnjenost posjeda (poljoprivreda)
- Nedovoljna educiranost stanovništva i poduzetnika (cijeloživotno učenje)
- Otežan plasman poljoprivrednih proizvoda
- Gospodarska struktura (koncept razvoja –ukupni)
- Nerazvijen uslužni sektor (stanovništvo i turizam)
- Siva ekonomija

➤ **PRIJETNJE**

- Gospodarska i financijska kriza
- Ograničenja postavljena od strane EU u poljoprivredi
- Zanemarivanje edukacije (cijeloživotno)
- Pomanjkanje izvora sredstava
- Radna snaga (sezonska – stalna)

Izvor: Vlastita obrada, 2014 .

8. RAZVOJNE POLITIKE I DOKUMENTI SVIH STRUKTURA

(povezanost - usklađenost)

Razvoj Grada Novalje zasniva se na vlastitim razvojnim strategijama i opredjeljenjima, ali i na razvojnim politikama i razvojnim strategijama drugih struktura na koje se razvoj Novalje treba oslanjati i s tim strategijama usklađivati.

8.1. Regionalna politika Republike Hrvatske

Regionalni razvoj jedna je od najvažnijih smjernica Europske unije koja čak trećinu svoga proračuna izdvaja za razvoj slabije razvijenih regija u EU, kroz takozvanu kohezijsku politiku EU. Politika ravnomyernog regionalnog razvoja u RH podrazumijeva planiranje, provođenje i koordinaciju aktivnosti regionalne razvojne politike i uspostave cjelovitog sustava programiranja, upravljanja i financiranja regionalnog razvoja.

Donošenjem Zakona o regionalnom razvoju, a potom i prihvaćanjem Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske, uspostavljeni su temelji upravljanja politikom regionalnog razvoja usmjereni izgradnji ukupnog razvojnog potencijala u Republici Hrvatskoj.

Putem Uprave za integrirani regionalni razvoj i Uprave za regionalnu i lokalnu infrastrukturu stvaraju se uvjeti i provode aktivnosti kojima je cilj planiranje, provedba i vrednovanje programa namijenjenih razvoju jedinica lokalne samouprave, županija i širih regija, poticanje razvoja prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje, kao i priprema strateških i operativnih dokumenata te projekata za korištenje sredstava fondova Europske unije i ostalih međunarodnih izvora financiranja namijenjenih regionalnom razvoju. Nastojeći smanjiti neuravnoteženosti u razvoju pojedinih područja i pripomoći stvaranju preduvjeta za održivi gospodarski i društveni razvoj, provode se programi, mjere izgradnje i modernizacije objekata komunalne i socijalne infrastrukture, temeljene na partnerstvu i solidarnosti. U funkciji regionalnog razvoja usvojeni su slijedeći važni dokumenti, odnosno osnovane određene institucije:

- Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske
- Metodologija izrade indexa razvijenosti
- Financijska potpora integralnom razvoju lokalne zajednice - EIB3
- Osnovana su partnerska vijeća statističkih regija Sjeverozapadna Hrvatska; Panonska Hrvatska i Jadranska Hrvatska
- Donesen je Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 153/09) i niz pod zakonskih akata
- Osnovana je Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske
- Ministarstvo regionalnog razvoja

8.2. Prostorni plan Ličko – senjske županije kao osnovni prostorno-planski dokument županije

Ličko-senjska županija obuhvaća područje četiriju gradova i osam općina.

Gradovi: Gospić, Novalja, Otočac i Senj.

Općine: Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička Jezera, Udbina i Vrhovine.

Kao središte Ličko-senjske županije određen je Grad Gospić.

U ukupnom prostoru Republike Hrvatske, Ličko-senjska županija ima izuzetno značajan položaj te predstavlja sponu između istarskog i riječkog te unutrašnjeg dijela Republike s jadranskim priobalnim područjem. Nalazi se između Primorsko-goranske županije na sjeverozapadu, Karlovačke županije na sjeveru, Zadarske županije na jugu i jugoistoku te Bosne i Hercegovine na istoku. Pripada većim dijelom Gorskoj Hrvatskoj i manjim dijelom Hrvatskom primorju, dvjema velikim geografski različitim fizionomsko - homogenim cjelinama Hrvatske. Ima središnji geografski položaj i važno spojno značenje unutar prostora Države. Po svojoj površini Ličko-senjska županija je najveća teritorijalna jedinica u Republici Hrvatskoj (prema podacima Državne geodetske uprave - Zavod za fotogrametriju d.d.-Zagreb):

- kopno 5.350,50 km²

- more 596,63 km²

što znači da kopnena županija zauzima 9,45% teritorija Republike Hrvatske, odnosno da morski dio zauzima 1,92% površine mora Republike Hrvatske. Ukupno uzevši Ličko-senjska županija zauzima 6,78% sveukupnog teritorija Republike Hrvatske.

Unatoč relativno velikom prostoru Ličko-senjska županija je županija s najmanjim brojem stanovnika i time najrjeđe naseljena. Udio stanovništva Ličko-senjske županije u ukupnom broju stanovnika Republike Hrvatske iznosi 1,21%. U odnosu na prosječnu gustoću naseljenosti Republike Hrvatske od 78,4 st/km² gustoća naseljenosti Ličko-senjske županije je gotovo 7 puta niža, a iznosi samo 10,03 st/km². Važan utjecaj na području Županije imaju i okolna velika gradska središta s velikom koncentracijom urbanih funkcija, sadržaja javne namjene i mjesta rada (gospodarstva). To znači da su pojedina rubna područja Županije pod jakim utjecajem Rijeke, Karlovca i Zadra s kojima ih povezuju relativno kratke i kvalitetne prometne veze.

Važnost Ličko-senjske županije u hrvatskom prostoru i izvan njega prvenstveno je određena funkcijom geoprometnog križišta, zatim pripadnošću njezina kontinentnog područja geostrateškoj i ekološkoj jezgri Hrvatske (Gorska Hrvatska), autohtonim gospodarskim potencijalima sadržanim u poljoprivrednim površinama, šumskom i vodnom bogatstvu te turistički vrijednim područjima, prostorima nacionalnih parkova, parkova prirode te porječjima krških rijeka. U tom kontekstu posebno mjesto pripada Velebitu, najdužoj i najistaknutijoj hrvatskoj planini koja razdvaja prostor Županije na dva pročelja: primorsko i kontinentalno. Velebit je ujedno park prirode i svjetski rezervat biosfere unutar kojega su dva nacionalna parka (Nacionalni park "Paklenica" i Nacionalni park Sjeverni Velebit"). Tu su i lička gorsko-krška zavalala s orografskim obodom Plješivice i Kapele koja zbog svoje

geološko-geomorfološke predispozicije, predstavlja najveći prirodni spremnik kvalitetne pitke vode u Hrvatskoj, te izuzetno atraktivne rijeke Gacka, Lika, Una i Korana.

Glavni razvojni resurs ove Županije predstavljaju kvalitetni prirodni prostori otočko-obalnog primorskog ambijenta, odnosno gorsko-planinskog prirodnog okruženja. Relativno dobro očuvana kvaliteta okoliša kao i značajne prirodne ljepote ovog područja (park prirode, nacionalni parkovi, značajne kvalitete krajolika, spomenici kulturne baštine i dr.) pružaju izuzetne mogućnosti razvitka gospodarstva oslonjenog upravo na dio ekološke kvalitete područja. Radi toga se i svaki daljnji prostorni i gospodarski razvitak Ličko-senjske županije treba oblikovati u neposrednoj vezi s uvjetima održavanja kvalitete prirodnog okoliša kontroliranog i usmjerenog kroz prostorno-plansku dokumentaciju, prvenstveno više razine (Prostorni plan Županije, Prostorni planovi uređenja općina i gradova).

RAZVOJNI PROBLEMI

- Županija pripada slabo razvijenim regijama, budući da po visini ostvarenog BDP-a po stanovniku zaostaje za prosjekom Jadranske Hrvatske i RH (17%), a za prosjekom EU-27 više od 50%
- U strukturi BDP-a relativno je mali udio proizvodnih djelatnosti u odnosu na isti udio javne uprave, zdravstva i ostalih društvenih djelatnosti
- Gospodarstvo Ličko-senjske županije karakterizira još uvijek skroman udio u ukupnom gospodarstvu Republike Hrvatske (vezano uz sličan udio u broju stanovnika Županije), a pogotovo mali udio u ostvarenom izvozu
- Trajni izazov opstanka i pozicioniranja na globalnom tržištu i tržištu EU u uvjetima različitih postojećih ograničenja
- Mali udio u ukupnoj gospodarskoj aktivnosti srednje velikih i velikih gospodarskih subjekata, koji se tradicionalno nositeljima investiranja u regiji
- Izvorni prihodi JLP (R) S po stanovniku u LSŽ znatno su manji od istih, na nivou RH i na nivou Jadranske Hrvatske.

RAZVOJNE POTREBE

- Povećanje udjela i značaja u gospodarstvu Republike Hrvatske
- Povećanje konkurentnosti ukupnog gospodarstva, a osobito ključnih proizvodnih djelatnosti, te djelatnosti u sektoru turizma
- Osiguravanje dodatne potpore središnje države za otklanjanje razvojnih teškoća.

Prostorni plan Ličko – senjske županije (u daljnjem tekstu: Plan) polazi od ustrojstva sustava prostornog uređenja i dokumenata prostornog uređenja utvrđenih Zakonom o prostornom uređenju i Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora .

Plan polazi od ustroja lokalne samouprave i uprave prema kojem:

1. Općina u okviru samoupravnog djelokruga, ako propisima nije drugačije određeno:
 - osigurava uvjete za razvitak gospodarskih, društvenih, komunalnih i drugih djelatnosti od važnosti za područje općine,
 - osigurava uvjete za uređenje prostora i urbanističko planiranje te zaštitu čovjekova okoliša,

- vodi brigu o uređenju naselja, kvaliteti stanovanja, komunalnim objektima, obavljanju komunalnih i drugih uslužnih djelatnosti te lokalnoj infrastrukturi,
- osigurava lokalne potrebe stanovnika u oblasti brige o djeci, obrazovanju i odgoju, javnom zdravlju (ambulante, domovi zdravlja i sl.), zdravstvenoj zaštiti životinja i zaštiti bilja, socijalnoj skrbi, kulturi, tjelesnoj kulturi i sportu (ako zakonom nije drugačije određeno),
- upravlja gradskom imovinom,
- osniva javne ustanove i druge pravne osobe, u skladu sa zakonom, radi ostvarivanja određenih gospodarskih, društvenih, komunalnih i drugih socijalnih interesa i potreba stanovništva,
- uređuje druga pitanja u skladu sa zakonom,
- može i odlukom općinskog vijeća pojedine poslove iz samoupravnog djelokruga općine prenijeti na županiju odnosno mjesnu samoupravu.

2. Grad u okviru svog samoupravnog djelokruga, pored poslova koji se odnose na općinu obavlja i sve druge poslove koji su u neposrednoj svezi s interesom gradske zajednice u smislu njezinog gospodarskog, kulturnog i socijalnog napretka, a nisu u nadležnosti drugih tijela, s tim da pojedine poslove može odlukom Gradskog vijeća prenijeti na županiju, odnosno mjesnu samoupravu.

3. Županija u okviru samoupravnog djelokruga:

- usklađuje interese i poduzima aktivnosti radi ravnomjernog gospodarskog i društvenog razvitka općina i gradova u sastavu županije i županije kao cjeline,
- usklađuje stajališta općina i gradova o pitanjima o kojima odlučuju tijela državne vlasti u Republici Hrvatskoj, odnosno usklađuje uređivanje pitanja od zajedničkog interesa o kojima odlučuju tijela općina i gradova u sastavu županije,
- određuje uvjete uređenja i zaštite prostora županije ako zakonom nije drugačije određeno,
- usklađuje razvitak i mrežu odgojnih, prosvjetnih, kulturnih, zdravstvenih, socijalnih, komunalnih i drugih institucija i objekata, te infrastrukture od važnosti za područje županije kao cjeline,
- obavlja poslove koje su općine i grad prenijele iz svog samoupravnog djelokruga na županiju,
- osniva javne ustanove i druge pravne osobe u skladu sa zakonom radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva općina, gradova i županije kao cjeline,
- uređuje i druga pitanja od zajedničkog interesa

Prostorni planovi na području županije moraju biti usklađeni sa Strategijom prostornog razvoja i Programom prostornog uređenja Države, kao i onim prostornim planovima područja

posebnih obilježja koje donosi Sabor Republike Hrvatske a u postupku donošenja prostornog plana županije i prostornih planova područja posebnih obilježja koje donosi predstavničko tijelo županije obvezujuću suglasnost izdaje ministarstvo nadležno za poslove prostornog uređenja.

Prostorni planovi koje donose predstavnička tijela gradova / općina moraju biti usklađeni i s prostornim planovima koje donosi predstavničko tijelo Ličko - senjske županije.

Prostorni planovi su dokumenti prostornog uređenja kojima se, sukladno članku 12. Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN br. 76/07, 38/09), određuje svrhovita organizacija, korištenje i namjena prostora te mjerila i smjernice za uređenje prostora Države, županija, Grada Zagreba, općina i gradova. Na području Ličko - senjske županije donijeti su ili su u izradi slijedeće vrste prostornih planova:

- Prostorni plan županije,
- Prostorni plan područja posebnih obilježja,
- Prostorni plan uređenja grada / općine,
- Generalni urbanistički plan,
- Urbanistički plan uređenja,
- Detaljni urbanistički plan

Na području županije u primjeni su i slijedeći prostorni planovi, donijeti prije stupanja na snagu Zakona o prostornom uređenju i gradnji 2007. godine:

- Generalni urbanistički planovi (starije generacije),
- Generalni planovi uređenja,
- Provedbeni urbanistički planovi,
- Planovi uređenja manjih naselja,
- Urbanistički projekti

Primjena istih nastaviti će se u skladu s člankom 346. i 348. Zakona o prostornom uređenju i gradnji.

U tom smislu, a temeljem članka 97. Zakona, Zavod za prostorno uređenje Ličko - senjske županije izdaje mišljenje o usklađenosti prostornog plana sa Zakonom i propisima donesenim na temelju Zakona, odnosno s dokumentima prostornog uređenja državne i područne (lokalne) razine, i temeljem članka 98. Zavoda za prostorno uređenje Ličko – senjske županije daje mišljenje o usklađenosti prostornog plana s prostornim planom županije i prostornim planovima susjednih županija te s drugim dokumentima prostornog uređenja od utjecaja na prostorni plan iz stavka 1. istog članka.

Temeljni ciljevi razvoja u prostoru Ličko - senjske županije (u daljnjem tekstu: Županije) su slijedeći:

1. Organizacija, uređenje i zaštita prostora na načelima održivog razvitka prioritetni su razvojni ciljevi Županije.
2. Poticati progresivni demografski razvitak, naročito u emigracijskim i nisko natalitetnim područjima, uz kontrolu mehaničkog prirasta u priobalnim gradovima. Prosječna

stopa rasta stanovništva do 2010. godine treba optimalno iznositi 0,5 - 0,6 % godišnje, tj. doseći broj od 246.000 stanovnika.

3. Gradove i druga naselja koji su nositelji središnjih funkcija državnog i županijskog značaja (uprava i samouprava na županijskoj razini, čvorna i tranzitna mjesta u prometu i telekomunikacijama, koncentracije gospodarskih djelatnosti od važnosti za državu, sjedišta financijskih institucija, ustanova znanosti i visokog školstva, srednjeg i osnovnog školstva, županijskih bolnica i domova zdravlja, ustanova socijalne skrbi, ustanova kulture, značajnijih ustanova i trgovačkih društava koje se bave informiranjem te elektronskih medija) razvijati sukladno veličini i broju stanovnika gravitacijskog područja, pri čemu se funkcije moraju što pravilnije distribuirati na gradove i druga naselja u rangu važnijih regionalnih središta, te regionalnih i manjih regionalnih središta.

4. Poticati rast naselja u unutrašnjosti Županije, a posebno naselja od 500 do 2000 stanovnika kao i ostalih naselja - općinskih središta, te gospodarsko i infrastrukturno jačanje istih, u odnosu na naselje iste veličine u priobalju, s krajnjim ciljem ujednačavanja gospodarskih potencijala

5. Provoditi sustavnu i aktivnu zaštitu okoliša te sprječavanje onečišćenja okoliša, što znači izgrađivati i ustrojavati sustav upravljanja okolišem i prirodnim resursima, izbjegavati rješenja s neizvjesnim i dugoročnim utjecajem na okoliš, osigurati edukaciju o okolišu i kvalitetno sudjelovanje udruga građana, te provoditi sanaciju registriranih onečišćivača i najugroženijih dijelova okoliša

6. Optimalno povećavati kapacitete prometne, telekomunikacijske, energetske i komunalne infrastrukture u odnosu na nacionalne i šire regionalne sustave, a posebno u pograničnim područjima

7. Integrirati gospodarske, kulturne, krajobrazne i demografske resurse ruralnih i prijelaznih područja Županije u marketinški prepoznatljive, financijski stabilne i administrativno upravljive sustave

8. Podizati opću razinu razvijenosti Županije i povećati standard stanovništva, zaposlenosti i kakvoće življenja.

Temeljna načela organizacije prostora za izradu planova užeg područja su:

1. Prostor kao resurs - Prostor racionalno koristiti i zaštititi u svim elementima korištenja, vodeći računa da je isti po definiciji neobnovljiva kategorija. Županijski prostor očituje se u velikoj raznolikosti, ljepoti, višeznačnosti namjene i s vrlo povoljnim geoprometnim položajem. Prostor se ovim Planom utvrđuje kao najvredniji resurs ove sredine, s prirodnim ljepotama, poljima, morem, podmorjem i pripadajućem živom svijetu, ali i vrlo osjetljivim resursima kao što su podzemne vode, priobalni prostor i šume.

2. Održivi razvitak - Održivi razvitak kao načelo organizacije prostora je polazište za sadašnji razvitak i jamstvo za budućnost, a to znači s gledišta korištenja prostora i prirodnih resursa, očuvanje razvojnih mogućnosti za nadolazeće generacije. Održivi razvitak označava onaj razvitak pri kojem su opseg i dinamika čovjekovih proizvodnih i potrošnih aktivnosti dugoročno usklađeni s opsegom i dinamikom procesa koji se odvijaju u prirodi. Održivi razvitak ne isključuje ekonomski rast, ali ne smije ugrožavati čovjekovo zdravlje, biljne i životinjske vrste, prirodne procese i prirodna dobra.

3. Policentričnost razvoja - Razmještaj ljudi i dobara u prostoru temeljiti na policentričnom načelu, a to znači da organizacija regionalnog prostora ima više središta iz kojih se na određenoj razini utječe na razvitak gravitacijskog prostora. Međuodnos pojedinih

središta u prostoru počiva na suradnji i konkurenciji. Policentričnost razvoja pretpostavlja jaku inicijativu pojedinih središta, veći dinamizam i privlačenje kvalitetne gospodarske i uslužne strukture.

4. Otvorenost i integracija prostora - Područje Županije osim omeđenosti upravnim granicama je otvoreni prostor za međuzupanijsku i međunarodnu suradnju. Stoga prostor Županije mora sadržavati, organizacijski prostorne odrednice u odnosu na regionalnim prostorima i prema bližem i daljnjem okruženju. Otvorenost tog regionalnog sustava je činitelj reprodukcije tog područja i razvitka. Organizacija prostora po načelu otvorenosti očituje se u svim elementima organizacije: gospodarskih, uslužnih, intelektualnih, prometnih i drugih funkcija. Integriranje prostora je neposredno vezano na otvorenost prostora Županije. Povezivanje Županije s obodnim prostorima, potreba je i nužnost koju nameće gospodarska orijentacija (promet, trgovina, turizam), a temeljena je na otvorenosti prostora. Otvorenost prostora doživljava svoj smisao i opravdanje u integraciji s obodnim prostorima što se ostvaruje preko važnih regionalnih, nacionalnih, europskih i svjetskih prometnih koridora i veza na kopnu, moru i zraku.

U organiziranju prostora treba se pridržavati i drugih načela, a posebno onih iz područja urbanističke discipline kao što su načela racionalnog korištenja prostora, kompatibilnosti namjene u prostoru, opterećenja prostora (nosivost prostora), humanosti u namjeni prostora, a posebno ljudskih naselja, te načela koja se odnose na zaštitu i unapređenje prirodnog bogatstva.

8.3. Prostorni plan Grada Novalje

Prirodni resursi jedan su od temelja napredka gospodarstva. Njihov geografski raspored, broj lokacija i izdašnost određuju mogućnosti nacionalnog razvoja. Iskorištavanje prirodnih bogatstava te njihovo racionalno korištenje, čuvanje i zaštita, od presudne je važnosti, kako za državu, tako i za svakog pojedinca. Oni mogu biti važna uporišta u gospodarskoj orijentaciji zemlje jer omogućuju komparativne prednosti koje mogu rezultirati jeftinijom proizvodnjom i povećavanjem konkurentnosti.

Kapacitet održivosti okoliša kojim se određuje dopušteni opseg razvoja, odnosno korištenje resursa, a da se ne dogode neprihvatljivi ekološki i društveni utjecaji, postaje značajna ekološko-ekonomska norma upravljanja prirodnim resursima. Zalihe prirodnog kapitala na globalnom, regionalnom i lokalnom planu treba zaštititi i njima upravljati na način da kvaliteta i količina resursa bude osigurana i u budućnosti. Kako su prirodni resursi u pravilu javna dobra, pitanja upravljanja resursima i utvrđivanja optimalne cijene resursa ključna su pitanja kojima se treba baviti međunarodna zajednica i pojedine države, te vlasnici i korisnici prirodnih resursa. Naglašena je gospodarska orijentacija prema ugostiteljsko-turističkim djelatnostima i trgovini koje osim uz poljoprivredu, stočarstvo i ribarstvo predstavljaju glavne nositelje gospodarskih djelatnosti i čiji će se značaj u budućnosti još više povećavati.

Područje Grada Novalje predstavlja manju prostorno-funkcionalnu cjelinu veličine 93,36 km², unutar koje se razlikuju tri specifična fizionomska područja i krajobraza karakteristična za ukupno područje Otoka Paga: unutrašnje Novaljsko polje kvalitetnim poljoprivrednim zemljištem gdje je moguće ostvariti određenu razinu poljoprivredne proizvodnje, obalni i maritimno-litoralni pojas jugozapadno orijentiranog dijela obale (Paški zaljev, uvala Stara Novalja, Kvarnerić), koji radi svojih prirodnih vrijednosti, zaštićenosti od bure i kvalitetne obale predstavlja razvojno interesantno područje, te krška - stjenovita i nepristupačna golet velikog dijela sjeveroistočnog dijela obalnog ruba na potezu Zaglava i Barbata - Furnaža,

uključivo sjeveroistočno orijentirane dijelove pašnjacima specifičnih krajobraznih vrijednosti, nenastanjeno i demografski prazno područje. Grad Novalja u pogledu potrebnih resursa budućeg razvitka raspolaže s ograničenim površinama plodnog tla, ali ima veliku dužinu pogodne pristupačne i atraktivne obale, koja s djelotvornim mediteranskim podnebljem, te dovoljno vode, čistim morem i nekim drugim komparativnim prednostima, ima potrebne preduvjete za optimalno gospodarsko iskorištavanje uz mogućnost i potrebu osiguranja zaštite neposrednog obalnog pojasa, prirode i okoliša, te kulturnog nasljeđa. U širem kontekstu razvitka Ličko-senjske županije, Grad Novalja spada u područja uravnoteženog razvitka temeljenog na tercijarnom sektoru - prvenstveno na ugostiteljstvu i turizmu, te drugim pratećim (uslužnim) djelatnostima, a tek onda na agro-turističkom kompleksu, sa prepoznatljivim lokalnim proizvodima (sir, čipka, i sl.).

U okviru primarnih gospodarskih djelatnosti orijentacija Grada Novalje usmjerena je prema daljnjem korištenju prirodnih resursa radi razvitka ekološkog poljodjelstva i stočarstva, uz udio ribarstva i marikulture. Ipak, najvažniju ulogu u budućem gospodarskom razvitku ima usmjeravanje prema razvitku ugostiteljstva i turizma. Prvenstveno u okvirima naselja (obiteljski hoteli i privatni smještaj visoke kategorije, te izgrađeni ugostiteljsko-turistički kapaciteti posebno u naselju Novalja), uključivši i postojeće zone izdvojene ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja (Straško, Metajna, Dražica, Boškinac) na kojima se ovim Planom ne predviđa daljnje proširenje.

Grad Novalja svom razvojnom programu pristupila je razvoju poduzetničke zone Čiponjac i pri tome potiče razvoj poduzetničkog potencijala, kroz pripremu prostornih, infrastrukturnih i ostalih ulaganja u zonu, čime su se stvorili uvjeti za razvijanje sekundarnog sektora koji obuhvaća stanovništvo zaposleno u industriji, trgovini, građevinarstvu i proizvodnom zanatstvu.

Preostali dio gospodarstva čine prateće djelatnosti, turizam i ugostiteljstvo, pomorski promet i usluge u okviru turizma i nautičkog turizma, te niz servisno-zanatskih i drugih pratećih djelatnosti, vezano uz potrebe stanovništva i posjetilaca (turista) tijekom ljetne sezone.

Razvoj naselja, posebnih funkcija i infrastrukturnih sustava

Važan element privlačnosti dijelova razmatranog područja proizlazi iz povijesno tradicijskih obilježja pojedinih izgrađenih prostora i lokaliteta, koji već duži vremenski period (kao naselje Novalja) imaju ulogu urbanih središta i predstavljaju mjesta s koncentracijom stalnog i povremenog stanovništva, urbanih funkcija i specifičnih gospodarskih aktivnosti šireg ili užeg značaja. To se posebno odnosi na urbano područje Novalje (u funkciji važnijeg lokalnog središta - glavnog naselja jedinice lokalne samouprave), te u manjoj mjeri na naselja Lun, Stara Novalja i Zubovići (s ulogom manjeg lokalnog središta), te područja Gajca (naselje Gajac - dio) koji sezonski obavlja funkciju lokalnog središta. Sva ta naselja nalaze se na prostorno-prirodnom, te gospodarski-prometnom pogodnom području (zaštićeni morski zaljevi i kvalitetnije poljoprivredno zemljište, glavne prometne veze) unutar gravitacijskog područja okolnih manjih naselja. Prirodne značajke i kvalitete jugozapadno orijentiranog (vegetacijski bogatijeg i turistički atraktivnijeg) obalnog dijela, zaštićenog od neugodnog dominantnog vjetro bure, rezultirao je smještajem gotovo svih urbanih područja na tim povoljnim lokacijama s osnovnim karakteristikama kombinirane namjene prostora kao stambeno-turističkih naselja i značajnom vikend (apartmanskom) izgradnjom, posebno u naselju Gajac - dio, ali i u drugim naseljima: Caska, Lun, Potočnica, Stara Novalja i Vidalići.

Zatečeni, još uvijek relativno nizak stupanj izgrađenosti područja Grada, ostavlja povoljne mogućnosti za daljnji razvitak naselja preko novih zona mješovite namjene (turističko-stambenih, stambeno-turističkih, turističkih, radno-poslovnih i sl.) koja uz naglašeni značaj turizma, uslužno-servisnih djelatnosti i poljoprivrede, stočarstva, ribarstva, i druge tradicionalne djelatnosti (proizvodnja sira, čipke i sl.) trebaju postati nosilac razvitka Grada Novalje. Specifičnost područja je postojanje posebnih vikend naselja sa povremenim boravkom stanovništva, prvenstveno tijekom turističke sezone. Takav urbani tip predstavljaju prvenstveno naselja Gajac - dio, Potočnica i Vidalići, pri čemu je i u drugim naseljima (Caska, Potočnica, Stara Novalja) značajno prisutno povremeno - sezonsko stanovništvo. Naime, prema broju stanova u povremenom korištenju (2378 stanova 2001. godine) može se ukupni broj takvih povremenih korisnika prostora procijeniti na 7100 do 9000 "stanovnika".

Racionalno korištenje prirodnih izvora

U okvirima ukupnih prirodnih izvora, najveći značaj koji obzirom na svoju vrijednost prelazi lokalne okvire, imaju priobalni pojas s pripadajućim akvatorijem, kvalitetno poljoprivredno zemljište i šumska područja, i postojeće mineralne sirovine. Navedeni prirodni resursi čine dio ukupnih prirodnih izvora na području Županije, te kao takvi imaju širi županijski značaj. Osim gospodarskog značaja određenih područja, priobalno područje Grada obuhvaća posebno atraktivne prirodne prostore, koji su obzirom na svoju ekološku i drugu vrijednost, dijelom zaštićeni. Upravo radi takvih zaštićenih područja nužno je provoditi kontrolirano i restriktivno korištenje prirodnih izvora na principima održivog razvitka, kako njihovim neprimjerenim i neadekvatnim korištenjem nebi došlo do njihovog ugrožavanja. Isti tretman treba usvojiti i prema kulturnim dobrima, koje obzirom na njihov značaj i vrijednost treba u potpunosti zaštititi i prezentirati u okviru cjelovitog povijesnog, urbanog prostora ili pojedinačno, kao posebne vrijednosti.

U skladu s glavnim obilježjima prostora, uvažavajući njegov položaj, prirodno-geografske uvjete, demografske prilike i dosadašnji razvitak gospodarstva te ocjenjujući mogućnosti budućeg razvitka, preporuča se usmjeravanje društvenog, gospodarskog, demografskog i prostornog razvitka u naseljima i pojedinim područjima Grada Novalje na slijedeći način:

- Do sada su samo djelomično iskorištene komparativne prednosti i vrijednosti ovog prostora. Zato treba nastojati optimalno iskoristiti sve prirodne i klimatske pogodnosti te postojeće prostorne resurse (pogodna obala, vegetacija, plaže, zatečena izgrađenost objekata i infrastrukture) na kojima treba temeljiti budući razvitak Grada.

- U budućem razvojnom periodu do 2015. godine očekuju se veće promjene u usmjeravanju razvoja gospodarstva, posebno u segmentu ugostiteljstva i turizma.

- U naseljima treba razvijati prvenstveno društvene djelatnosti i druge središnje funkcije, koje su potrebne stanovništvu ovog područja u svakodnevnom životu, pojedine nešto više dimenzionirati zbog povremenih potreba turista, drugih posjetitelja i izletnika. Sve ostale središnje funkcije i društvene djelatnosti višeg reda, stanovnici će koristiti, u županijskom središtu Grada Gospića, a zatim u drugim obližnjim većim gradskim središtima Rijeke, Senja i Zadra.

- Važnu podlogu budućeg razvitka područja, predstavlja zatečena izgrađenost prostora u pogledu urbanih struktura, sadržaja javne namjene, postojećeg gospodarstva i infrastrukture. Temeljem takvih prostorno-razvojnih i resursnih pogodnosti, uz uvjet da se optimalno koriste komparativne prednosti i vrijednosti ovog prostora, uključivo i mogući daljnji nastavak turističkog razvitka unutar područja naselja (mali obiteljski hoteli kapaciteta do 80 ležaja)

ostvaruje se razvojna baza koja će zajedno pratećim gospodarskim djelatnostima predstavljati podlogu za ostvarenje blagog porasta broja stanovnika u Gradu Novalji.

- Razvijenost postojeće državne, županijske i lokalne infrastrukture je relativno dobra, te neće predstavljati ograničenje za prve faze demografskog i gospodarskog razvitka.

- Posebno vrijedan resurs budućeg razvitka predstavlja gotovo neizgrađeni

jugozapadni obalni rub na području Luna s kvalitetnim prostorno-prirodnim obilježjima, kao i pojedini dijelovi neizgrađenog područja u Paškom i Novaljskom zaljevu i na području Kvarnerića.

- Veći dio prostorno-razvojnih i resursnih značajki čine ljepote prirodnog ambijenta kao i kvaliteta povijesne baštine. U tom pogledu područje Grada Novalje obiluje posebnim specifičnostima očuvanog prirodnog prostora (Lun, Zrće, Caska, kamenita obala, "Paški trokut"), koji se nalazi u rasponu od stijena i kamenjara sjeverne obale do pitomih padina južnog dijela, uključivo unutrašnje prostore Novaljskog polja, kao dio kultiviranog krajobraza u formi poljoprivrednih površina.

- Povijesne značajke obuhvaćaju veliki broj pojedinačnih spomenika, kao i lokalne građevine (rimski vodovod, podmorska arheologija, objekti ruralne arhitekture - stani, kamene međe - zidovi i dr.) pri čemu najveći značaj ima povijesna urbana jezgra Grada Novalje. Upravo te povijesne vrijednosti, kvalitetno očuvane i prezentirane, uključene u tokove suvremenog života mogu činiti dio ukupnih razvojnih resursa na kojima će se temeljiti budući razvitak ovog područja.

Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša

Osnovne kvalitete okoliša i postojeće ekološke vrijednosti prostora zastupljene su prvenstveno u očuvanom prirodnom okruženju, relativno maloj izgrađenosti prostora te postojećim zaštićenim dijelovima prirodnog okoliša. U okviru tih vrijednih dijelova okoliša posebno se ističe područje Luna, lokaliteta Straško, poteza obale Zrće - Caska, te sjeveroistočnog stjenovitog obalnog poteza s uvalama V. i M. Svetojanj. Pri tome, posebnu prostorno-prirodnu kvalitetu predstavljaju i duboki zasjeci - uvale : Paški zaljev i uvala Stara Novalja. Obzirom na značaj tih akvatorija uvučenih u prostor Otoka, postavljaju se posebni uvjeti za očuvanje njihove ekološke stabilnosti.

Dominantna gospodarska orijentacija ovog područja prema turizmu uvjetuje posebnu pažnju prema zaštiti vrijednih dijelova okoliša, posebno onih, koji predstavljaju određenu specifičnost Grada Novalje. Zato je i ovim Planom (u kontinuitetu ranijih planova) predložena zaštita posebno karakterističnih područja kao što su Lun i sjeveroistočni stjenoviti rub otoka prema Velebitskom kanalu.

Također, i prema Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske procjenjuje se da će procesom prostornog uređenja u budućnosti, zaštićena površina temeljem Zakona o zaštiti prirode u Republici biti udvostručena i to na oko 15 % ukupne površine. U kontekstu navedenih preporuka, Prostornim planom Grada Novalje predložen je novi značajni krajobraz – Paške stijene Velebitskog kanala. Novo predloženi značajni krajobraz nalazi se u sastavu Ličko-senjske županije (na teritoriju Grada Novalje) u ukupnoj površini od cca 42.0 km², a proteže se od Rt-a Deda do Rt-a Krištofor, uključivši sjeverne dijelove Luna (Rt Lun - Uvala Trinicel).

Prihvaćanjem navedenog prijedloga da su Paške stijene Velebitskog kanala značajni krajobraz, Prostornim planom uređenja Grada Novalje ugrađene su preporuke Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske (N.N. broj 50/99.) u svezi zaštite

krajobraza i okoliša. Prirodne krajobraze treba sačuvati, osigurati prirodnu raznolikost i zaštititi biotički potencijal, naročito onaj koji čini osobenost područja. Treba podizati razinu svijesti o vrednovanju prirodnog prostora kao golemom bogatstvu, ali i kao o ograničenom resursu.

Razvoj priobalnog prostora je neophodan zbog već navedenih razloga, ali treba se temeljiti na različitim gospodarskim granama usklađenim s okolišem. Viši stupanj razvijenosti mora osigurati i viši stupanj očuvanja, zaštite i unapređenja jadranskog područja. Ciljevi zaštite i očuvanja ekološke stabilnosti i vrijednosti dijelova okoliša teže očuvanju svih prostornih cjelina, koje već imaju status zaštićenog područja, kao i onih koje se ovim planom predlažu.

Organizacija prostora i osnovna namjena i korištenje površina

Temeljna organizacija prostora na području Grada Novalje proizlazi iz utvrđenih razvojnih potreba i mogućnosti, ocjene prihvatnih kapaciteta, uvažavajući sva ograničenja koja proizlaze iz potrebe osiguranja održivog razvitka, tj. uspostavi osnovnog principa da se u korištenju prostora trajno osiguraju njegove vrijednosti i za potrebe budućih generacija. Osnovna polazišta za definiranje organizacije prostora te utvrđivanje njegove namjene načina te mogućnosti korištenja, proizlaze iz Prostornog plana Županije i Zakona o prostornom uređenju i građenju. Usmjeravanje osnovne namjene i korištenja prostora kao dijela ukupne funkcionalne organizacije teritorija temelji se na ocjeni prikladnosti prostora za pretežne ili karakteristične namjene, uključujući pri tome i međusobna djelovanja urbanog sustava na šira područja, kako kroz gravitacijska područja pojedinih naselja i lokaciju sadržaja društvene infrastrukture, tako i kroz ukupne prometne sustave.

Nova organizacija prostora usmjerava se u budućnosti prema najznačajnijim razvojnim resursima kao što su morski akvatorij (marikultura), poljoprivredno zemljište, mineralni resursi i područja naselja s komunalno opremljenim lokalitetima za prihvatanje nove izgradnje.

Ukupna nova organizacija prostora vezana je uz postojeća naselja prema kojima se usmjerava sva planirana izgradnja, pa će se unutar istih ostvariti i neophodna gustoća društvenih (javnih) sadržaja i gospodarskih djelatnosti (prvenstveno s ugostiteljsko - turističkom namjenom). Zatečena područja izdvojene namjene izvan naselja, zadržavaju se u današnjim okvirima.

Takav razvitak kao i potrebe za prostorom temeljem novih razvojnih procesa, proizlaze i dijelom, iz poboljšanog prometnog pristupa preko nove prometne infrastrukture najvišeg ranga (autocesta), čime će se osigurati visoko standardan pristup posjetitelja s užeg i šireg područja na predmetni turistički prostor Grada Novalje.

U budućoj organizaciji prostora i dalje će najznačajniju ulogu imati središnje područje Grada, kao središte jedinice lokalne samouprave dok će na rubnim jugoistočnim i sjeverozapadnim dijelovima ulogu lokalnih središta preuzeti naselja Lun, Stara Novalja i Zubovići. Unutar priobalnog područja uz lokacije veće koncentracije (uglavnom privremenih) korisnika prostora, formirati će se pomoćna središnja naselja (Gajac-dio).

Uvažavajući razvojne mogućnosti pojedinih prostorno - funkcionalnih cjelina, uz primjenu mjera zaštite prirodnih vrijednosti i kulturno-povijesnih spomenika, utvrđena je organizacija i namjena prostora temeljena na specifičnostima i lokalnim resursima svakog pojedinog područja. Priobalni prostor svoj razvoj osniva na vrijednosti tog područja za turističku djelatnost, koja se pretežito odvija unutar postojećih urbanih područja pa se u okviru namjene prostora predviđa proširenje građevinskog područja naselja s ciljem osiguranja potrebnog razvojnog prostora, uz zadržavanje postojećih zona izdvojene namjene (izvan naselja u današnjim okvirima). Sjeverno rubno krško područje namjenski se zadržava kao pretežito prirodni prostor čija će namjena i korištenje biti usmjereni prema zadržavanju postojeće

eksploatacije mineralnih sirovina (bez mogućnosti daljnjeg proširenja), prostorima prometne i komunalne infrastrukture, uključivo određene vrste stočarstva i mogućnostima razvoja lovnog turizma.

Prilikom određivanja namjene prostora i planske realizacije novih razvojnih područja vodilo se računa o određenim postavkama utvrđenim na razini Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske, Prostornog plana Županije i Zakona o prostornom uređenju i građenju, vezano uz zaštitu i očuvanje obalnog pojasa, te su kod razmatranja organizacije i namjene prostora uzete u obzir slijedeće postavke:

- usmjeravanje ukupne nove izgradnje na prostore u okvirima zatečenih naselja uz neophodna, manja, razvojna proširenja,
- ograničavanje nove izgradnje izdvojene namjene izvan građevinskih područja naselja. U tom dijelu organizacije prostora zadržavaju se postojeće zone,
- obzirom na ograničenja izgradnje u zonama izdvojene namjene izvan naselja treba unutar naselja, tijekom izrade planova užih područja (UPU) pojačati namjensku strukturu društvenih i gospodarskih sadržaja, a smanjiti udjel stanovanja, □
- realizacija ograničenih gospodarskih aktivnosti i izvan naselja kroz omogućavanje izgradnje određenih namjena i izvan građevinskog područja (obiteljska poljoprivredna gospodarstva sa stanovanjem i seoskim turizmom, poljoprivredne građevine, građevine zdravstvenog turizma i dr.),
- zadržavanje slobodnih međuprostora između izgrađenih dijelova naselja kao zelenih krajobraznih prostora i očuvanje obalnog ruba u prirodnom obliku

Zemljišne knjige - Imovinsko-pravni poslovi

Grad Novalja je na ponovnom pokretanju postupka obnove zemljišne knjige k.o. Novalja-I i dijela k.o. Novalja. Stoga su prema Ministarstvu pravosuđa upućena dva dopisa. Na inicijativu Grada Novalje održan je sastanak u Zagrebu, u Ministarstvu pravosuđa s predstavnicima Ministarstva, Općinskog suda u Pagu i Državne geodetske uprave. Nakon održanog sastanka, radilo se na povećanju brzine internetske veze te boljem povezivanju zemljišno - knjižne i katastarske komisije sa serverom u Pagu, pripremio se tekst sporazuma kojim bi Grad Novalja sufinancirao projekt obnove zemljišne knjige, a koji je dostavljen Ministarstvu na očitovanje, dok je Općinski sud u Pagu dobio suglasnost, i u međuvremenu zaposlio dva službenika (referenta) u zemljišno-knjižnom odjelu na određeno vrijeme. Nadalje, u Općinskom sudu u Pagu s radom je započeo novi sudski savjetnik čime se ostvario jedan od glavnih preduvjeta za nastavak postupka obnove. U narednom periodu predviđeno je sklapanje sporazuma između Ministarstvapravosuđa, Općinskog suda u Pagu i Grada Novalje, kojim bi Grad Novalja sufinancirao nastavak postupka obnove zemljišne knjige. Kako je za uspješan nastavak postupka obnove zemljišnjih knjiga potrebno poboljšati internetsku vezu između zemljišno- knjižne i katastarske komisije sa serverom u Pagu, te formirati i dodatnu komisiju koja bi izlagala podatke na javni uvid, definirano je da u nadolazećem periodu potrebno treba na istome poraditi.

Odrađeni su pripremni radovi za formiranje registra nekretnina u vlasništvu Grada Novalje, te je u slijedećem razdoblju predviđen nastavak rada na formiranju ove važne evidencije, kojom će se regulirati imovinsko – pravni poslovi .

8.4. Županijska razvojna strategija

Županijska razvojna strategija Ličko - senjske županije 2011.-2013. (ŽRS) na usklađen i pristupačan način pokriva ključna pitanja vezana uz pitanja budućeg razvoja Ličko-senjske županije. ŽRS uključuje prioritete Hrvatske u pogledu regionalnog razvoja što se zbog usklađenosti s prioritetima i mjerama Europske unije ogleda kroz usklađenost s Europskim sustavom prioriteta. Ponuđena analiza ima određene nedostatke, ali oni nisu značajni. Pruža idobar pregled trenutnog stanja i čvrstu osnovu za buduću aktivnosti. Struktura strateških ciljeva, prioriteta i predloženih mjera logički slijedi iz navedene analize, iako bi se struktura nekih prioriteta i mjera mogla dodatno razmotriti i unaprijediti.

Predloženi sustavi za nadzor i evaluaciju te za upravljanje i provedbu znatno su napredovali od prvog nacрта do finalne verzije. Pogotovo u odnosu na Regionalni operativni program 2005.-2010. strateški dokument koji je prethodnica ŽRS. Unatoč znatnom napretku u određenim područjima ostaje prostora za unaprjeđenje i razvoj novih metodoloških pristupa, kako bude tekla implementacija. Kada se u obzir uzmu sva tri Strateška cilja (*održiv gospodarski razvoj, razvoj ljudskih resursa i održivo upravljanje prirodnim resursima*) vidi se nastojanje za stvaranje preduvjeta za buduću rast i razvoj. Obzirom na iznimno široku tematiku koju ova tri strateška cilja obuhvaćaju osnovna analiza se je mogla na nekim mjestima nadopuniti dodatnim informacijama u cilju boljeg obrazloženja strateških ciljeva.

Ličko-senjska županija je na temelju članka 14. Stavka 4. Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 153/09), Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija (Narodne novine, broj 53/10) i Strategiji regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013. (donesenoj na 59. sjednici Vlade Republike Hrvatske, 04. lipnja 2010.), pokrenula postupak izrade Županijske razvojne strategije za razdoblje 2010. - 2013. Tijelo zaduženo za koordinaciju procesa izrade je Razvojna agencija Ličko-senjske županije „LIRA“.

Županijska razvojna strategija je planski dokument politike regionalnog razvoja, tj. planski dokument jedinice područne (regionalne) samouprave kojim se određuju osnovni smjerovi razvoja, odnosno strateški ciljevi i prioriteti održivog društveno-gospodarskog razvoja jedinice područne (regionalne) samouprave pripremljen na načelu partnerstva. Županijska razvojna strategija je sredstvo za usmjeravanje financijskih sredstava namijenjenih razvoju županija.

Osnovni ciljevi definirani pri izradi Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije 2011.- 2013. su bili :

- Postizanje konsenzusa među svim relevantnim nacionalnim, regionalnim i lokalnim partnerima o razvojnim potrebama županije (vezanima uz gospodarski razvoj, zapošljavanje, edukaciju, infrastrukturu, okoliš, lokalni, urbani i ruralni razvoj, rješavanje pitanja siromaštva i socijalne isključenosti), te sukladno tomu, služi kao osnova za pregovaranje, usklađivanje i financiranje aktivnosti definiranih strategijom;
- Davanje osnovnih smjernica za izradu županijskih razvojnih projekata;
- Pomoć u ispunjenju zajedničkih strateških ciljeva u suradnji s drugim susjednim županijama te stvaranje osnove za djelovanje u vezi s prekograničnim, transnacionalnim i međuregionalnim potrebama i mogućnostima;
- Davanje osnovnih smjernica za lokalne razvojne planove i projekte jedinica lokalne samouprave.

Strateški ciljevi sadrže konzistentan i sažeti opis namjeravanih ishoda s jasno izraženim i mjerljivim postignućima koja proizlaze iz vizije.

LSŽ-C1 Strateški cilj 1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

LSŽ-C2 Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa

LSŽ-C3 Strateški cilj 3: Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom

Prioriteti i mjere proizlaze iz vizije i razrađuju strateške ciljeve.

LSŽ-C1 Strateški cilj 1: Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva , ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma

LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

LSŽ-C1-P4 Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvalitete života stanovnika

LSŽ-C2 Strateški cilj 2 : Razvoj ljudskih resursa

LSŽ-C2-P1 Povećanje zaposlenosti povećanim ulaganjem u ljudske resurse, i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika

LSŽ-C2-P2 Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama

LSŽ-C2-P3 Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva

LSŽ-C3 Strateški cilj 3 : Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje otpadom

LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom

LSŽ-C3-P2 Zaštita od elementarnih nepogoda

LSŽ-C3-P3 Zaštita voda, mora, zraka i tla

LSŽ-C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti

Pregled mjera po strateškim ciljevima i prioritetima

LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije , poljoprivrede i turizma

LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

LSŽ-C1-P1-M1 Jačanje konkurentske sposobnosti poduzetnika i poticanje ulaganja u nove

tehnologije

LSŽ-C1-P1-M2 Stvaranje preduvjeta za ravnomjeran regionalni razvoj

LSŽ-C1-P1-M3 Podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture

LSŽ-C1-P1-M4 Jačanje poduzetničke klime u društvu

LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma

LSŽ-C1-P2-M1 Diversifikacija turističkih proizvoda i razvoj ruralnog turizma

LSŽ-C1-P2-M2 Postizanje tržišne prepoznatljivosti i jačanje tradicijskih obrta

LSŽ-C1-P2-M3 Uspostaviti turističku infrastrukturu koja može zadovoljiti potrebe tržišta privučenog različitim turističkim doživljajima projektnog područja

LSŽ-C1-P2-M4 Stvaranje poticajnog okruženja za turistički razvoj

LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

LSŽ-C1-P3-M1 Okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta i stavljanje u funkciju poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu

LSŽ-C1-P3-M2 Razvoj i unapređenje sustava navodnjavanja

LSŽ-C1-P3-M3 Stvaranje preduvjeta za razvoj marikulture u Podvelebitskom kanalu

LSŽ-C1-P3-M4 Potpora svim oblicima udruživanja poljoprivrednih proizvođača i osnivanje Lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova)

LSŽ-C1-P3-M5 Poticanje razvoja ekološke poljoprivrede (proizvodnje i prerade)

LSŽ-C1-P3-M6 Stavljanje u funkciju i gospodarsko korištenje šuma u privatnom vlasništvu

LSŽ-C1-P4 Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprijeđenje kvalitet života stanovnika

LSŽ-C1-P4-M1 Razvoj i unapređenje prometne infrastrukture i logistike

LSŽ-C1-P4-M2 Razvoj sustava vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda

LSŽ-C1-P4-M3 Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture

LSŽ-C Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa

LSŽ-C2-P1 Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećavanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika

LSŽ-C2-P1-M1 Provođenje aktivnih mjera na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative

LSŽ-C2-P1-M2 Podrška razvoju poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva

LSŽ-C2-P1-M3 Jačanje sustava cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i drugih mehanizama potpore tržištu rada

LSŽ-C2-P1-M4 Jačanje kapaciteta za upravljanje razvojem

LSŽ-C2-P2 Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama

LSŽ-C2-P2-M1 Pružanje podrške kroz pristup obrazovanju i zapošljavanju skupina s posebnim potrebama

LSŽ-C2-P2-M2 Podrška razvoju socijalnih usluga

LSŽ-C2-P3 Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva

LSŽ-C2-P3-M1 Poboljšanje kvalitete ljudskog kapitala u domeni obrazovanja, istraživanja i razvoja

LSŽ-C2-P3-M2 Jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva

LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje otpadom

LSŽ-C3-P1 Prioritet 1. Gospodarenje otpadom

LSŽ-C3-P1-M1 Unaprjeđenje sustava prikupljanja i pohrane otpada na području LSŽ

LSŽ-C3-P1-M2 Uspostava sustava stalnog nadzora nad postupcima gospodarenja otpadom na području Ličko-senjske županije

LSŽ-C3-P1-M3 Osvještavanje stanovništva i gospodarskih subjekata o važnosti , razvrstavanja i odvojenog prikupljanja otpada

LSŽ-C3-P2 Zaštita od elementarnih nepogoda

LSŽ-C3-P2-M1 Unaprjeđenje sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine

LSŽ-C3-P2-M2 Unaprjeđenje suradnje svih nadležnih organizacija u zaštiti od elementarnih nepogoda

LSŽ-C3-P3 Zaštita voda, mora, zraka i tla

LSŽ-C3-P3-M1 Sustavno praćenje kakvoće mora, nadzemnih i podzemnih voda, zraka i tla na području Ličko-senjske županije

LSŽ-C3-P3-M2 Uspostava učinkovitog sustava sprečavanja i nadzora onečišćenja i stvaranje sustava kontrole koji će osigurati pridržavanje normi i propisa neophodnih za očuvanje kvalitete zraka, vode, mora i tla

LSŽ-C3-P3-M3 Racionalno gospodarenje prostorom i uvođenje sustava ekološke i ekonomske valorizacije prostora

LSŽ-C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti

LSŽ-C3-P4-M1 Poticanje ispravnog odabira energenata, sirovina, procesa, transportnih i prometnih sredstava i primjena suvremenih metoda kako bi se smanjio utjecaj na zrak, tlo i vode

LSŽ-C3-P4-M2 Stvaranje preduvjeta za učinkovito korištenje sunčeve energije, energije vjetra, hidroenergije i energije iz bio-mase na području Ličko-senjske županije

LSŽ-C3-P4-M3 Kontinuiran rad na osvještavanju stanovništva o važnosti korištenja obnovljivih izvora energije

LSŽ-HM Horizontalne mjere

LSŽ-HM-1 Razminiranje

LSŽ-HM-2 Teritorijalna suradnja

8.5. Strategija gospodarskog razvoja Grada Novalje

(prema Strategiji gospodarskog razvoja Grada Novalje 2010 – 2020)

Prirodna obilježja Novalje, očuvanost prirode, tradicija u turizmu, ribarstvu i poljoprivredi osnovna su polazišta za izradu vizije Grada Novalje.

Grad Novalja je prepoznatljiva turistička destinacija s očuvanim prirodnim ljepotama, tradicionalnim vrijednostima povijesne i prirodne baštine. Novalja je gospodarsko središte Otoka Paga integrirano u suvremene europske trendove. Grad zabave i kulture otvoren za nove trendove i ideje. Grad po mjeri čovjeka. Vizija Grada Novalje počiva na već uspostavljenim odnosima na tržištu, općoj percepciji ovog područja od strane lokalnog stanovništva, turista i ostalih posjetitelja, te isticanju specifičnosti i elemenata koji razlikuju Novalju od konkurencije.

Važna komponenta u razvoju Novalje je turizam, koji predstavlja okosnicu gospodarskog razvitka. Stoga je opravdano posebno istaknuti i viziju razvoja turizma: Novalja je turistička destinacija:

- u kojoj se osjećate kao da ste se vratili samome sebi,-□ koja nudi stoljetne masline, netaknutu prirodu, stare običaje i obrte, obzidane zidove,
- u kojoj možete zaroniti u kristalno čisto more i promatrati ostatke prošlosti i živi podmorski svijet,
- u kojoj se nudi široka ponuda kulture, sporta i zabave za mlade. Novalja kao turistička destinacija može se diferencirati na tržištu kao otočna destinacija koja pruža brojne užitke i onima koji traže mir, prirodu i kristalno more, kao i onima koji teže za kulturnim, sportskim i zabavnim događanjima.

Za ostvarenje vizije potrebno je jasno definirati strateške ciljeve koji će usmjeravati upravljanje razvojem. Razvoj je moguće ostvariti dobro zacrtanim ciljevima i poduzimanjem stalnih napora za njihovo ostvarivanje. Ciljevi su ono što se želi postići tijekom planiranog razdoblja.

Strateški ciljevi Grada Novalje u narednih deset godina :

1. Održivi razvoj, očuvanje i optimalna alokacija resursa;
2. Razvijeno i uspješno gospodarstvo;
3. Kvalitetan život lokalnog stanovništva.

U donjoj tablici navedeni su strateški ciljevi i podciljevi. Podciljevi, ili mjere, definirani su obzirom na kompleksnost strateških ciljeva, te radi lakšeg operativnog provođenja konkretnih strateških ciljeva.

Strateški ciljevi i podciljevi

1. ODRŽIVI RAZVOJ, OČUVANJE RESURSA	1.1 Razvojne projekte i programe temeljiti na konceptu održivog razvoja 1.2 Zapošljavanje i napredovanje kadrova temeljiti na znanju, iskustvu i kompetencijama 1.3 Razvijati identitet Grada Novalje
2. RAZVIJENO I USPJEŠNO GOSPODARSTVO	2.1 Ponuditi tržištu diferencirani asortiman turističkog proizvoda (nautički , gastro, seoski, sportski, eko, obiteljski, pustolovni turizam)

	<p>2.2 Poticati projekte radi veće valorizacije prirodnih resursa i turističkih potencijala</p> <p>2.3 Promovirati Grad Novalju kao gospodarsko-kulturno središte Otoka Paga</p> <p>2.4 Poticati razvoj poljoprivrednih djelatnosti</p>
3 KVALITETAN ŽIVOT LOKALNOG STANOVNIŠTVA	<p>3.1 Izraditi sustav zbrinavanja otpada prema eko-načelima</p> <p>3.2 Koristiti moderne tehnologije u opskrbi pitkom vodom i u rješavanju otpadnih voda</p> <p>3.3 Prioriteno riješiti ograničenja u području lokalnih prometnica i promet u mirovanju</p> <p>3.4 Razraditi sustav raznih oblika privatnog partnerstva u financiranju kapitalne infrastrukture</p>

Izvor: Strategija razvoja gospodarstva Grada Novalje

8.6. Master plan razvoja turizma Grada Novalje

Grad Novalja napravio je *Master plan turizma Grada Novalje* tj: Strateški plan destinacije do 2025 godine.

Poželjan turistički razvoj podrazumijeva upravljanje ukupnim resursima destinacije na način koji će pridonijeti dugoročnom i održivom blagostanju lokalne zajednice. Rukovodeći se scenarijem „Razvojno propulzivna Novalja“ kao iz perspektive lokalnih dionika poželjnim razvojnim putem, ali i načelom održivosti ugrađenom u sve strateške razvojne dokumente relevantne za Grad Novalju, od razine EU, preko 29 nacionalnih do lokalnih strategija samog Grada te stavljajući zahtjeve suvremenog, visoko konkurentskog turističkog tržišta u središte pažnje, izvode se sljedeća načela turističkog razvoja .

Načela okolišne održivosti u razvoju turizma

Odgovornost – racionalno korištenje prostora, a prije svega obale i još uvijek turistički nevaloriziranih dijelova Grada kao što su „mjesečev pejzaž“, Novaljsko polje i poluotok Lun, uređenje prostora koji se zauzima nekom namjenom, primjena „Zelenih“ principa i procedura u gradnji, upravljanju energijom i otpadom.

Zaštita – poštivanje propisanih mjera zaštite u zakonom štićenim područjima, posebna osjetljivost prema zaštiti obalnog ruba i odmicanje gradnje 'dalje od obale' te općenita zaštita prostora kroz kontinuirana ulaganja u suvremenu komunalnu infrastrukturu.

Nosivost – postavljanje i poštivanje odrednica poželjnog nosivog kapaciteta za turistički atraktivne mikrolokacije (npr. plaže, turističke zone).

Načela društvene održivosti u razvoju turizma

Partnerstvo – duh suradnje i zajedništva složenog sustava međuovisnih dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora koji sudjeluju u „vizioniranju“ , stvaranju i upravljanju destinacijom kao „zajedničkim dobrom“.

Uključenost – participativni proces razvoja u kojem sudjeluje informirano lokalno stanovništvo imajući priliku utjecati na odluke i procese koji će utjecati na njih.

Osjećaj za mjesto – poštivanje specifične „slike“ prostora i „duha“ lokalne zajednice u prostornom uređenju, oblikovanju objekata i kreiranju sadržaja turističke ponude.

Načela gospodarske održivosti u razvoju turizma

Umreženost – interesno povezivanje dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora Grada u zajedničkom stvaranju turističkih proizvoda sa složenim lancem vrijednosti sastavljenim od niza sadržaja i usluga u ingerenciji većeg broja različitih institucija i ponuđača.

Cjelogodišnje poslovanje – korištenje svih raspoloživih resursa za aktiviranje diversificiranih turističkih proizvoda privlačnih u različitim razdobljima tokom što većeg dijela godine.

Planiranje razvoja – razvoj turizma rukovođen sustavom strateškog i operativnog planiranja te monitoringa provedbe i učinaka planova. Odnosno, razvoj utemeljen u namjeri, a ne u slučajnosti.

Grad Novalja do 2025 godine.

Vizija i strateški ciljevi razvoja turizma

Vizija je slika željene budućnosti koja destinacijskim dionicima nudi zajednički smjer za planiranje, razvoj i upravljanje turizmom. Ona odgovara na pitanja koje potrošačke segmente želimo, kakav turizam želimo razvijati i kako ćemo se razlikovati od konkurentskih destinacija. Polazeći od priželjkivanog scenarija „Razvojno propulzivne Novalje“, od izvedenih načela turističkog razvoja Grada, te imajući u vidu njegove identificirane strateške prednosti, postavlja se sljedeća vizija Novalje kao turističke destinacije:

Vizija do 2025 godine.

Vjerna tradiciji, Novalja je razvijena i međunarodno prepoznata turistička destinacija, kvalitetnog, sadržajnog i nadasve zabavnog odmora. Od opuštajućih i aktivnih do party i avanturističkih iskustava, namjenjenih parovima i mladima, sportskim rekreativcima i obiteljima tijekom većeg dijela godine.

Postavljena vizija režira novi smjer turističkog razvoja Novalje predviđajući više ostarivih i poticajnih pomaka. U tom smislu, u funkciji općeg blagostanja lokalne zajednice, proizlaze sljedeći strateški ciljevi razvoja turizma :

Strateški ciljevi razvoja turizma do 2025 godine .

Krovni ciljevi	<ul style="list-style-type: none">• Produženje turističke sezone• Povećanje turističke potrošnje
----------------	---

Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Diversifikacija ciljnih segmenata gostiju- proširenje strukture ciljnih segmenata gostiju orijentacijom na nove niše turista više platežne moći i zainteresirane za putovanje izvan ljetne sezone • Diversifikacija ponude turističkih iskustava-proširenje portfelja turističkih proizvoda novim oblicima ponude koji se odvijaju na većem dijelu prostora grada tijekom većeg dijela godine • Unapređenje kvalitete-razvoj složenog lanca vrijednosti sadržaja i usluga kvalitetom prilagođena očekivanja i potrebama gostiju • Unapređenje imidža destinacije-stvaranje imidža sadržajne i na različite načine zabavne destinacije jedinstvenog i očuvanog krajolika
---------	--

Kvantificirani ciljevi do 2025

	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje smještajnog kapaciteta u hotelima za 2000 ležaja • Podizanje bruto iskorištenosti hotelskih kapaciteta na 40%, kampova na 27% i obiteljskog smještaja na 22% u uvjetima produženja turističke sezone na 6-7 mjeseci • Povećanje prosječne potrošnje turista za 20 %
--	---

Koncepcija turističkog razvoja Grada Novalje

Rukovodeći se postavljenom vizijom i strateškim ciljevima razvoja turizma, koncepcija turističkog razvoja Grada Novalje u razdoblju do 2025. godine predviđa prostornu i vremensku disperziju turističke aktivnosti. Odnosno, zaokret destinacije prema diversificiranoj strukturi ciljnih potrošačkih segmenata, njima prilagođenoj, sadržajno bogatijoj i kvalitativno unaprijeđenoj ponudi turističkih sadržaja, iskustava i doživljaja, te sukladnoj promjeni imidža destinacije.

Struktura ciljnih segmenata gostiju i turističkih proizvoda

Diversifikacija ciljnih segmenata gostiju podrazumijeva proširenje strukture posjetitelja na način da se uz danas dominantne segmente „obitelji“ i „mlade *party* goste“, prisutne tokom ljetnih mjeseci i koncentrirane na području naselja Novalja, orijentira i na „parove“ različite dobi, te na „rekreativce i avanturiste“ koji imaju preferenciju za putovanja izvan ljetne sezone, a kojima Grad Novalja s obzirom na svoje ukupne prirodne i prostorne resurse može biti itekako privlačna destinacija. Tako diversificirana struktura posjetitelja, odnosno ponuda, sukladno diversificiranoj strukturi turističkih proizvoda koja uz „obiteljski ljetni sunce i more odmor“ ili „*party* odmor“ uključuje i različite oblike aktivnog i opuštajućeg odmora, može omogućiti dužu turističku sezonu, višu iskorištenost smještajnih kapaciteta i dodatne prihode od turizma.

Ciljni segmenti gostiju i turistički proizvodi Grada Novalje uključuju:

Segment	Tko su ?	Kada putuju ?	Turistički proizvod
Sportski rekreativci i avanturisti	- Biciklisti,trekkeri, slobodno penjanje - Ronioci,sportovi na vodi	4 - 10 mjesec	Aktivan i avanturistički odmor

(sea-kayk,surf,paragliding i sl)

Nautičari	- Parovi/prijatelji srednje i zrele dobi (35-65) - Obitelji s djecom	5 - 10 mjesec	Nautički turizam
Obitelji s djecom	- Obitelji s djecom	6 - 9 mjesec	Obiteljski odmor
Hedonisti	- Mladi parovi (26 -35) - Parovi zrele dobi (50-65) - Parovi zlatne dobi (65 +)	5 - 10 mjesec	Relax&wellbeing
Party gosti	- Mladi (17-25) - Mladi parovi (26 -35)	6 - 9 mjesec	Party odmor
Poslovni gosti	- Kompanije/Institucije	5/6 , 8/10 mjesec	Poslovni turizam (manji skupovi i team-building)

Svaki od navedenih ciljnih segmenata turista ima drugačiju motivaciju, stil i potrebe na putovanju. Izuzetno ih je važno prepoznati kako bi se ponuda sadržaja i usluga u destinaciji mogla prilagoditi očekivanjima kupaca. U cilju „prema gostu orijentiranom“ razvoju proizvoda, u nastavku se daju „profili“ potrošačkih segmenata na koje se Grad Novalja orijentira u budućnosti, te se, iznose pomaci u razvoju novih i/ili unapređenju postojećih turističkih proizvoda koje konzumiraju. Pri tome je važno naglasiti da turistički proizvodi razvijani u skladu s potrebama određenog ciljnog segmenta nisu samo njima namijenjeni „zatvoreni sustavi“. Naime, nautičar će vjerojatno posjetiti klubove na Zrću, party gost će vjerojatno koristiti biciklističke staze itd. U tom smislu, razvoj pojedinih proizvoda vodi ka razvoju složenog i komplementarnog lanca vrijednosti odnosno razvoju grada Novalje kao sadržajne turističke destinacije u cjelini. (Izvor: Master plan turizma grada Novalje, 2014)

9. STRATEGIJA RAZVOJA

U prethodnim poglavljima izvršena je analiza stanja svih resursa, istaknute su glavne prednosti, nedostaci i razvojni problemi s kojima je Grad suočen. Prikupljen je čitav niz podataka, održani su okrugli stolovi i radionice. Posebno su bile iscrpne rasprave oko glavnih prednosti, slabosti, prilika i prijetnji (SWOT analiza koja karakterizira pojedina područja). Tijekom diskusije sudionici su se složili oko vizije razvoja. Što znači, kako bi Grad trebao izgledati izgleda i po čemu bi trebao biti poznat. Sudionici su postigli dogovor oko glavnih razvojnih ciljeva, prioriteta i mjera razvoja.

9.1. *Ekonomski potencijal i kočnice razvoja Grada*

Analizom stanja resursa i potencijala, istaknuti su pozitivni elementi snage i mogućnosti, ali i negativni (slabosti i prijetnje).

Ocjena ekonomskog potencijala Grada temeljila se na ispitivanju pozitivnih elemenata Grada. Da bi se realizirao ekonomski potencijal, mora se svladati niz razvojnih prepreka ili kočnica. Glavne razvojne prepreke istaknute su kroz ispitivanje negativnih elemenata.

Ekonomski potencijal

Vrlo važni prirodni resursi uključuju poljoprivredno zemljište, vode, bogatu vegetaciju, strateški položaj. Ovakvi resursi naglašavaju potencijal za razvoj turizma, poljoprivrede, i malog poduzetništva. Dugogodišnja tradicija bavljenja turizmom i poljoprivredom podupiru mogućnosti iskorištenja prirodnih resursa, ali jednako tako i razvoj drugih djelatnosti. Uzimajući u obzir važan zemljopisni položaj Grada, globalno gledajući blizinu Europe te poziciju Otoka Paga, Novalja bi mogla u budućnosti privući značajne investicije i investitore.

Kratkoročni i srednjoročni ekonomski potencijal Grada vjerojatno će se temeljiti na rastu sljedećih sektora:

- 1) Turizam: uzimajući u obzir određenu tradiciju bavljenja turizmom i postojeće prirodne resurse koji bi se mogli iskoristiti za daljnji razvoj, postoji **nužnost** daljnjeg razvoja (posebno kvalitativno). Mogućnost dodatne (stalne) potražnje za uslugama ove vrste mogle bi dati poticaj razvoju malog i srednjeg poduzetništva, posebno na području turizma temeljen na ponudi kulturne baštine.
- 2) Poljoprivreda: povoljni uvjeti za razvoj poljoprivrede (plodno tlo, čist okoliš, klimatološki uvjeti) te površine podobne za poljoprivrednu proizvodnju, ukazuju na postojanje prilike za razvoj ovog sektora. Osim jačanja postojeće poljoprivredne proizvodnje, postoji i potencijal za razvoj organske poljoprivrede za kojom postoji sve veća potražnja. Postoji potreba i za modernizacijom poljoprivrede, stimuliranjem okrupnjavanja zemljišta, te jačanjem administrativne podrške ovom sektoru kako bi poljoprivredna proizvodnja postala atraktivna za mlađe stanovništvo i omogućavala solidan izvor prihoda poljoprivrednim domaćinstvima.
- 3) Razvoj malog i srednjeg poduzetništva pretežno bi se razvijao u prva dva pravca razvoja, uključivši potrebe svih mještana

- 4) Revitaliziranje, obnova i unaprijeđenje proizvodnje kroz razvoj otočnih brendova (paški sir, maslinovo ulje, pršut, vino, med, poljski puževi, ljekovito bilje, domaće rukotvorine i ostalo)

Kočnice razvoja

Mogu li se i hoće li se, gore opisane prilike realizirati, u velikoj mjeri ovisi o mogućnosti uklanjanja niza razvojnih kočnica. Te se kočnice mogu prikazati na slijedeći način:

- Nedovoljno kvalitetna valorizacija prostora
- Institucionalna ograničenja
- Djelomično riješen komunalni sustav
- Loša struktura smještaja, nerazvijena turistička ponuda (događaji) i ugostiteljska ponuda
- Nedovoljna razvijenost i povezanost poljoprivrednih proizvođača
- Nedovoljno razvijene društvene djelatnosti (predškolski odgoj, zdravstvena zaštita)
- Zemljišne knjiga (uređenje)
- Konkretno mjere za privlačenje investicija i investitora

Rezultat ovih razvojnih kočnica jest nedovoljno visok BDP po stanovniku, nedovoljno visok životni standard, te niska razina investicija. Od bitne važnosti je da se SUR izravno usmjeri na negativne aspekte sadašnjeg stanja. SUR mora osigurati uvjete koji će omogućiti tvrtkama i građanima da realiziraju postojeće ekonomske prilike i time povećaju prihode i BDP po stanovniku, povećaju gospodarsku aktivnost, privuku daljnja ulaganja, te da smanje sezonski karakter poslovanja.

9.2. Vizija razvoja Grada Novalje i najvažniji ciljevi

Kad se uzme u obzir gornja ocjena ekonomskog potencijala i razvojnih kočnica što karakteriziraju ovo područje, kao i šira društveno-ekonomska i tržišna kretanja, smatramo da bi se vizija trebala usredotočiti na podizanje životnog standarda mještana putem promicanja gospodarskih aktivnosti koje se temelje na održivom korištenju prirodnih resursa i tradiciji, te partnerskih međusektorskih odnosa:

Vizija grada Novalje (elementi)

1. Visoka kvaliteta života i životni standard europskog prosjeka (5 godina)
2. Razvijeno gospodarstvo prvenstveno turizam , poljoprivreda, ribarstvo, malo i srednje poduzetništvo.
3. Razvijati sustav brandiranja (baza je ruralni prostor i turizam)

4. Naglašeni razvoj; „dinamičan“, uravnotežen, održiv, ekološki itd.
5. Usklađeno funkcioniranje javnog, poslovnog i civilnog sektora

Na temelju vizije za grad Novalju određena su tri strateška cilja i 11 prioriteta.

1. STRATEŠKI CILJ- Visoka kvaliteta života i standarda

- PRIORITETI:
1. Infrastruktura
 2. Društvene djelatnosti
 3. Potpuna zaposlenost i visoki dohoci

2. STRATEŠKI CILJ- Razvoj gospodarstva

- PRIORITETI:
1. Razvoj turizma
 2. Razvoj poljoprivrede i ribarstva
 3. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva
 4. Revitalizacija industrijske zone

3. STRATEŠKI CILJ: - Visoki standardi razvoja

- PRIORITETI:
1. Održiv i uravnotežen razvoj
 2. Prepoznatljiv lokalni identitet
 3. Razvoj dobrih odnosa javnog, poslovnog i civilnog sektora
 4. Brand

Iz ovakvih ciljeva (prioriteta) nedvojbeno proizlazi zaključak da je jedini i cjeloviti strateški cilj „ visoka kvaliteta života mještana Grada „

9.3. Strateški ciljevi, prioriteti, mjere i projekti

U ovom poglavlju izložen je Strategija ukupnog razvoja koji se sastoji od strateških ciljeva, prioriteta, mjera i projekata

- Strateški ciljevi će se provoditi kroz prioritete i mjere koje će voditi javni sektor. Ti zadaci omogućavat će rast poslovnog sektora i civilnog društva. Poslovni sektor stvara „blagostanje“ u Gradu dok civilno društvo vodi poboljšanoj participacijskoj demokraciji.
- Prioriteti u skladu sa strategijom predstavljaju žarišta aktivnosti koje bi trebalo provoditi ostvarenjem mjera i projekata.

Osim nabrojanog, SUR će se baviti i važnim razvojnim temama Europske unije (tzv. horizontalne EU teme ili principi) koje Europska unija podržava i koji bi trebali biti uključeni u svim segmentima SUR-a. Ključne razvojne teme uključuju: promociju informacijske tehnologije, održivo upravljanje okolišem te brigu za osiguranjem jednakosti spolova, ljudskih prava i učinkovite demokracije.

1. STRATEŠKI CILJ-Visoka kvaliteta života

• PRIORITET: 1. Infrastruktura

MJERE:

1. Prometna infrastruktura
2. Parkirališta
3. Pročišćavanje otpadnih voda
4. Građevinski i kućni otpad
5. Uređenje naselja (fasade, površine)
6. Hortikulturno rješenje
7. Poticanje korištenja alternativnih izvora energije

1. STRATEŠKI CILJ-Visoka kvaliteta života

• PRIORITET: 2. Društvene djelatnosti

MJERE:

1. Socijalna skrb za starije i nemoćne
2. Valorizacija kulturnih i tradicionalnih vrijednosti(program turis. valorizacije)
3. Društveni život (strategija)
4. Tradicijske vrijednosti, identitet (zaštita)
5. Zdravstvene usluge (viši nivo)
6. Dodatni sadržaji za mještane i turiste
7. Sportski sadržaji i dječja igrališta

1. STRATEŠKI CILJ-Visoka kvaliteta života

• PRIORITET: 3. Potpuna zaposlenost i visoki dohoci

MJERE:

1. Cjelogodišnje zaposlenje
2. Cijeloživotno učenje
3. Poticanje obrazovanja

2. STRATEŠKI CILJ-Razvoj gospodarstva

• PRIORITET: 1. Razvoj turizma

MJERE:

1. Konceptija razvoja i funkcioniranje turizma (marketing pristup i upravljanje)
2. Prepoznatljiva turistička destinacija
3. Turističke manifestacije i atrakcije
4. Program ugostiteljske ponude (autohtona)
5. Produženje turističke sezone
6. Destinacija kvalitete (4 zvjezdice)

2. STRATEŠKI CILJ-Razvoj gospodarstva

• PRIORITET 2: Razvoj poljoprivrede i ribarstva

MJERE:

1. Strategija razvoja poljoprivrede i ribarstva
2. Udruživanje u poljoprivredi
3. Stimulacija razvoja poljoprivrede
4. Potpora poljoprivrednim proizvođačima

2. STRATEŠKI CILJ-Razvoj gospodarstva

- **PRIORITET: 3. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva**

MJERE:

1. Podrška i poticanje poduzetničke inicijative
2. Poticanje razvoja zanata za mještane, ali i kao turistička atrakcija
3. Savjetodavno tijelo (neki vid)
4. Poticanje edukacije (edukacija i sufinanciranje)

2. STRATEŠKI CILJ-Razvoj gospodarstva

- **PRIORITET: 4. Revitalizacija industrijske zone Ciponjac**

MJERE:

1. Opremanje zone osnovnom infrastrukturom
2. Kvalitetnije obavljanje djelatnosti
3. Preduvjeti za daljnješirenje zone prema prostorno-planskim dokumentima Grada Novalje
4. Privlačenje ulganja u proizvodnju

3.STRATEŠKI CILJ -Visoki standard razvoja

- **PRIORITET: 1. Održiv i uravnotežen razvoj**

MJERE:

1. Poštivanje zakonskih odredbi i prostorno planske dokumentacije
2. Zaštita autohtonih objekata i arhitekture
3. Zaštita krajobraza i autohtonih biljnih vrsta
4. Program kvalitete i upravljanje kvalitetom

3.STRATEŠKI CILJ -Visoki standard razvoja

- **PRIORITET: 2. Prepoznatljiv lokalni identitet**

MJERE:

1. Odnos kulture i običaja
2. Hrana i piće
3. Arhitektura, uređenje naselja i sl.

3.STRATEŠKI CILJ -Visoki standard razvoja

- **PRIORITET: 3. Dobri odnosi javni, poslovni i civilni sektor**

MJERE:

1. Javni sektor i informiranost
2. Razvoj (kontinuiran) partnerskih odnosa
3. Civilna društva- poticanje razvoja i podrška

4.STRATEŠKI CILJ -Visoki standard razvoja

- **PRIORITET: 4. Brand**

MJERE:

1. Program brendiranja
2. Vizualni identitet

RAZVOJNI PROJEKTI

PROJEKTI

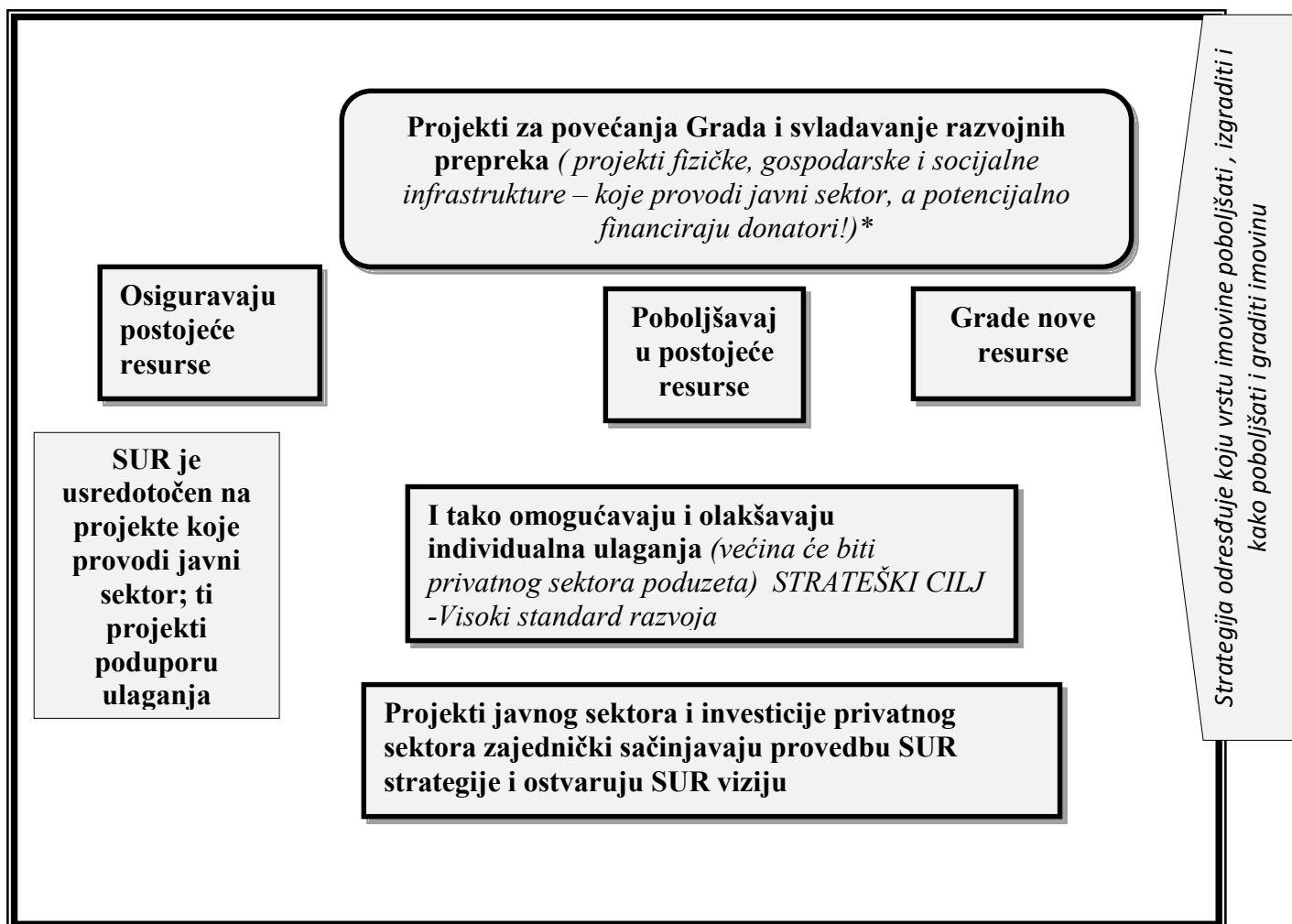
1. Zemljišne knjige-imovinsko pravni odnosi
2. Vrtovi lunjskih maslina
3. Novaljska šumica (Naziv projekta je Mediteranski Vrt Sv. Andrije - lokacija je predio Šumica- Vrtić)
4. Rimski akvadukt (Talijanova buža)
5. Poduzetnička zona Čiponjac (drugi dio)
6. Poduzetnička zona Zaglava – Prozor
7. Uređenje Gradine i crkvice Sv. Juraj
8. Luke nautičkog turizma - razne sanacija rivica i mulova s ciljem očuvanja tradicijskih i ekoloških vrijednosti naselja
9. Sustav navodnjavanja Novaljskog polja
10. Vodosprema Komorovac
11. Sustav javne odvodnje (kanalizacija Novalja); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Stara Novalja) glavne prioritete; Sustav javne odvodnje (kanalizacija Jakišnica-Gager-Stanišće); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Metajna); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Lun – Tovarnik); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Potočnica-Dubac-Varsan)
12. Proizvodnja el. energije iz obnovljivih izvora
13. Izmjene i dopune PPUG Novalja
14. Upravljanje kvalitetom ponude u zoni Zrće-Katarelac
15. Poticanje autohtone poljoprivredne proizvodnje Ruralni park Novaljsko polje
16. Izgradnja Centra ronjenja i sportskih aktivnosti Drljanda -Jandra
17. Izgradnja malih hotelskih objekata
18. Uređenja obalnog poteza Zrće – Caska – Vidalići do Metajne, Novalja - Lun , te Novalja - St. Novalja- Caska
19. Uređenje sustava tematiziranih cikloturističkih ruta i staza
20. Uređenje Novalje kao „ mjesta susreta“ - projekat osposobljavanja naselja Novalja za prihvata svih turista s područja Grada i šire, na način da osigura jedinstven turistički doživljaj, bez obzira na motive dolaska gosta.
21. Uređenje Centra za posjetitelje i sustava TIC-eva
22. Uređenje sustava tematiziranih pješačkih staza
23. Unapređenje sustava upravljanja plažama
24. Promicanje revitalizacije tradicijske graditeljske baštine
25. Izgradnja Centra sportskih aktivnosti Metajna
26. Uređenje Arheološkog centra Caska
27. Uvođenje javnog i komunalnog standarda u manja naselja izložena apartmanizaciji
28. Unapređenje sustava smeđe signalizacije i interpretacije
29. Dogradnja dječjeg vrtića „ Carić „
30. Izrada studije razvojne strategije prometa
31. Sanacija i probijanje Nerazvrstanih cesta i puteva u ruralnom području
32. Kulturni centar Gozdenica
33. Održanje, uređenje i širenje Gradskog i lokalnih Groblja i Sportskih objekata (Mjera 7.4.)
34. Razvoj infrastrukture za ekološko očuvanje dijela Paškog zaljeva u području Grada Novalje
35. Poticanje autohtone poljoprivredne proizvodnje Ruralni park Novaljsko polje
36. Arheološki park – rimska kava

9.3. Strategija SUR-a

SUR će stvoriti okruženje koje omogućuje i olakšava:

- Razvoj privatnog sektora – dovodi do „ekonomskog blagostanja“
- Rast civilnog društva – podupire „participacijsku demokraciju“

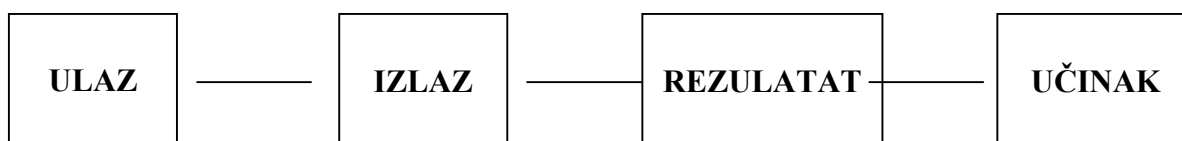
Do tako povoljnog okruženja SUR će dovesti kroz realizaciju koje je povezana s fizičkim, gospodarskim i društvenim infrastrukturnim projektima koji su potrebni za svladavanje prepoznatih razvojnih prepreka (kočnica), kako bi se privatnom sektoru i civilnom društvu omogućilo i olakšalo realiziranje utvrđenih prilika za razvoj. Primjeri potrebnih infrastrukturnih projekata obuhvaćaju širenje sustava za vodoopskrbu, razvoj mreže cesta, poboljšanja u sustavu odgoja i obrazovanja, pružanje pomoći u razvoju najvažnijih nevladinih organizacija te savjetodavnu pomoć poslovnoj zajednici. Namjera je da se realizacijom tih projekata poveća imovinska osnova Grada i izmijeni struktura te imovine čime će se potaknuti evolucija (razvijanje) novog poslovnog modela. Općenito rečeno, cilj je povećati relativne prednosti Grada koje će podupirati veću konkurentnost privatnog sektora i učinkovitost civilnog društva. SUR će, barem, u prvim godinama njegovog postojanja, provoditi javni sektor. Njegova pažnja bit će usredotočena na pružanje pomoći tvrtkama u razvijanju poslovnih aktivnosti koje uvećavaju ukupan prihod. SUR će se također, fokusirati na pomaganje civilnom društvu u unapređenju strukture participacijske demokracije i razvoju socijalno potpornih sistema koji jačaju društveno blagostanje.

Temeljni (početni) podaci predstavljaju ključnu ulaznu vrijednost u sustavu praćenja (monitoringa) i evaluacije (ocjenjivanja). Oni moraju biti dovoljno pouzdani da omoguće prosudbu output-a i učinaka projekta, te dovoljno precizni da bi osigurali da devijacije od očekivanog napretka mogu biti brzo identificirane i naglašene, a primjerene izmjene učinjene što je ranije moguće. Osnovna analiza od iznimnog je značaja prema osiguranju skupa početnih podataka, no ograničena je na postojeće i donekle kontradiktorne skupove podataka.

Ovo će morati biti poboljšano, kao i definiranje, testiranje i prilagođavanje sustava pokazatelja vezanih uz svako pojedino prioritarno područje SUR-a, i prilagodba istih postojećem okruženju. Ovakava zadatak predstavlja zahtjevnu trajnu zadaću, a odjel za upravljanje projektima grada mora biti pokretač provođenja za vrijeme ranog stadija provedbe SUR-a. To će podrazumijevati dodatne studije i ispitivanja kako bi se izradili važni i mjerljivi početni podaci za procjenjivanje napretka SUR-a.

Prilikom praćenja i procjenjivanja, Europska komisija koristi sljedeću tipologiju pokazatelja:

- **Pokazatelji ulaza** mjere financijske, administrativne i regulatorne resurse (koji se često nazivaju „procesom“) koje osiguravaju država i donatori. Radi procjene uspješnosti provedenih akcija potrebno je uspostaviti vezu između sredstava koja se koriste i postignutih rezultata.
Na primjer: Udio proračuna namijenjen izdacima za obrazovanje, definiranje strategije sektora
- **Pokazatelji izlaza** mjere neposredne i konkretne posljedice poduzetih mjera i iskorištenih sredstava:
Na primjer: Broj izgrađenih škola, broj educiranih nastavnika
- **Pokazatelji rezultata** mjere rezultate na razini korisnika.
Na primjer: upis u školu, postotak djevojčica koje se upisuju u prvi razred osnovne škole
- **Pokazatelji učinka** mjere posljedice rezultata. Oni mjere opće ciljeve u smislu razvoja države i smanjenja siromaštva. Za njihovo shvaćanje potrebno je mnogo vremena, teško ih je mjeriti, a ovisi, osim o vladinim programima i o mnoštvu drugih faktora.
Na primjer: Stope pismenosti, stope nezaposlenosti.

Vjerojatno najvažniji evaluacijski okvir za korištenje je „logički okvir“. Matrica logičkog okvira važan je alat za postizanje praćenja programa i njegovog napretka. Međusobno

povezuje ciljeve, aktivnosti i rezultate s njihovim pokazateljima. U ovom su slučaju rezultati SUR-a izravno izvedeni iz prioriteta navedenih u strategiji. Ovo predstavlja samo okvir potrebnih mjerenja, a svaki cilj i prioritet treba biti razložen na slične jedinice. Ipak, osnovna je referenca ova matrica logičkog okvira.

To ne znači da se projekti ne mogu provoditi prije utvrđivanja početnih podataka, ali znači da će se skup početnih podataka morati stalno usavršavati i razvijati ukoliko SUR želi primjereno procjenjivati. Zasiurno želimo biti u mogućnosti odgovoriti na slijedeće pitanje- Jesu li SUR projekti pravi projekti za grad ili su možda kriva vrsta projekata? Opći okviri praćenja i evaluacije morati će se temeljiti na tom pitanju.

Evaluacija će trebati biti neovisna i mora se obaviti planirano, unaprijed, srednjoročno i naknadno. One će presuditi je li izrađeni mehanizam doveo do očekivanih rezultata, a ako nije, što se mora promijeniti kako bi se postigli rezultati koji su bili navedeni u strategiji. Mora se temeljiti na praćenju podataka te širim kriterijima gospodarskog i društvenog razvoja koje je potrebno razraditi u provedbenoj fazi.

Praćenje i evaluacija mogu biti iznimno složeni u slučajevima kada jednostavni odnosi između ulaza (input-a) i izlaza (output-a) nisu jasno identificirani i definirani. Često se dešava da što se pomnije promatraju učinci, to je teže donijeti precizne prosudbe. Pa ipak, točne su prosudbe ono što se očekuje od procesa praćenja i evaluacije. One moraju biti donesene na ponešto različit način za svakog pojedinog dionika koja slijedi:

Očekivana glavna područja uspješnosti/pokazatelji odgovarajućih interesnih skupina prilikom praćenja i evaluacije

Tablica br.12.

<i>Nositelj interesa</i>	<i>Područja interesa</i>	<i>Glavna područja uspješnosti/ Područja pokazatelja za praćenja i procjenjivanje</i>
<i>Vlada RH</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Gospodarski razvoj</i> • <i>Smanjenje siromaštva</i> • <i>Kooperativna uprava/ međuupravni odnosi funkcioniraju</i> • <i>Rezultati provedbe</i> • <i>Razmjer je županijski ili makro te usporediv s drugim županijama</i> • <i>Aktiviranje novih programa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Standardi za njihovo mjerenje</i> • <i>Pokazatelji uglavnom na razinama output-a s naglaskom na kvantitativnim mjerama</i> • <i>U manjoj mjeri, pokazatelji rezultata</i> • <i>Institucionalna uspješnost u pravi na svim razinama, odnosi unutar vladajućih struktura te partnerstva</i>
<i>Županijska uprava</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rezultati provedbe</i> • <i>Poboljšana koordinacija svih uprava</i> • <i>Korištenje raspoloživih sredstava</i> • <i>Bolje prometne veze i povezanost područja u široj regiji</i> • <i>Aktiviranje novih programa</i> • <i>Otvaranje novih radnih mjesta</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Standardi kojima se mjere</i> • <i>Pokazatelji input-a: uključujući financijske, izdatke sredstava, imenovano osoblje, itd.</i> • <i>Pokazatelji uglavnom na razinama output-a, s naglaskom na kvantitativnim mjerama</i> • <i>Institucionalna uspješnost u pravi na svim razinama, odnosi unutar vladajućih struktura te partnerstva</i>

Lokalna uprava	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rezultati provedbe: opipljivi i vidljivi znaci</i> • <i>Bolja koordinacija među upravama</i> • <i>Korištenje raspoloživih sredstava</i> • <i>Sve veća pažnja na blažim aspektima i kvalitativnim pitanjima</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Standardi kojima se mjere</i> • <i>Pokazatelji input-a: uključujući financijske, izdatke sredstava, imenovano osoblje, itd.</i> • <i>Pokazatelji uglavnom na razinama output-a, s naglaskom na kvantitativnim mjerama</i>
Nevladine i lokalne organizacije (udruge)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Proces</i> • <i>Kvaliteta razvoja definirana više u smislu ovlašćivanja</i> • <i>Sudjelovanje nositelja interesa</i> • <i>Sigurnost osnovnih sredstava za život</i> • <i>Socijalne potpore</i> • <i>Ovlašćivanje osjetljivih skupina</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kvalitativni pokazatelji unutar pitanja o sigurnosti osnovnih sredstava za život</i> • <i>Razvojni proces i pokazatelji sudjelovanja</i> • <i>Pažnja na rezultatima i djelovanjima (implikacijama)</i> • <i>Povezani razvoj</i> • <i>Fokus na siromaštvu i pravima</i> • <i>Pokazatelji output-a i djelovanja (implikacija)</i>
Poslovanje	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Proizvodnost i bolji dostup tržištima</i> • <i>Smanjeni kriminal, društvena stabilnost</i> • <i>Smanjene administrativne prepreke</i> • <i>Dostup kreditima</i> • <i>Smanjeni troškovi tranzicije</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pokazatelji output-a na programu i javnom ulaganju koji se fokusiraju na:</i> <ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Smanjenje zakonskih odredbi o poslovanju</i> ○ <i>Kriminal i strateški locirana područja za ekonomske prilike</i> • <i>Rezultati koji mjere inicijativu javnog sektora koja omogućuje poslovne prilike</i>
Donatori	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Smanjenje siromaštva</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pokazatelji rezultata u odnosu na siromaštvo i gospodarski rast</i> • <i>Pokazatelji djelovanja (implikacija)</i>

Ovo su uobičajena područja interesa. Nositelji interesa može u danom vremenu odlučiti dati prioritet drugim pokazateljima.

SUR je također osmišljen u cilju unapređenja kapaciteta i sposobnosti Grada za provedbu i implementaciju zacrtanih ciljeva. Nužno je izgraditi institucionalni i tehnički kapacitet i kompetentnost kako bi (kao i sva eventualna dobrovoljna regionalna grupiranja do kojih može doći), kao i pridružene jedinice lokalne samouprave mogle efektivno i učinkovito koristiti dostupna financijska sredstva (ona koja sami generiraju, i dobivene subvencije, pri čemu potonje uključuje sredstva izravno dobivena od središnje državne uprave i od niza donatora (predpristupni i strukturni fondovi EU).

Proces implementacije SUR-a također će uključivati izmjene institucionalnog ponašanja Grada (primjerice: izvršavanje cjelokupnih studija izvedivosti projekta te upravljanje i praćenje [monitoring] primjene sredstava značajno većih od onih koja su do tada bila dostupna). Očekuje se kako će efektivno institucionalno jačanje biti povezano s implementacijom SUR-a što će zajamčiti da u narednim godinama Grad bude u bitno jačoj poziciji po pitanju upravljanja vlastitim poslovima no što je bilo u nedavnoj prošlosti.

Sažeto, strategija SUR-a u javnom sektoru implicira uspostavu okruženja koje će kroz ključne infrastrukturne projekte omogućiti i poticati razvoj privatnog sektora koji kreira prihode i promicati rast dinamičnog i demokratskog civilnog društva. Javni će se sektor i sam mijenjati pri izgradnji ovakvog okruženja. Doći će do institucionalnog jačanja koje će omogućiti

Gradu u budućnosti, efektivno i učinkovito upravljaju razvojem i s vremenom unapređenje SUR-a. Svakako se očekuje da razvojni plan (ili poslovni plan) doživljava učinkovite revizije, obnove i unapređenja po dovršetku implementacije prvog kruga projekta.

9.4. SUR u budućnosti

SUR nije jedinstven, „dovršeni“ plan. To je dinamični dokument koji će se vremenom razvijati i koji će zahtijevati prilagodbe, odnosno izmjene u razvojnom statusu, kao i poboljšanja u razumijevanju problema i ključnih pitanja. SUR zapravo predstavlja opći okvir razvoja i procjenjivanje projekata i njihovih odgovarajućih prioriteta. Ovaj opći okvir morat će se harmonizirati s promjenama unutar Grada i njezinim razvojem. Stoga će se SUR vjerojatno mijenjati i vremenom postajati sve detaljnijim i usmjerenijim planom. Grad će morati upravljati tim promjenama i raspravljati o njima kako bi se osiguralo da SUR i dalje bude relevantan i u skladu sa znanjem i stručnim mišljenjima interesnih skupina koje se odnose na razvojne kočnice i prilike koje karakteriziraju grad. S obzirom na sve ovo, predlaže se sljedeći raspored pregleda i procjene:

- Godišnju kontrolu napredovanja - valja obavljati prije utvrđivanja gradskog proračuna za narednu godinu. Tada će biti potrebno ispitivati svako područje ciljeva i prioriteta SUR-a kako bi se vidjelo koji je napredak postignut i naglasiti koji su projekti bili uspješni, a koji nisu. Procjena će morati biti jasno izražena i transparentna. Procjena bi se trebala zaključiti s preporukama za izmjene i poboljšanja prije podnošenja Partnerstvu na komentare i ratifikaciju. Partnerstvo će na taj način moći tražiti eventualna pojašnjenja i na vrijeme sastaviti svoje preporuke za Gradsko vijeće kako bi se mogli korigirati proračuni za narednu godinu, tako da odražavaju promjene u prioritetnim procjenama, odnosno raspoloživosti sredstava.
- Trogodišnju procjenu-SUR će trebati ocjenjivati svake tri godine, pri čemu će se procjena usredotočiti više na rezultate i potencijalne učinke u odnosu na korištena sredstva. To je formalan eksterni proces koji će funkcionirati unutar Jedinice za provedbu projekta, čiji će savjetnici utvrđivati uspješnost, učinkovitost, relevantnost i implikacije programa. Izvještaj će se dostaviti Partnerstvu koje će u suradnji s predstavnikom Europske komisije (ako Europska komisija bude to tražila) djelovati kao Upravni odbor na razini Grada radi procjene, a rezultati procjene bit će dostupni javnosti. Predložene izmjene mogu se prihvatiti ili odbaciti, ali formalna odluka Gradskog vijeća mora postojati oko toga što se odbacuje, a što prihvaća, na osnovi preporuka od strane Partnerstva.

Ovaj proces poslužiti će sljedećim važnim ciljevima:

1. Ažuriranje SUR-a- da SUR dokument stalno bude ažuriran i razmatran te da rezultati budu dostupni u kroz javni dokument, uz formalne evidencije o odlučivanju.
2. Povećanje skupa osnovnih podataka. Da veće količine informativnih, važnih i relevantnih podataka postanu dostupne, kako bi se SUR poboljšavao, a odlučivanje o razvojnoj politici mijenjalo.

Rezultat će biti „živ plan“ koji omogućuje promjene i njihovo djelovanje na ovaj dokument i razvojnu politiku. To će također, osigurati da ovaj plan ostane relevantan na nivou Grada i istodobno ostavljajući mogućnost jasnog određivanja područja u kojima je potrebama suradnja s drugim županijama, razinama uprave i susjednim zemljama, kako bi se razvoj kretao u smjeru formuliranom u viziji Grada.

10. PLAN PROVEDBE SUR-a

SUR Grada Novalje sastoji se od niza razrađenih projekata. Područje projekata proteže se od intervencija unutar fizičke infrastrukture do mjera za pružanje potpore poslovanju djelovanja koja mogu biti poduzeta radi poticanja rasta jednog aktivnog civilnog društva. Međutim, uspješnost projekata SUR-a ovisi od vrijednosti samih izabranih projekata i od načina na koje će se ti projekti provoditi, te kako će se njima kasnije upravljati. Uspješna provedba od bitne je važnosti. Doista, iskustvo nam je pokazalo da „dobri“ projekti mogu doživjeti neuspjeh ukoliko je njihova provedba loša. Isto tako i same strategije i cjelokupan proces SUR-a može se ugroziti slabom provedbom, neodgovarajućim strategijama financiranja i/ili lošim upravljanjem tijekom trajanja projekta.

U ovom Poglavlju objašnjeni su predloženi provedbeni mehanizmi, strategija financiranja te postupci za evaluaciju i praćenje (monitoring) projekata i programa.

Institucionalni ustroj – izložen je opis predložene institucionalne pripreme radi provedbe SUR-a. Najvažnija uloga predložena je za Grad čiji se institucionalni kapacitet mora ojačati putem osnivanja Jedinice za provedbu projekata koja će vršiti nadzor nad provedbom SUR-a.

- Strategija financiranja – SUR je instrument koji će Grad koristiti kako bi prezentirao strateški i suvislo strukturirani razvojni plan raznim izvorima financiranja, uključujući Vladu RH, Europsku komisiju i brojne bilateralne i multilateralne donatore.
- Procedure praćenja (monitoringa) i evaluacije – SUR je „promjenjiv“ razvojni plan i sastoji se od niza razrađenih projekata. Okolnosti se mogu promijeniti pa bi se sukladno tome morali promijeniti SUR strategija, njena provedba i pripadajući projekti. Učinkovita promjena moguća je same ukoliko su prikladne opsežne procedure za praćenje i evaluaciju uspostavljene na početku.
- Budućnost SUR-a – način na koji se SUR može u budućnosti razviti i ojačati skiciran je u ovom odjeljku. Kao što je već rečeno, SUR je "promjenljiv" razvojni plan, kojeg je potrebno nanovo razmatrati, mijenjati i poboljšavati svakih nekoliko godina, odnosno kad god okolnosti to nalažu.
- Slijedeći koraci – u ovom odjeljku dan je pregled potrebnih koraka kako bi se SUR pretočio iz teorije u stvarnost.

10.1. Institucije i mehanizmi provedbe

Gradsko vijeće i gradonačelnik

Gradsko vijeće i gradonačelnik nalaze se u središtu provedbe SUR-a. To su izabrani zastupnici i donositelji odluka koji imaju zadaću promicati razvoj. Unutar Grada osnovat će se Jedinica za provedbu projekata (JPP) koja će organizirati (koordinirati) provedbu SUR-a i pripremati odluke Gradskom vijeću. Jedinica za provedbu projekata nalaziti će se unutar Grada, a osnovat će je Gradsko vijeće.

Jedinica za provedbu projekata

Ova Jedinica važna je što osigurava kontinuitet sadržaja. Očekuje se da će Jedinica za provedbu projekata poštivati načela transparentnosti, partnerstva, koncentracije i supsidijarnosti na kojima se do sada temeljila priprema SUR-a. Glavna zadaća Jedinice za provedbu projekata je utvrditi odgovarajuće postupke za upravljanje i koordinaciju te osigurati da profunkcioniraju mehanizmi nabave u skladu s hrvatskim odredbama, odredbama EU-a, odnosno odredbama potencijalnog donatora. Uz to, Jedinica za provedbu projekata (JPP) bit će zadužena za učinkovito komuniciranje između Gradskog vijeća, Partnerskog odbora te drugih interesnih skupina u ovom procesu.

Partnerski odbor grada

Osim Gradskog vijeća, Partnerski odbor („Partnerstvo“) je najvažnije tijelo unutar sustava za provedbu SUR-a. Partnerstvo je novo sredstvo osnovano kao dio procesa pripreme SUR-a i koje ostaje jedna od najvažnijih karakteristika u njegovoj provedbi.

Partnerstvo nije osnovano izborima, već se temelji na nizu propisa. Partnerstvo je savjetodavna skupina koja preporučuje, odnosno odbacuje prijedloge sastavljene unutar SUR-a. Ono ne donosi izvršne odluke, već sastavlja preporuke za Gradsko vijeće kako bi se osiguralo veće i kvalitetnije uključivanje zainteresiranih strana. Partnerstvo se sastaje redovito, da bi se osigurala primjena odgovarajućih postupaka i procesa prilikom njegovog odabira.

Civilni i privatni sektor

Nevladine organizacije su krajnje vrijedni sudionici u provedbi SUR-a, budući da imaju iskustva u radu unutar okruženja koje se temelji na projektima. Njihova prisutnost u Partnerstvu snažna je i takva mora ostati kako bi se osiguralo da tek nedavno započeti dijalog između ovih i vladinih organizacija dovede do još većeg ulaganja u regiju.

Privatni sektor glavni je pokretač održivog generiranja blagostanja i otvaranja novih radnih mjesta. To je najteža zadaća i najveći pojedinačni izazov koji se mora rješavati u okvirima SUR-a. Privatnom sektoru bit će potrebna pomoć da to postigne. Bit će mu potrebna odgovorna i djelotvorna potpora države koja, prije svega, povećava konkurentnost lokalnog gospodarstva. Konkurentno gospodarstvo mora se staviti u položaj da otvara nova radna mjesta na temelju konkurentnosti, a ne na temelju programa za otvaranje novih radnih mjesta.

Privatni sektor kao i civilni sektor, nije dobro organiziran u ovoj regiji. Međutim, oba ova sektora potpuno su zastupljena u Partnerstvu, pa se smatraju glavnim partnerima u provedbi SUR-a, unatoč tome što možda, u ovom trenutku, nisu potpuno institucionalizirani.

Oko projekata se izgrađuju provedbeni mehanizmi koji imaju za rezultat razvoj grada na način koji je naveden i poželjan u razvojnoj strategiji. Stoga je upravo Strategija ukupnog razvoja glavni mehanizam koji je dostupan za uspješnu provedbu. Unutar toga, kriteriji za odabir projekata predstavljaju mehanizam kojim će se odabirati odgovarajući projekti i osigurati suglasje s obrazloženjem strategije, pravilima donatora te prioritetima odabranih sektora.

ORGANIZACIJSKE ODGOVORNOSTI VEZANE ZA SUR

<i>Organizacija</i>	<i>Pregled trenutnih djelovanja</i>	<i>Prijedlog djelovanja u implementaciji SUR-a; uloge i odgovornosti</i>	<i>Vremenski okvir; potrebni resursi</i>
<i>Grad</i>	<i>Gradsko vijeće.</i>	<i>Usvaja nacrt i konačnu verziju SUR-a. Odgovara za cjelokupnu implementaciju.</i>	<i>Konačna verzija 30. 03. 2016.g.</i>
<i>Jedinica za provedbu projekata</i>	<i>Formiranje predstoji.</i>	<i>Koordinacija SUR-a i podnošenje izvješća gradskom vijeću te djelatna komunikacija s Partnerstvom i pojedinačnim dionicima.</i>	<i>Formiranje 30. 03. 2016.g.</i>
<i>Partnerski odbor</i>	<i>Osnovan je redovito se sastaje u cilju pružanja pomoći u izradi SUR-a.</i>	<i>Savjetodavno tijelo gradskog vijeća. SUR i projekti u sklopu SUR-a zahtijevat će pisani osvrt i procjenu Partnerstva prije no što bude predloženi gradskom vijeću u cilju donošenja odluke.</i>	<i>Neznatna dodatna sredstva možda će u budućnosti morati biti izdvojena za pokrivanje troškova.</i>
<i>Privatni sektor</i>	<i>Trenutno ulaže kada se za to ukaže prilika. Niska razina strategije i vodstva dostupna.</i>	<i>Ključni dionik odgovoran za stvaranje prihoda i održivih radnih mjesta. Trebat će priliku za izražavanje svojih primjedbi i osiguravanje njihovog uključenja pri implementaciji kroz Partnerstvo i druge načine.</i>	<i>Pitanje unapređenja organizacije i voljnosti za komunikaciju između Grada i privatnog sektora. Može se pojaviti potreba za unapređenjem predstavničkih organizacija.</i>
<i>Nevladine organizacije</i>	<i>Trenutno su aktivnije no što je u početku procijenjeno.</i>	<i>Ključni dionici su privatni sektor. I jedni i drugi pokretači su lokalnog gospodarstva i tvorci novih radnih mjesta.</i>	<i>Potrebno uspostaviti platformu za konstruktivan dijalog, kako između javnog sektora i nevladinih organizacija, tako i između privatnog sektora i nevladinih organizacija. Bit će potrebno sastavljanje strategije financiranja te rasprava o istoj i njeno usvajanje.</i>
<i>Nadležna tijela Županije i Ministarstva</i>	<i>Predstavljaju najviše tehničke hijerarhijske instance uključene u pripremu SUR-a. Upravlja procesom kroz osnovne smjernice i regulativnu podršku.</i>	<i>Koordinacija raznih izvora financiranja u cilju postavljanja učinkovitog djelatnog sučeljavanja između projekata temeljenih na SUR-u i vanjskih sredstava. Nadzor nad cjelokupnim radom, praćenje rezultata i razvoj daljnjih smjernica.</i>	<i>Nema dovoljno sredstava za izvršavanje ove zadaće. Potrebna je dodatna ekspertiza na području mehanizama združenog financiranja od strane više donatora, upravljanja razvojnom politikom te monitoringa i procjene tijeka razvoja.</i>

10.2 *Financiranje javnih potreba*

Jedinice lokalne samouprave stječu prihode iz vlastitih izvora, od zajedničkih poreza, dotacija iz državnog i županijskog proračuna, a sve sukladno Zakonu o financiranju jedinica lokalne uprave i područne (regionalne) samouprave i kasnijim izmjenama i dopunama istog zakona (NN 117/93, 69/97, 33/00, 73/00, 127/00, 59/01, 107/01, 117/01, 150/02, 147/03, 132/06, 26/07, 73/08).

Sustav prihoda općina obuhvaća vlastite prihode (izvore) općina i gradova kao i zajedničke prihode od kojih dio pripada općinama.

Vlastiti izvori općine i grada jesu:

1. prihodi od vlastite imovine, u smislu članka 68. stavka 3. točke 1., 2., 3. i 4. Zakona o lokalnoj samoupravi i upravi,
2. općinski, odnosno gradski porezi u skladu s ovim Zakonom,
3. novčane kazne i oduzeta imovinska korist za prekršaje koje sami propišu,
4. upravne pristojbe u skladu s posebnim zakonom,
5. boravišne pristojbe u skladu s posebnim zakonom,
6. komunalne naknade doprinosi i druge naknade utvrđene posebnim zakonom,
7. naknade za uporabu javnih općinskih ili gradskih površina,
8. drugi prihodi utvrđenim posebnim zakonom.

Općine ili gradovi mogu uvesti sljedeće poreze:

1. prirez porezu na dohodak,
2. porez na potrošnju,
3. porez na kuće za odmor,
4. porez na neobrađeno obradivo poljoprivredno zemljište,
5. porez na nekorištene poduzetničke nekretnine,
6. porez na tvrtku ili naziv,
7. porez na korištenje javnih površina.

Zajednički prihodi su porez na dohodak i porez na promet nekretnina. Prihod od poreza na dohodak i poreza na promet nekretnina dijele se između države, općine, grada i županije, dok se prihod od poreza na dohodak raspodjeljuje između države, općine i grada. Zajednički prihodi, države, općine i grada su i prihodi od ugovorenih godišnjih naknada za koncesije, prema Zakonu o koncesijama (»Narodne novine«, br. 89/92.), i to:

1. za crpljenje mineralnih i termalnih voda,
2. za zahvaćanje voda za javnu vodoopskrbu

Proračuna Grada NOVALJE

Prihodi i rashodi proračuna Grada Novalje 2015 god.

Na temelju članaka 37. i 39. Zakona o proračunu („Narodne novine“ br. 87/08 i 136/12) i čl. 32. Statuta Grada Novalje („Županijski glasnik Ličko-senjske županije“ br. 12/09, 7/13, 10/13, 18/13) Gradsko vijeće Grada Novalje na sjednici održanoj 19. prosinca 2013. godine donosi

Projekciju proračuna Grada Novalje za 2015. i 2016. godinu

OPĆI DIO

GODINE	1	2	3	2/1	3/2	3/1
	2014	2015	2016	INDEX		
A. RAČUN PRIHODA I RASHODA						
Prihodi poslovanja	34.000.000,00	44.000.000,00	44.500.000,00	129,4%	101,1%	130,9%
Prihodi od prodaje nefinancijske imovine	5.200.000,00	500.000,00	500.000,00	9,6%	100,0%	9,6%
Rashodi poslovanja	24.634.000,00	23.820.000,00	23.820.000,00	96,7%	100,0%	96,7%
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	14.166.000,00	20.280.000,00	20.760.000,00	143,2%	102,5%	146,7%
RAZLIKA - MANJAK	400.000,00	400.000,00	400.000,00	100,0%	100,0%	100,0%
B. RAČUN ZADUŽIVANJA/FINANCIRANJA						
Primici od financijske imovine i zaduživanja	-	-	-	0,0%	0,0%	0,0%
Izdaci za financijsku imovinu i otplata zajmova	400.000,00	400.000,00	400.000,00	100,0%	100,0%	100,0%
NETO ZADUŽIVANJE/FINANCIRANJE	-400.000,00	-400.000,00	-400.000,00	100,0%	100,0%	100,0%
UKUPNO PRIHODI I PRIMICI	39.200.000,00	44.500.000,00	45.000.000,00	113,5%	101,1%	114,7%
UKUPNO RASHODI I IZDACI	39.200.000,00	44.500.000,00	45.000.000,00	113,5%	101,1%	114,7%
VIŠAK/MANJAK + NETO ZADUŽIVANJA/FINANCIRANJA	-	-	-	0,0%	0,0%	0,0%

BROJ KONTA	VRSTA PRIHODA / RASHODA	GODINE	1 2014	2 2015	3 2016	2/1	3/2	3/1
						INDEX		
A. RAČUN PRIHODA I RASHODA								
6	Prihodi poslovanja		34.000.000,00	44.000.000,00	44.500.000,00	129,4%	101,1%	130,9%
61	Prihodi od poreza		15.150.000,00	16.050.000,00	16.050.000,00	105,9%	100,0%	105,9%
63	Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar općeg proračuna		650.000,00	5.500.000,00	6.000.000,00	846,2%	109,1%	923,1%
64	Prihodi od imovine		4.445.000,00	4.445.000,00	4.445.000,00	100,0%	100,0%	100,0%
65	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima		13.000.000,00	13.700.000,00	13.700.000,00	105,4%	100,0%	105,4%
66	Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihodi od donacija		500.000,00	4.000.000,00	4.000.000,00	800,0%	100,0%	800,0%
68	Kazne, upravne mjere i ostali prihodi		255.000,00	305.000,00	305.000,00	119,6%	100,0%	119,6%
7	Prihodi od prodaje nefinancijske imovine		5.200.000,00	500.000,00	500.000,00	9,6%	100,0%	9,6%
71	Prihodi od prodaje neproizvedene dugotrajne imovine		2.500.000,00	500.000,00	500.000,00	20,0%	100,0%	20,0%
72	Prihodi od prodaje proizvedene dugotrajne imovine		2.700.000,00	-	-	-	0,0%	-
3	Rashodi poslovanja		24.634.000,00	23.820.000,00	23.820.000,00	96,7%	100,0%	96,7%
31	Rashodi za zaposlene		5.368.000,00	5.368.000,00	5.368.000,00	100,0%	100,0%	100,0%
32	Materijalni rashodi		13.782.200,00	13.388.200,00	13.388.200,00	97,1%	100,0%	97,1%
34	Financijski rashodi		160.000,00	130.000,00	130.000,00	81,3%	100,0%	81,3%
35	Subvencije		335.000,00	235.000,00	235.000,00	70,1%	100,0%	70,1%
37	Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade		925.000,00	925.000,00	925.000,00	100,0%	100,0%	100,0%
38	Ostali rashodi		4.063.800,00	3.773.800,00	3.773.800,00	92,9%	100,0%	92,9%
4	Rashodi za nabavu nefinancijske imovine		14.166.000,00	20.280.000,00	20.780.000,00	143,2%	102,5%	146,7%
41	Rashodi za nabavu neproizvedene dugotrajne imovine		4.450.000,00	500.000,00	500.000,00	11,2%	100,0%	11,2%
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine		9.566.000,00	19.630.000,00	20.130.000,00	205,2%	102,5%	210,4%
43	Rashodi za nabavu plemenitih metala i ostalih pohranjenih vrijednosti		-	-	-	0,0%	0,0%	0,0%
45	Rashodi za dodatna ulaganja na nefinancijskoj imovini		150.000,00	150.000,00	150.000,00	100,0%	100,0%	100,0%

Izvor: Grad Novalja, 2014 .

Veličina prihoda je od posebnog značaja za ocjenu ukupnog financijskog kapaciteta grada, a kada se od prihoda oduzmu rashodi, dolazi se do slobodnih sredstava koja se mogu angažirati u funkciji planiranog razvoja grada.

Grad Novalja ostvaruje rashode u proračunu za zadovoljavanje javnih potreba na području Grada, u skladu sa zadaćama i ovlastima Grada, a sve sukladno Zakonu o financiranju jedinica lokalne uprave i područne (regionalne) samouprave (NN 117/93), i kasnijim izmjenama i dopunama istog zakona.

10.3. Praćenje (monitoring) i evaluacija

Mehanizmi za praćenje i evaluaciju (ocjenu) su važni jer omogućuju nesmetanu, pravilnu i transparentnu provedbu programa. Također su važni kako bi proces izrade SUR-a postao „proces učenja“ u kojem Grad i njezini dionici razvijaju kapacitete za učenje i prilagođivanje SUR-a promjenjivim okolnostima kad se za to ukaže potreba. Da bi se to moglo, potrebno je osigurati:

- Dostupnost podataka o uspješnosti – važno je da provedbeni program SUR-a generira podatke koji pokazuju koji su projekti pridonosili razvoju grada, u kojoj mjeri i u kojem vremenskom razdoblju.
- Kreirane i dogovorene ciljeve i rezultate – povezano s cjelokupnim SUR programom i individualnim projektima važno je kreirati i dogovoriti ciljeve i rezultate među svim dionicima (s procijenjenim datumima do kojih trebaju biti realizirani).
- „evaluacijski“ okvir – unutar kojeg se prikupljenim podacima može upravljati i procjenjivati ih. Uobičajen, često korišten okvir je „logički okvir“.

Podaci i ciljevi :

Osnovna analiza dala je neke „početne podatke“ po kojima se mjeri napredak SUR-a (upravo je to i jedna od njenih funkcija) i po kojima se određuju ciljevi i rezultati. Ipak, proces izrade osnovne analize pokazao je da Grad nije u položaju da može u ovom trenutku pouzdano procjenjivati status i potrebe vlastitog razvoja. Dio osnovnih podataka nedostaje, neki statistički podaci nisu pouzdani, a sposobnost analiziranja dostupnih i pouzdanih podataka je ograničena. To znači da Grad možda neće biti u stanju utvrditi što su u ovome trenutku dobri, a što loši projekti. Međutim, napredak se može postići jedino ako se uspjeh ili neuspjeh SUR-a može učinkovito mjeriti i procjenjivati.

Evaluacijski okvir:

Pomaže da se shvati na kojem je stupnju mjerenje značajno za utvrđivanje uspjeha ili neuspjeha projekata i programa. Moraju se utvrditi resursi koji se koriste za provedbu programa i projekata, te na koji način to utječe na životne prilike individualaca i gospodarskih okolnosti poslovnih subjekata. Cilj je stvoriti odgovarajuće resurse koji mogu utjecati na porast prihoda i stvaranje novih radnih mjesta. Proizvodnost i konkurentnost trebaju se povećati, a da se ekološka i društvena sredina ne izlažu pritiscima većim od onih koje sredina može uspješno podnijeti.

ANALIZA LOGIČKOG OKVIRA „GRAD NOVALJA „

Intervencijska logika

Objektivni promjenjivi

pokazatelji

Izvori verifikacije

Pretpostavke

VIZIJA GRAD NOVALJA (ELEMENTI)			
<p>1. Visoka kvaliteta života i životni standard europskog prosjeka (5 godina)</p> <p>2. Razvijeno gospodarstvo, prvenstveno turizam, poljoprivreda, ribarstvo, malo i srednje poduzetništvo</p> <p>3. Razvijati sustav brandiranja</p> <p>4. Naglašeni razvoj (dinamičan) i to uravnotežen, održiv, ekološki itd.</p> <p>5. Usklađeno funkcioniranje javnog, poslovnog i civilnog sektora</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pобољшanje ukupne infrastrukture i životnog standarda približno EU-prosjek • Visoke stope rasta gospodarstva (poljoprivreda, turizam, malo i srednje poduzetništvo) • Razvijen sustav branda Grada Novalje • Održiv razvoj i ekologija • Odnosi-javni, civilni i privatni sektor 	<p>Statistički podaci</p> <p>Ocjena Partnerskog odbora i Gradskog vijeća</p> <p>Ocjena Gradskog vijeća</p>	<p>Funcioniranje EU</p> <p>Gospodarski rast i razvoj u EU, RH</p> <p>Mogućnost usklađenja interesnih skupina</p>

<p>Ciljevi i prioriteti</p> <p>1. STRATEŠKI CILJ- Visoka kvaliteta života i standarda</p> <p>PRIORITETI: 1. Infrastruktura 2. Društvene djelatnosti 3. Potpuna zaposlenost i visoki dohoci</p> <p>2. STRATEŠKI CILJ- Razvoj gospodarstva</p> <p>PRIORITETI: 1. Razvoj turizma 2. Razvoj poljoprivrede i ribarstva 3. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva 4. Revitalizacija ind. zone</p> <p>3. STRATEŠKI CILJ: - Visoki standardi razvoja</p> <p>PRIORITETI: 1. Održiv i uravnotežen razvoj 2. Prepoznatljiv lokalni identitet 3. Razvoj dobrih odnosa javnog, poslovnog i civilnog sektora 4. Brand</p>	<p>Ostvarenje mjera 1 – 7 Ostvarenje mjera 1 - 7 Ostvarenje mjera 1 - 3</p> <p>Ostvarenje mjera 1 – 4 Ostvarenje mjera 1 – 6</p> <p>Ostvarenje mjera 1 – 4</p> <p>Ostvarenje mjera 1 – 4</p> <p>Ostvarenje mjera 1 – 4</p> <p>Ostvarenje mjera 1 - 3 Ostvarenje mjera 1 - 3 Ostvarenje mjera : 1 - 2</p>	<p>Ocjena Gradskog vijeća</p> <p>Ocjena Partnerskog odbor</p> <p>Ocjena Gradskog vijeća</p>	<p>Dostupne informacije (statistika na razini RH) Praćenje na razini Grada</p> <p>Usklađenost programa RH i Zadarske županije</p> <p>Ostvarenje planiranog razvoja RH i Zadarske županije</p>
---	--	---	---

<p>STRATEŠKI CILJ-RAZVOJ GOSPODARSTVA</p> <p>1.PRIORITET 1. RAZVOJ TURIZMA</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvoj i funkcioniranje turizma (market. pristup i upravljanje) • Prepoznatljiva turistička destinacija • Turističke manifestacije i atrakcije • Program ugostiteljske ponude (autohtona) • Produženje turističke sezone • Destinacija kvalitete (4 zvjezde) <p>PRIORITET 2. RAZVOJ POLJOPRIVREDE</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja poljoprivrede i ribarstva • Udruživanje u poljoprivredi • Stimulacija razvoja poljoprivrede • Potpora poljoprivrednim proizvođačima <p>PRIORITET 3. RAZVOJ MALOG I SREDNJEG PODUZETNIŠTVA</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podrška i poticanje poduzetničke inicijative • Poticanje razvoja zanata za mještane ali i kao turistička atrakcija • Savjetodavno tijelo • Poticanje edukacije (edukacija i sufinanciranje) <p>PRIORITET 4. REVITALIZACIJA INDU. ZONE</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Definiranje koncepcije • Program aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada koncepta razvoja i funkcioniranje turizma • Koncepcija (program) • Sustav manifestacija i atrakcija • Izrada programa i realizacija • Analiza i ocjena mogućnosti • Izrada standarda • Program, koncepcija, mjere • Prijedlog modela i inicijativa • Program mjera • Izrada programa mjera • Kontinuiran proces • Izrada programa razvoja • Definirati tijelo i organizaciju • Strategija i koncepcija edukacije • Izrada • Dinamika 	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica i Gradsko vijeće • TZ i gradsko vijeće • Part. odbor i Grad vijeće i TZ • Partner .odbor i gradsko vijeće • TZ i Gradsko vijeće • Gradsko vijeće • Part. od. i Grad vijeće • Part. od. i Grad vijeće • Part. od. i Grad vijeće • Part. od. i Grad vijeće • Partnerski odbor • Partnerski odbor • Gradsko vijeće • Gradsko vijeće • Gradsko vijeće • Gradsko vijeće • Gradsko vijeće 	<ul style="list-style-type: none"> • Organiziranost gradske uprave • Mogućnosti financiranja • Funkcioniranje Partnerskog odbora • Funkcioniranje TZ • Mogućnost financiranja
---	--	--	--

<p>1. STRATEŠKI CILJ-VISOKI STANDARD RAZVOJA</p> <p>PRIORITET 1. ODRŽIV I URAVNOTEŽEN RAZVOJ</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poštivanje zakonskih odredbi i prostorno planske dokumentacije • Zaštita autohtonih objekata i arhitekture • Zaštita krajobraza i autohtonih biljnih vrsta • Program kvalitete i upravljanje kvalitetom <p>PRIORITET 2. PREPOZNATLJIV LOKLANI IDENTITET</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odnos kulture i običaja • Hrana i piće • Arhitektura, uređenje naselja <p>PRIORITET 3. RAZVOJ DOBRIH ODNOSA, JAVNI, POSLOVNI I CIVILNI SEKTOR</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Javni sektor i informiranost • Razvoj (kontinuiran) partnerskih odnosa • Civilna društva- poticanje razvoja i podrška <p>PRIORITET 4. BRAND GRAD NOVALJA</p> <p>MJERE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brandiranje (Program) • Vizualni identitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontinuirana kontrola • Kontinuirana kontrola • Kontinuirana kontrola • Izrada programa i primjena <ul style="list-style-type: none"> • Program-lokalni identitet • Program-lokalni identitet • Program-lokalni identitet <ul style="list-style-type: none"> • Analiza stanja, razvoj odnosa • Stalni razvoj sa priva. sektorom • Stalni razvoj odnosa <ul style="list-style-type: none"> • Izrada programa brandiranja • Izrada projekta vizualnog identiteta 	<ul style="list-style-type: none"> • Gradsko vijeće • Gradsko vijeće • Gradsko vijeće • Gradsko vijeće i Part. odbor <ul style="list-style-type: none"> • Turis. zajednica • Turist.zajednica • Gradsko vijeće <ul style="list-style-type: none"> • Gradsko vijeće • Partnerski odbor • Partnerski odbor <ul style="list-style-type: none"> • Partnerski odbor • Partnerski odbor 	<p>Mogućnosti financiranja</p> <p>Organiziranost gradske uprave</p> <p>Funkcioniranje Partnerskog odbora</p> <p>Funkcioniranje TZ</p>
---	--	--	---

10.4. Pregled projekata Grada Novalje sa mogućim izvorima financiranja

Broj	NAZIV PROJEKTA		PRETPOSTAVKE	PROGRAM/FOND KOJI SE MOŽE KORISTITI ZA FINANCIRANJE	UVJETI FINANCIRANJA ZA KORISNIKA
1.	Zemljišne knjige- imovinsko pravni odnosi		Infrastruktura za komercijalne objekte	HBOR - kredit ili proračunska sredstva	rok otplate 15 g. sa počekom, poček do 5 g., kamata 4%, iznos kredita do 100% investicijske vrijednosti
2.	Vrtovi lunjskih maslina	a	Uređenje zelenih površina (pretpostavka da će u natječaju biti prihvatljivi troškovi)	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
		b	Promicanje prirodne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Promicanje održivog korištenja prirodne baštine - Prioritetna os 6. - Specifični cilj 6c2	85% bespovratne potpore
3.	Novaljska šumica (Naziv projekta je Mediteranski Vrt Sv. Andrije - lokacija je predio Šumica- Vrtić)	a	Uređenje zelenih površina (pretpostavka da će u natječaju biti prihvatljivi troškovi)	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
		b	Promicanje prirodne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Promicanje održivog korištenja prirodne baštine - Prioritetna os 6. - Specifični cilj 6c2	85% bespovratne potpore

4.	Rimski akvadukt (Talijanova buža)		Razvoj kulturne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Razvoj kulturne baštine - Prioritetna os 6.- Specifični cilj 6c1	85% bespovratne potpore
5.	Poduzetnička zona Čiponjac (drugi dio)	a	Ulaganje u poslovnu infrastrukturu, opremu i povezane poslovne usluge	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Razvoj poslovne infrastrukture - Prioritetna os 3.- Specifični cilj 3a2	85% bespovratne potpore ili najviše do 2 mil EUR
		b	Izgradnja vodovoda, kanalizacije i nerazvrstanih cesta	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.2.	100% bespovratne potpore do 1 mil EUR
6.	Poduzetnička zona Zaglava – Prozor	a	Ulaganje u poslovnu infrastrukturu, opremu i povezane poslovne usluge	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Razvoj poslovne infrastrukture - Prioritetna os 3.- Specifični cilj 3a2	85% bespovratne potpore ili najviše do 2 mil EUR
		b	Izgradnja vodovoda, kanalizacije i nerazvrstanih cesta	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.2.	100% bespovratne potpore do 1 mil EUR
7.	Uređenje Gradine i crkvice Sv. Juraj		Razvoj kulturne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Razvoj kulturne baštine - Prioritetna os 6.- Specifični cilj 6c1	85% bespovratne potpore
8.	Luke nautičkog turizma - razne sanacija rivica i mulova s ciljem očuvanja tradicijskih i ekoloških vrijednosti naselja	a	Ulaganje u ribarske luke	Operativni program za pomorstvo i ribarstvo - TO 6: Očuvanje i zaštita okoliša te promicanje učinkovitosti resursa	Uvjeti nisu još poznati

		b	Infrastruktura za komercijalne objekte	HBOR - kredit	rok otplate 15 g. sa počekom, poček do 5 g., kamata 4%, iznos kredita do 100% investicijske vrijednosti
9.	Sustav navodnjavanja Novaljskog polja		Program ruralnog razvoja 2014-2020. - Podmjera 4.1. . Pretpostavka je osnivanje poduzeća Grada i registracija u upisnik poljoprivrednih gospodarstava.	Program ruralnog razvoja 2014-2020. - Podmjera 41.1	70 bespovratne potpore ili najviše do 3 mil EUR
10.	Vodosprema Komorovac		Mala infrastruktura - vodoopskrba	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.2.	100% bespovratne potpore do 1 mil EUR
11.	Sustav javne odvodnje (kanalizacija Novalja); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Stara Novalja) glavne prioritete; Sustav javne odvodnje (kanalizacija Jakišnica-Gager-Stanišće); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Metajna); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Lun – Tovarnik); Sustav javne odvodnje (kanalizacija Potočnica-Dubac-Varsan)		Mala infrastruktura - odvodnja	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.2.	100% bespovratne potpore do 1 mil EUR
12.	Proizvodnja el. energije iz obnovljivih izvora		Operativni program konkurentnost i kohezija - Prioritetna os 4.	Operativni program konkurentnost i kohezija - Prioritetna os 4.	Uvjeti još nisu poznati
13.	Izmjene i dopune PPUG Novalja				

14.	Upravljanje kvalitetom ponude u zoni Zrće-Katarelac	a	Privatne investicije MPS-a	Operativni program konkurentnost i kohezija - Prioritetna os 3	Bespovratne potpore do 45% vrijednosti investicije
		b	Za javni dio projekta samo	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
15.	Poticanje autohtone poljoprivredne proizvodnje Ruralni park Novaljsko polje		Program ruralnog razvoja - Mjera 10	Program ruralnog razvoja - Mjera 10	Uvjeti nisu poznati
16.	Izgradnja Centra ronjenja i sportskih aktivnosti Drljanda - Jandra	a	Za javni dio projekta samo	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
		b	Privatne investicije MPS-a	Operativni program konkurentnost i kohezija - Prioritetna os 3	Bespovratne potpore do 45% vrijednosti investicije
17.	Izgradnja malih hotelskih objekata		Sa MPS u turizmu	Operativni program konkurentnost i kohezija - Prioritetna os 3	Bespovratne potpore do 40% vrijednosti investicije
18.	Uređenja obalnog poteza Zrće – Caska – Vidalići do Metajne, Novalja - Lun , te Novalja - St. Novalja-Caska		Javna ulaganja samo	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
19.	Uređenje sustava tematiziranih cikloturističkih ruta i staza	a	Ulaganje u biciklističke i pješačke staze	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
		b	Ulaganje u biciklističke i pješačke staze	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati

20.	Uređenje Novalje kao „mjesto susreta“ - projekat osposobljavanja naselja Novalja za prihvata svih turista s područja Grada i šire, na način da osigura jedinstven turistički doživljaj, bez obzira na motive dolaska gosta.		Javne investicije u projekt koje treba precizirati	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
21.	Uređenje Centra za posjetitelje i sustava TIC-eva	a	Ulaganje u turističke informativne centre	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
		b	Ulaganje u turističke informativne centre	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
22.	Uređenje sustava tematiziranih pješačkih staza	a	Ulaganje u izgradnju tematiziranih turističkih - pješačkih staza	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
		b	Ulaganje u izgradnju tematiziranih turističkih - pješačkih staza	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
23.	Unapređenje sustava upravljanja plažama		Projekt uređenja i upravljanja plažama	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
24.	Promicanje revitalizacije tradicijske graditeljske baštine	a	Razvoj kulturne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Razvoj kulturne baštine - Prioritetna os 6.- Specifični cilj 6c1	85% bespovratne potpore
		b	Zaštita i turistička valorizacija kulturne baštine	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati
25.	Izgradnja Centra	a	Sportski kapaciteti u turizmu javni	Fond za razvoj turizma RH	Uvjeti nisu poznati

	sportskih aktivnosti Metajna		sektor		
		b	Sportski kapaciteti u turizmu - privatni sektor	Operativni program konkurentnost i kohezija - Prioritetna os 3	45% bespovratne potpore
26.	Uređenje Arheološkog centra Caska		Razvoj kulturne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Razvoj kulturne baštine - Prioritetna os 6.- Specifični cilj 6c1	85% bespovratne potpore
27.	Uvođenje javnog i komunalnog standarda u manja naselja izložena apartmanizaciji		Infrastruktura za komercijalne objekte	HBOR - kredit ili proračunska sredstva	rok otplate 15 g. sa počekom, poček do 5 g., kamata 4%, iznos kredita do 100% investicijske vrijednosti
28.	Unapređenje sustava smeđe signalizacije i interpretacije		Infrastruktura za komercijalne objekte	HBOR - kredit ili proračunska sredstva	rok otplate 15 g. sa počekom, poček do 5 g., kamata 4%, iznos kredita do 100% investicijske vrijednosti
28.	Dogradnja dječjeg vrtića „ Carić „		Ulaganje u izgradnju i opremanje vrtića i jaslica	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
29.	Izrada studije razvojne strategije prometa		Infrastruktura za komercijalne objekte	HBOR - kredit ili proračunska sredstva	rok otplate 15 g. sa počekom, poček do 5 g., kamata 4%, iznos kredita do 100% investicijske vrijednosti
30.					
31.	Sanacija i probijanje Nerazvrstanih cesta i puteva u ruralnom području		Mala infrastruktura - nerazvrstane ceste	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.2.	100% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
32.	Kulturni centar Gozdenica		Ulaganje u izgradnju i opremanje vrtića i jaslica	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava

33.	Održanje, uređenje i širenja Gradskog i lokalnih Groblja i Sportskih objekata (Mjera 7.4.)		Ulaganje u izgradnju groblja	Program ruralnog razvoja 2014-2020 - Podmjera 7.4.	80% bespovratne potpore. Ukupno do 1 mil EUR bespovratnih sredstava
34.	Razvoj infrastrukture za ekološko očuvanje dijela Paškog zaljeva u području Grada Novalje	a	Promicanje prirodne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Promicanje održivog korištenja prirodne baštine - Prioritetna os 6. - Specifični cilj 6c2	Uvjeti nisu poznati
		b	Klimatske promjene i upravljanje rizicima	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020.g. - Prioritetna os 5	Uvjeti nisu poznati
35	Poticanje autohtone poljoprivredne proizvodnje Ruralni park Novaljsko polje		Program ruralnog razvoja - Mjera 10	Program ruralnog razvoja - Mjera 10	Uvjeti nisu poznati
36.	Arheološki park – rimska kava		Razvoj kulturne baštine	Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020 - Razvoj kulturne baštine - Prioritetna os 6.- Specifični cilj 6c1	85% bespovratne potpore

<p>Neki od projekata Grada Novalja ili drugih korisnika u cjelini ili u nekim djelovima (i u fazi realizacije i u fazi korištenja) moći će se prijavljivati i u različitim programima transnacionalne i prekogranične suradnje koji su slijedeći:</p>	<p>Transnacionalne suradnje Srednja Europa 2014-2020.</p>
	<p>Prekogranične suradnje Slovenija – Hrvatska 2014.–2020</p>
	<p>Prekogranične suradnje Italija – Hrvatska 2014.–2020</p>
	<p>Transnacionalne suradnje Mediteran</p>
	<p>Transnacionalne suradnje Dunav 2014. – 2020.</p>
	<p>Transgranična jadransko-jonska suradnja</p>
	<p>Transgranična suradnja Balkan - Mediteran</p>

<p>Neki od projekata Grada Novalja ili drugih korisnika u cjelini ili u nekim djelovima (i u fazi realizacije i u fazi korištenja) moći će se prijavljivati i u različitim Zajedničkim programima (fondovima) EU koji su slijedeći:</p>	<p>Obzor 2020, Kreativna europa, Europa za građane, COSME, Erasmus+; Program za zapošljavanje i socijalne inovacije; Life</p>
---	--

<p align="center">Principi koje treba uvažavati i primjenjivati vezano za mogućnosti provedbe projekata Grada Novalja putem sredstava iz različitih EU Fondova:</p>
<p>Mogućnosti korištenja sredstava EU fondova su samo okvir mogućnosti a koliko će se i dali će se taj okvir djelom ili u većoj mjeri iskoristiti zavisi od aktivnosti koje će se provoditi.</p>

Uz naznačene izvore financiranja vrlo je važno razmotriti mogućnosti financiranja i iz drugih izvora kao što su značajne mogućnosti financiranja iz izvora kao Hrvatske vode, Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost i sl.
Da bi se aktivnosti kontinuirano provodile potrebno je usvojiti poseban akcijski plan provođenja projekata Grad Novalja putem EU Fondova.
U akcijskom planu nužno je definirati nositelje pojedinih projekata sa odgovornim voditeljima projekata i dinamiku realizacije pojedinih projekata.
Za pripremu i provođenje projekata potrebno je osigurati kvalitetno vođenje projekata unutrašnjim kadrovskim potencijalima ali i vanjskim stručnjacima za EU fondove i vođenje projekata
Također u akcijskom planu provođenja projekata Grad Novalja sredstvima EU fondova treba predvidjeti početnu fazu od koje svaki projekt počinje a to je priprema projekata.
Priprema projekata u principu sastoji se od: utvrđivanja nositelja, rješavanja imovinsko-pravnih poslova, izrade tehničke dokumentacije kao što su glavni projekzi i troškovnici i izrada studije izvodljivosti.
Pripremu projekata mora pratiti jasna politika opredjeljenja za provedbu projekata i osiguranje početne količine sredstava za nužnu pripremu projekata.

10. 5. SLIJEDEĆI KORACI: PROVEDBA SUR-A

Slijedeći koraci koje je potrebno poduzeti pri provedbi SUR-a su:

KORAK 1: Usvajanje dokumenta Programa ukupnog razvoja od strane Gradskog vijeća 30.01. 2016.g.

KORAK 2: Formalno uspostavljanje Jedinice za provedbu projekta (JPP) 30.01. 2016.g.

KORAK 3: Priprema projekta kontinuirano

KORAK 4: Jedinica za provedbu projekta koordinira provedbu SUR-a 30.03.2016.g.

11. IZVORI

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011. – 2013.
Strategija gospodarskog razvitka Grada Novalje 2010-2020
Strategija ruralnog razvoja RH 2008 - 2013
Master plan turizma Grada Novalje - Strateški plan destinacije do 2025. godine
Turistički masterplan za Ličko-senjsku županiju
Izmjene i dopune prostornog plana uređenja Grada Novalje 2015
Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA
Proračun Grada Novalje za 2015 g.- gradsko vijeće
Turistička zajednica Grada Novalje
Grad Novalja
DZS –popis stanovništva RH 2011
Ličko-senjska županija www.lsc.hr